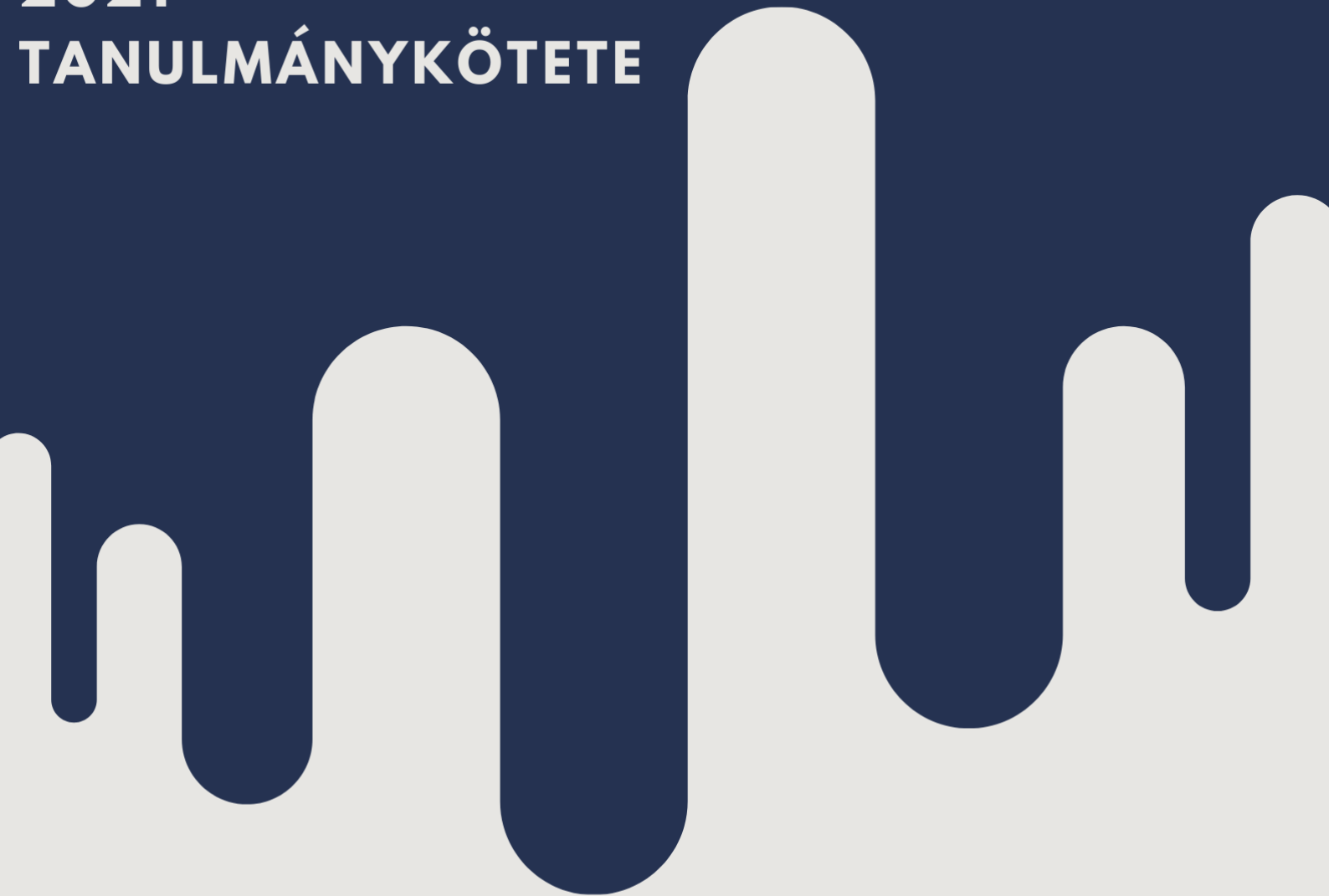

KÖNNYEN ÉRTHETŐ KOMMUNIKÁCIÓ, EGYENLŐ ESÉLYŰ HOZZÁFÉRÉS

NEMZETKÖZI SZAKMAI KONFERENCIA
2021
TANULMÁNYKÖTETE

Konferenciakötetünk a Könnyen érthető kommunikáció – Könnyen érthető élet honlap műhelyközössége és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar együttműködésében Magyarországon elsőként (2021. június 4.) megvalósult a könnyen érthető kommunikáció témakörét felölelő nemzetközi szakmai konferencia és az ahhoz kapcsolódó egyenlő esélyű hozzáférés témakörében bemutatott Gyógypedagógia-tanár mesterképzési szak projektjeinek tanulmányait tartalmazza.

A konferencia előadásai elérhetők a <http://konnyenertheto.gonczirita.hu/konnyen-ertheto-konferencia/> honlapon.

Alkotószerkesztők

Farkasné dr. Gönczi Rita
Kármán Bianka

Szerzők

Bercse László Balázs
Buzgó Éva
Czakó Tibor Zoltán
Elter András
Farkasné dr. Gönczi Rita
Gruiz Katalin
Hernández Garrido, Sergio
Katona Miklós
Kármán Bianka
Leskelä, Leealaura
Maaß, Christiane
Obreczány Éva
Pordán Ákos
Sallai Ilona Éva
Sebestyén Gabriella
Török Réka

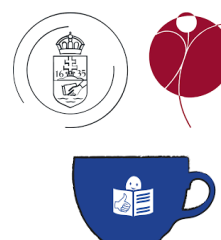
Szakmai és nyelvi lektorok

Farkasné dr. Gönczi Rita
Kármán Bianka
Szabó Ákosné

Projektbemutatók szerzői

Bárányné Jakus Judit	Mohay Dorottya
Biró Andrea	Molnár Gabriella
Bodó Debóra	Morovik Pálma
Boros Fanni Ildikó	Nagy Enikő
Borosné Rimaszombati Dóra	Nádor Erika
Czakóné Kállai Ildikó	Németh Ildikó
Csapi Júlia Andrea	Németh József Lászlóné
Családi Gréta	Oravecz Lizanka
Csányi Andrea	Ömböliné Kapitány Rita
Dér Anna Lilla	Palicz Judit
Drénné Molnár Erika	Pénzesné Kardos Andrea
Fadgyas-Székely Orsolya	Pintér Mariann
Gadányiné Lutor Mónika	Rigó Ilona
Gánóczy Andrea	Rozinai Beatrix
Gyurané Arnold Márta	Sasné Szűcs Emese
Horváth Gabriella	Saufert Eszter
Horváth-Szabó Anna	Sebestyén Éva
Jánosi Eszter	Serbán Mónika
Jeneiné Fehér Csilla Melinda	Soltészné Bencsik Ilona
Kancsóné Gyúros Edina	Szabó Etelka Brigitta
Kapitány Ervin Pál	Szalai-Demeter Réka
Kiss Sándorné	Szalai Flóra
Kiss Sebestyén	Szeri- Fűzi Réka
Kovács Andrea	Szollár Anita
Kovács Benedek	Tihanyiné Kardos Dóra
Kreizler Dóra	Varga Enikő
Kubinyi Emese	Vargáné Lenkovics Tünde
Lakatos Albertné	Váróczy Viktória
Leszkó Hédi	Vizi Viktória
Lugosi Szilvia	Walter Noémi
Margl Eszter Kitti	Zwickl Annamária
Marton Ildikó Veronika	Zsosa-Bajcsai Boglárka

Kiadó: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és
Könnyen érthető kommunikáció – könnyen érthető élet
Kiadásért felelős: Dr. habil.Papp Gabriella, dékán
Kiadás helye: Budapest
Kiadás ideje: 2022.
ISBN 978-963-7155-98-7

Tartalom

Bevezető.....	4
Könnyen érthető kommunikáció – könnyen érthető élet.....	7
Könnyen érthető kommunikáció az önálló döntésekért.....	26
Az egyenlő esélyű hozzáférés irányelvei és gyakorlatai a Piarista Kilátó Központban	34
KÉK a meNŐ – önálló életvitel és nőiség értelmi fogyatékossgal élő nők életében	41
Könnyen érthető kommunikáció, inkluzív szolgáltatások.....	46
Információt mindenkinek! A Kézenfogva Alapítvány tapasztalatai a könnyen érthető kommunikáció (KÉK) terjesztésben.....	57
Easy Language in Germany – Development and research perspective	63
Easy Language Interaction in theory and practice.....	77
Alkotás és fordítás a könnyen érthető kommunikáció alkalmazásával	84
KÉK-en a munka világában	93
„Te döntesz!” - Támogatott döntéshozatal könnyen érthető kommunikációval	94
KÉK a kézben című online tréning.....	95
„Segíts főzni!” KÉK receptfüzet és „Segíts egészségesen élni!” nyári tábortervezet	97
HIBRID (Hiánypótló, Innovatív, Befogadó, Rugalmas, IKT-alapú, Dialógus) - Egyetemes tervezés.....	98
A szabadidő egyetemes tervezése a családban – képzés és kiadványok.....	99
ÁDI és HÉDI, a páratlan páros kalandos mindennapjai	100
Ötletek ADHD-val élő kisdíjak tanításához, együttneveléséhez	101
ADHD a családban- plakátkampány	102
Szemléletformálás az óvodában	104
Olvass sötétben és láss világosan! – Könyvtárak egyenlő esélyű hozzáférhetősége látássérült személyek számára	105
„Látom, értem, elfogadom!” – autista kisdíjak jön az iskolába.	106
A tanulási zavarral küzdő diákok tanulási szokásai. Tananyag előkészítés diszlexiás tanulók számára c. módszertani kiadvány, füzet, kisokos integráló pedagógusok részére	107
A felnőtt logopédiai ellátás itthon és külföldön: fókuszban Svédország.....	108
Hirdetés egy majdani beszédtechnikai felkészülésre – óvodapedagógusok saját kommunikációjára, hanghigiéniére irányuló képzés.....	109
Lássunk munkához! Plakátkampány siket és súlyos fokban nagyothalló diákok pályaválasztásához.	111

Bevezető

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és a Könnyen érthető kommunikáció - Könnyen érthető élet honlap műhelye 2021. június 4-én közösen rendezte meg a Könnyen érthető kommunikáció, egyenlő esélyű hozzáférés című nemzetközi szakmai konferenciát. A szakmai esemény különlegessége, hogy Magyarországon elsőként foglalkozott a könnyen érthető kommunikáció témakörével önálló témaként, ahol a gyakorlati tapasztalatok megosztásán túl a szakmaelmélet jelen ismeretei kerültek górcső alá.

A könnyen érthető kommunikáció témaköre Magyarországon az elmúlt évtized során a jógyakorlatból módszerré fejlődött, így szükségessé vált evidencia alapú szempontok kialakítása. A könnyen érthető kommunikáció történetének magyarországi sajátossága, hogy a nemzetközi folyamattól eltérően az önérvényesítő mozgalmakat követően nem vett részt a szakmai munkában nyelvészettel foglalkozó szakcsoport, hanem az érdekvédelem adaptált gyakorlatként alkalmazta, majd a gyógypedagógiában erősödött meg.

A könnyen érthető kommunikáció alkalmazásával kapcsolatos kutatások 2018-ban kezdődtek 2 formai szabály kismintás vizsgálatával, melyet az elmúlt években számos szakdolgozati kutatás követett az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon. Mindeközben a nemzetközi szinten interdiszciplináris szakterületként a könnyen érthető kommunikációval gyógypedagógusok, nyelvészek, fordítók együtt foglalkoznak.

A jelen nemzetközi szakmai konferencia a könnyen érthető kommunikáció történelmében több szempontból kiemelkedő esemény, hiszen a nemzetközi szakterületről Christiane Maaß és Leealaura Leskelä előadása bemutatja, hogyan lehet interdiszciplinárisan tekinteni a könnyen érthető kommunikációra. A könnyen érthető kommunikáció területén jártas magyar szakemberek együtt tették le a konferencián a szakmaelméleti alapokat, határozták meg a kutatási irányokat.

A nemzetközi szakmai konferencia második egységét az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar gyógypedagógia-tanár mesterképzési szak Egyenlő esélyű hozzáférés, akadálymentesítés című kurzusán készült projektek villámbemutatói alkották. A hallgatók különböző témakörökben prezentálták terveiket és az elkészült eredményeiket. A konferencia ezen egységében 13 projektcsoporthoz tartozott az előadás.

A jelen konferenciakötet a fentiekhez igazodva két egységből épül fel. Az első egység a könnyen érthető kommunikációt feldolgozó nemzetközi szakmai konferencia előadásait foglalja magában, a második rész pedig az egyenlő esélyű hozzáférés témakörében bemutatott projektek rövid leírását tartalmazza.

Kívánunk hasznos szakmai olvasást Önnek!

Dr. habil. Papp Gabriella, dékán
Farkasné dr. Gönczi Rita, egyetemi adjunktus
Kármán Bianka, egyetemi tanársegéd

KÖNNYEN ÉRTHETŐ KOMMUNIKÁCIÓ

**1. Nemzetközi Szakmai
Konferencia
2021.június 4.**

Könnyen érthető kommunikáció – könnyen érthető élet

Farkasné dr. Gönczi Rita

Könnyen érthető kommunikáció - könnyen érthető élet honlap, tulajdonos

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, egyetemi adjunktus

www.konnyenertheto.gonczirita.hu

Kulcsszavak: könnyen érthető kommunikáció, nyelvi és nem nyelvi jelek, szabályok

Bevezető

A könnyen érthető kommunikáció (KÉK) Magyarországon az intellektuális képességzavart mutató személyek önérvényesítő mozgalma által hódított teret. A 2000-es évek elején - a nemzetközi példákat alapul véve - a könnyen érthető kommunikáció alkalmazásának célja az alapvető témákban és a jogállamiság területén történő információnyújtás volt azok számára, akiknek a köznyelven megfogalmazott információk nehezen vagy egyáltalán nem hozzáférhetők. Hazánkban az Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (továbbiakban: ÉFOÉSZ) fordításában 2003-ban jelent meg a *Mi az az Európai Unió?* című Inclusion Europe kiadvány, melyet később több hasonló követett. Horváth Péter László és Cserti-Szauer Csilla kezdeményezésére a Szociális és Munkaügyi Minisztérium 2006-ban az Országos Fogyatékosügyi Programot, majd 2007-ben az ENSZ-konvenciót rendelte meg az ÉFOÉSZ-től könnyen érthető fordítással (Horváth, 2019), melynek megvalósításában magam is aktívan részt vettem. A könnyen érthető kommunikációval készült ENSZ Egyezmény az önérvényesítő mozgalomban részt vevő személyek számára alapirodalomává vált. Az infokommunikációs akadálymentesítés ezen formája támogatta és azóta is támogatja az olvasók – saját - életét érintő kérdésekben felmerülő egyenlő esélyű hozzáférés igényének erősödését és egyes kompetenciáik fejlődését.

Könnyen érthető kommunikáció – Könnyen érthető élet

A Könnyen érthető kommunikáció – Könnyen érthető élet cím 2011-re vezethető vissza, amikor Könnyen érthető konyha néven blogot indítottam. Új kezdeményezésnek számított a könnyen érthető kommunikációval foglalkozó magyar online felületek között. Voltak példák szakmai tartalmak vagy egyes honlaprészek fordítására, ennyire specifikus és teljes mértékben könnyen érthető kommunikációval készült honlap viszont nem létezett. Hamar kiderült, hogy a receptek mellett egyre több szakmai ismeret és könnyen érthető tartalom hozzáférhető hazánkban, így 2017-ben indítottam újtára a Könnyen érthető kommunikáció – Könnyen érthető élet című honlapot, amely továbbra is elsődleges koncepciójaként könnyen érthető kommunikációval készült. A receptek megmaradtak az új honlap konyha menüpontja alatt, a további aloldalakon szakmai módszertani ismereteket gyűjtöttem és gyűjtök a mai napig és osztok meg a könnyen érthető kommunikációról. Az együttműködő partnerek közül a debreceni Immanuel Otthon és Iskola önérvényesítő csoportja csatlakozott a honlaphoz kapcsolódó műhelyhez, így már 2017-től tapasztalati szakértőkkel együtt készítettünk tartalmakat. A közös munka során több fogalmat, könnyen érthető kommunikációval készült kiadványt állítottunk elő. Munkánk egyik kiemelkedő szakmai eredménye, hogy kidolgoztuk a könnyen érthető kommunikáció fogalmát, melyet a későbbi szakmai tapasztalatok alapján tovább fejlesztettem.

A munka során felmerülő dilemmák, kérdések vezetnek minket tovább a szakmai úton, amelynek egyik lenyomata a Könnyen érthető kommunikáció – Könnyen érthető élet műhelyközösség és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar által 2021. június 4-én Magyarországon elsőként megvalósított könnyen érthető kommunikációval foglalkozó nemzetközi szakmai konferencia (<http://konnyenertheto.gonczirita.hu/konnyen-ertheto-konferencia/>).

A könnyen érthető kommunikáció fogalma meghatározza az alkalmazott nyelvi szinteket és azok alkalmazási lehetőségeit

A könnyen érthető kommunikáció az elmúlt évtizedek alatt hazánkban önérvényesítő kezdeményezésből az egyenlő esélyű hozzáférés egyik meghatározó kommunikációjává vált.

A könnyen érthető kommunikáció 2018-ban kidolgozott definíciójának továbbfejlesztése az elmúlt évek kutatási és gyakorlati tapasztalatai alapján: időszzerűvé vált.

A könnyen érthető kommunikáció a köznyelvben vagy összetettebb nyelvi szinten megjelenő információ tartalomegységeinek megjelenítése vagy önálló információs tartalom kidolgozása egyszerű, letisztult formában, mely az információ megértését szolgálja (Farkasné dr. Gönczi, 2021). A könnyen érthető kommunikáció olyan kommunikáció, amely a nyelvi és nem nyelvi jeleket, avagy a nyelvi jelrendszer elemeit sok esetben egyedi szabályok mentén alkalmazza. A könnyen érthető kommunikáció minden nyelv saját nyelvi és nem nyelvi jeleit alkalmazza az üzenet kidolgozása és közvetítése során. A nyelvi jelrendszer egyedi alkalmazása azt jelenti, hogy a kommunikációban résztvevő személyek szövegértésének mértéke meghatározza a könnyen érthető kommunikáció szintjét, és ehhez igazítja az alkalmazható nyelvtani szabályok körét. A könnyen érthető kommunikáció résztvevői tudatosan vagy spontán módon alkalmazzák a kommunikációs helyzetben megjelenő üzenetalkotási szabályokat.

Jelen definíció alapján a könnyen érthető kommunikáció a többi kommunikációs módszerhez hasonlóan nem mindenki számára nyújt valódi megoldást.

A könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjei a mondat szerkezetek és az orientáló képhasználat alapján

A tapasztalati szakértőkkel közösen kidolgozott fogalom jelen tanulmányban továbbfejlesztett változata hangsúlyozza a nyelv jelek használatát a könnyen érthető kommunikáció során. A köznyelvben ismert nyelvtani szabályok olykor sajátos formában, megkötésekkel alkalmazhatók. Erre példa a nyelvi szinteket meghatározó mondat hosszúsági szabályok vagy a névmás óvatos használatára vonatkozó útmutatás.

A Bundesministeriums für Arbeit und Soziales által a Netzwerk Leichte Sprache együttműködésével 2014-ben kiadott *Leichte Sprache. Ein Ratgeber* című, a könnyen érthető kommunikáció alkalmazását támogató útmutató a mondatokkal kapcsolatosan javasolja a hosszú mondatok kerülését, és a több rövid mondat alkalmazását támogatja egyszerű mondat szerkezetben. A mondaton belül használt mondatrészeket összekötő szavakat javasolja a mondat elejére írni. Ennek megfelelően a mondat elején használhatók szükség esetén a *vagy, mert, és, ha, de* kötőszavak. Christiane Maaß megerősíti a rövid mondatokra

vonatkozó útmutatást az *egy gondolat egy mondatban* szabállyal, viszont kritikusan áll a kötőszóval kezdődő mondatok alkalmazásához. Véleménye szerint az összetett szavak esetén a vessző, majd a kötőszó használatával jelezzük az olvasó számára, hogy nincs vége a gondolatnak. Fontosnak tartja, hogy ne korlátozzuk az olvasót a gondolati egység egészének áttekintésében (Maaß, 2015). Az Inclusion Europe szervezet vezetésével a Pathways projekt keretében kidolgozott nemzetközi könnyen érthető kommunikációs szabályokat tartalmazó útmutató, melyet Magyarországon az ÉFOÉSZ fordításának köszönhetően alkalmazunk, jóval kevesebb útmutatást ad a mondatok összetettségével kapcsolatban. Az útmutatóban alapszabályként szerepel, hogy használjunk rövid mondatokat: egy mondatban csak egy gondolat szerepeljen (Farkasné Gönczi & Graf-Jaksa, 2009). Az eddig megismert útmutatókkal ellentétben az a javaslat, hogy a mondatokat zárjuk le, mielőtt új gondolatba kezdenénk, vessző és kötőszavak nélkül (Inclusion Europe & ÉFOÉSZ, 2009). Az útmutatót készítő szervezetek a saját könnyen érthető kiadványaikban mégis rendszeresen alkalmaznak összetett mondatokat, melyre példa az Inclusion Europe által negyedévente megjelentetett *Európa nekünk* című hírmagazin utolsó száma (Inclusion Europe, 2020).

A szabályozók mindegyikére igaz, hogy a megértési nehézséggel élő személyek esetén a nyelvi és nem nyelvi jelekre (szavak, mondatok, szövegek szintjén) egyaránt megfogalmaznak szabályokat, amelynek mentén elvárt a módszert alkalmazók alapszintű szövegértése. A bemutatott európai és hazai szabályozók kevésbé adnak útmutatást a definícióban megfogalmazott egyéni szövegértési szinthez igazodó nyelvi és nem nyelvi jelek használatára. A korábban általam publikált nyelvi szintezés a képek használatára vonatkozott, nem a kommunikáció jelrendszerének alkalmazhatóságára. A jelen tanulmányban bemutatásra kerülő nyelvi szint kialakítása a könnyen érthető kommunikáció esetén elvárt szövegértést (pl. értő olvasás) és a magyar nyelv grammatikai szabályát alapul véve készült. A könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjeit az alkalmazott mondatszerkezet határozza meg. Ehhez kapcsolódik Brassai Sámuel megállapítása, vagyis „A szókkal való hasztalan vesződség, küzdés, birkózás helyett, minek legtöbbszörre kudarc a vége, fordítsák figyelmüket a mondatra...” (Klaudy, 2013). A mondatok a szövegben az információs struktúra felépítése szerint a téma (közlés téma) a réma (közlés célja) és a rematikus csúcs (a közlés leghangsúlyosabb része) szerkezetében alakulnak és szerveződnek. A szövegértés meghatározza a mondatok grammatikai szerkezetének komplexitását.

A könnyen érthető kommunikáció szintaktikai szempontú szintjei a nyelv jelek rendszerét figyelembe véve:

1. szint: a **Támogatott kommunikáció**, amely a szövegértést alternatív helyettesítő módszerekkel és eszközökkel valósítja meg.

2. szint: **Könnnyen érthető kommunikáció**

2/1. szint: **Egyszerű, minimális mondat** (A1¹): a mondatban megjelenik az alany, az állítmány és a hozzájuk kötött bővítmény. A mondat javasolt maximum szószáma nyolc. A 2/1 szinten szerepelhet tömondat vagy egyszavas mondat.

2/2. szint: **Egyszerű bővített mondat** (A2): a mondat a kötött bővítmények mellett egyéb bővítményeket tartalmaz. A mondat javasolt maximum szószáma nyolc. A 2/2-es szinten írt szöveg a 2/1-es szint mondatszerkezetét is alkalmazhatja.

2/3. szint: **Összetett mondatok** (B1): a szerves alá- vagy mellérendelő, illetve szervetlen mondat maximum két tagmondatból álljon. Az alárendelő mondatokban az állítmányi, alanyi, tárgyi, határozói, jelzői utalószavakat kerüljük (pl. mutató vagy kérdő névmás), helyettük valódi kötőszavakat használata javasolt (pl. és, hogy). A főmondat megelőzi a mellékmondatot a lineáris történetvezetés érdekében. A kapcsolatos mellérendelő mondatokban vessző vagy kötőszó használata javasolt. A kötőszókapcsolatok használata kerülendő. Az ellentétes, a választó, a következtető és a magyarázó mellérendelő mondatokban egy elemű kötőszó javasolt. A 2/3-as szinten írt szöveg a 2/1-es és a 2/2-es szint mondatszerkezetét is alkalmazhatja.

2/4. szint: **Többszörösen összetett mondat** (B1, B2): a mondat összefüggései nehezen értelmezhetők. A lineáris történetvezetés érdekében a mellérendelő tagmondatok használata javasolt. A többszörösen összetett mondat tagmondatait érdemes

különálló mondatokká alakítani. A 2/4-es szinten írt szöveg a 2/1-es, a 2/2-es és a 2/3-as szint mondatszerkezetét alkalmazhatja. (Farkasné dr. Gönczi, 2021/a)

¹ A rövidítés a Közös Európai Referenciakeret szintjét jelöli. Az A1 szinten a személy az ismerős szavak, nagyon egyszerű mondatokat megérti, képes egyszerű kérdéseket feltenni és megválaszolni. Szavak, szóösszetételek, egyszerű mondatok szintjén kommunikál. Az A2 szinten a személy képes nagyon egyszerű és rövid szövegeket megérteni, ismert témáról vagy cselekvésről egyszerűen és közvetlenül információt cserélni. A B1 szinten a személy megérti a gyakrabban előforduló hétköznapi vagy szaknyelvi elemekből felépült információkat. A B2 szinten a személy megért nehezebb szövegeket, világos és részletes szövegeket képes alkotni ismert témában (North, 2005).

A könnyen érthető kommunikációban megjelenő tartalmi és formai szabályok a magyar nyelv rendszeréhez viszonyítottan a nyelvi jelek szintjén tartalmi szabályokat, míg a nem nyelvi jelek szintjén formai szabályokat határoz meg. A könnyen érthető kommunikáció tartalmi és formai szabályainak többsége az előzőekben meghatározott nyelvi szinteken jól alkalmazhatók, mint például a pozitív mondatszerkezet vagy a cselekvést kifejező igék használata. Viszont néhány szabály a bonyolultabb nyelvi szinteken már érvényüket veszti, mint például az egy gondolat kerüljön egy mondatba elv. Ez inkább a 2/1. és 2/2. szinten alkalmazható. Az összetett mondatok esetén már várhatóan több gondolat szerepel a mondatban (adat és ok-okozati összefüggés).

A jelenleg elérhető könnyen érthető kommunikációval készült tartalmak alapján a szöveg készítői a 4 nyelvi szinten meghatározott mondatszerkezeteket használják. A szakterület további kérdése lehet, hogy az érintett célszemély vagy célcsoport szövegértés szintjéhez igazodva maximum a 2/2 szint 2/3 nyelvi szintet érdemes –e alkalmazni. Az egyszerű nyelv (3. szint), a köznyelv (4. szint) és a szaknyelv (5. szint) szintjein a kifejezések, a mondatszerkezetek egyre összetettebbek, árnyaltabbak. Visszafelé tekintve pedig a konkrét érthetőség egyre erőteljesebben jelenik meg. A fentiek alapján a következő globális nyelvi szintezés körvonalazódik, melyet az 1. táblázat mutat be.

	1. szint	2. szint	3. szint	4. szint	5. szint
Nyelvi szintek magyarul	Támogatott kommunikáció	könnyen érthető kommunikáció	egyszerű nyelv	köznyelv	szaknyelv
Nyelvi szintek németül	unterstützte Kommunikation	Leichte Sprache	Einfache Sprache	Standard-sprache	Fachsprache
Nyelvi szintek angolul	supported communication	Easy to understand communication	Plain Language	Standard Language	Technical Language

Közös Európai Referenciaszint (KER)		A1-A2	A2-B1	B1-B2	C1-C2
A szintaktikai KÉK szint	1	2/1, 2/2, (2/3, 2/4)	2/1, 2/2, 2/3, (2/4)	2/1, 2/2, 2/3, 2/4	2/2, 2/3, 2/4

1. táblázat: Könnyen érthető kommunikáció a nyelvi szintek rendszerében (készült Hansen-Schirra & Maaß, 2020, 18; Farkasné Gönczi, 2021/a alapján)

Az 1. táblázat alapján a könnyen érthető kommunikáció a globális nyelvi szintek között a 2. és azon belül megkülönböztethetünk 4 alszintet, amelyek a célcsoport szövegértéséhez igazítható. A könnyen érthető kommunikáció nyelvtan szerinti szintezése mellett megjelenik, és azt gyakran befolyásolják a képek, ábrák, szimbólumok, mint értelmezést támogató eszközök és nem mint illusztrációk.

A nyelvi szintet támogató témaorientáló képek célszerű alkalmazásának szintjei:

- 1.szint: **Képsorozat**
2. szint: **Képsorok mondattámogatással**
3. szint: **Mondatok képi támogatással**
4. szint: **Szövegegységek orientáló képpel**
5. szint: **Szöveg témaorientáló képpel**
6. szint: **Szöveg kép nélkül** (Farkasné dr. Gönczi, 2018)

A képek hatékony szövegértést támogató szerepe akkor érhető tetten, ha az olvasó érti a kép által meghatározott kifejezést vagy szövegrészt. A szöveghez kapcsolt képek támogató jellege több formában szerepelhet, például orientál a témához vagy megmagyarázza a mondatot. A képek csak abban az esetben használhatók, ha valóban támogatják az olvasó szövegértését, különben elvonja a figyelmet a szövegről, és zavarhatja az értelmezést.

A szövegértést támogató tartalmi és formai szabályok

Kérdés, hogy az előző fejezetegységben tárgyalt könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjeinek meghatározása hogyan befolyásolja (a nyelvi jelek használatát szabályozó) tartalmi és (a nem nyelvi jelek használatát meghatározó) formai szabályok alkalmazását. További kérdés, hogy a jelenleg alkalmazott tartalmi és formai szabályok valóban mind a szövegértést támogatják.

Egy 2018-ban végzett kutatásomat mutatom be részletesen, amely Magyarországon elsőként világít rá a tartalmi és formai szabályok kutatásának szükségességére.

A könnyen érthető kommunikáció két formai szabályának elméleti háttere

A könnyen érthető kommunikáció tartalmi szabályai mellett a formai szabályok esetében is egyértelmű javaslatot adnak az európai és hazai szinten használt útmutatók. A formai szabályok megjelennek szóbeli és írásbeli kommunikáció esetén is. A könnyen érthető kommunikáció szóbeli formai szabályaira példa a hangerő, hanglejtés, a szünetek tartásának szabályozása, míg az írásbeli forma szabályai között megjelennek a karakter, vagyis betű, szám és írásjelek, az alak- háttér, a sortávolság, a sor igazítása. Az eddig megismert útmutatók nagyon hasonlóan határozzák meg a formai szabályokat mind szóbeli, mind írásbeli forma esetén. A bemutatásra kerülő kutatás háttereként az írásbeli formán belül a betűvel és az alak-háttérrel kapcsolatos szabályokat mutatja be a 2. táblázat.

Útmutató	Betű	Alak-háttér
Bundesministeriums für Arbeit und Soziales Leichte Sprache. Ein Ratgeber (2014)	Egyszerű betűforma javasolt (52.o) és 14-es betűméret vagy nagyobb (53.o)	A háttér világos és egyszerű (63.o)
Farkasné Gönczi Rita. és Graf-Jaksa Éva: Könnyen érthető kommunikáció (2009)	Jól olvasható betű, 12 vagy 14 pontos (97.o)	Világos háttéren sötét betű (97.o)

Lebenshilfe Bremen: Die Regeln für Leichte Sprache (2013)	Egyszerű betűforma nagy betűméret- 14 -től (22-23.o)	Világos háttéren sötét betű (30.o)
Inclusion Europe – ÉFOÉSZ: Információ mindenkinek – A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei (magyar nyelven megjelent 2009)	A betűtálas betűk használata kerülendő (13.o) A betű mérete 14 vagy nagyobb (14.o)	Soha ne használjunk olyan háttérrel, ami megnehezíti az olvasást. A sötét háttérrel óvatosan használjuk. A háttér megfelelően sötét, míg a szöveg világos legyen (14.o)

2. táblázat: A könnyen érthető kommunikáció betűelemekkel és az alak-háttérrel kapcsolatos formai szabályainak megjelenése négy útmutatóban (szerző alkotása)

A 2. táblázat alapján látható, hogy a betűforma és méret tekintetében azonosak az útmutatások, míg az alak-háttér tekintetében az utolsó szabályozó engedélyt ad, és az eddig javasolt világos háttér- sötét betű szerkesztés kötelezettségével ellentétes javaslatot tesz. Az alak-háttér formai szabály áttekintése során érzékelhető változás egyik kérdése, hogy miért történhetett. Lehetséges, hogy a világunk változik és ennek lenyomata a szabályok változása, ahogy ezt látjuk a magyar nyelvvel kapcsolatosan is, vagy a gyakorlatban meghonosodott és nem vizsgált formáról beszélhetünk. A kérdés több, a mostani áttekintésből kihagyott szabállyal kapcsolatban hasonló.

Kutatás a két formai szabály alkalmazásáról

A 2018-ban végzett és 2019-ben a Magyar Gyógyneveléstudományok Egyesületének Országos Szakmai Konferenciáján bemutatott kismintás vizsgálat során a könnyen érthető kommunikáció két formai szabályának felmérését végeztem el szakmai kollégák együttműködésével, amely kutatás mintául szolgálhat a szabályrendszer későbbi felülvizsgálatának folytatásához.

A könnyen érthető kommunikáció szabályainak vizsgálata többféle kutatómódszertani eljárással történhet: egyrészt empirikus vizsgálatokkal, másrészt dokumentumok elemzésével,

összehasonlító elemzéssel. A kutatásban fókuszba helyezett két formai szabály esetében empirikus vizsgálatot alkalmaztam a következő kutatási kérdések megválaszolásához.

Értelmi fogyatékos személyek értő olvasása esetén:

- A nagyobb betűméret valóban támogatja az értő olvasást?
- A betűméret tekintetében a vizsgálati személyek melyik betűméretet részesítik előnyben?
- Az alak-háttér szabály a világos háttér, sötét betű változatban valóban támogatja az értő olvasást?
- Melyik alak-háttér formát érzik a vizsgálati személyek támogató jellegűnek?

A kutatásban az empirikus módszer lehetővé teszi, hogy a felhasználói oldalról kapjak információkat, amelyek közvetlenül befolyásolhatják a könnyen érthető kommunikációval készült írásos dokumentumok formai megjelenítését. Ezért nem a már kidolgozott könnyen érthető kommunikációval dolgoztam, hanem egy olyan kutatási eszközt fejlesztettem, amely lehetővé teszi az ismételt vizsgálatot például a vizsgálati elemszám későbbi növeléséhez.

A kismintás vizsgálathoz és kontrollvizsgálathoz két feladatsort dolgoztam ki. A *Könnnyen érthető kommunikáció betűméret szabályát felmérő* vizsgálóeszköz (KÉK-BM vizsgálólapok) esetében olyan teszt mondatokat állítottam össze, amelyek a könnyen érthető kommunikáció előzőekben tárgyalt 2/1 nyelvi szintjéhez tartoznak, és követik a tartalmi és formai szabályokat. A tesztmondatok három csoportba sorolhatók: 10-es, 12-es, 14-es betűméretűek. Az 5-5-5 eltérő betűméretű mondat közel hasonló témát tárgyal. A mondatok betűformája és szerkezete a csoportok között megegyezik. Az elkészült KÉK-BM vizsgálólapokat a 3. táblázat tartalmazza.

10-es betűméret	<p>Süt a nap.</p> <p>Reggel felkeltem.</p> <p>Vásároltam egy málnát.</p> <p>Elmentem egy esküvőre.</p> <p>Ittam pezsgőt.</p>
12-es betűméret	<p>Esik az eső.</p> <p>Délben ebédeltem.</p> <p>Vásároltam egy körtét.</p> <p>Elmentem egy színházba.</p> <p>Ettem szendvicset.</p>
14-es betűméret	<p>Fúj a szél.</p> <p>Este tornáztam.</p> <p>Vásároltam egy céklát.</p> <p>Elmentem egy orvoshoz.</p> <p>Ittam egy kakaót.</p>

3. táblázat: A könnyen érthető kommunikáció betűmérettel kapcsolatos szabályának vizsgálati anyaga, KÉK-BM (Farkasné Gönczi, Sugatagi & Szilágyi, 2019, 323, Farkasné Gönczi, 2021/b)

A KÉK-BM vizsgálóeszköz második egysége a különböző betűméretű mondatok megértésnek ellenőrzéséhez készült szövegértést felmérő vizsgálólappal (lásd 1. ábra). Az egy betűmérethez tartozó 5 mondatból 4-hez értelmező képeket állítottam össze. A második mondat képsorát egységesen kihagytam, hogy látható legyen a hiba alapján, hogy a vizsgálatban részt vevő személy valóban érti a szöveg és az ellenőrző feladat közti összefüggést. Egy mondatához mindig 4 kép kapcsolódik, melyekből csak 1 igaz a mondatra.

Válaszd ki az olvasott szövegre igaz képet!

Helyes válaszok száma: _____ darab

1.ábra: A könnyen érthető kommunikáció betűméretre vonatkozó mondatainak megértését ellenőrző képsorokat tartalmazó feladatlap, KÉK-BM (szerző saját alkotása)

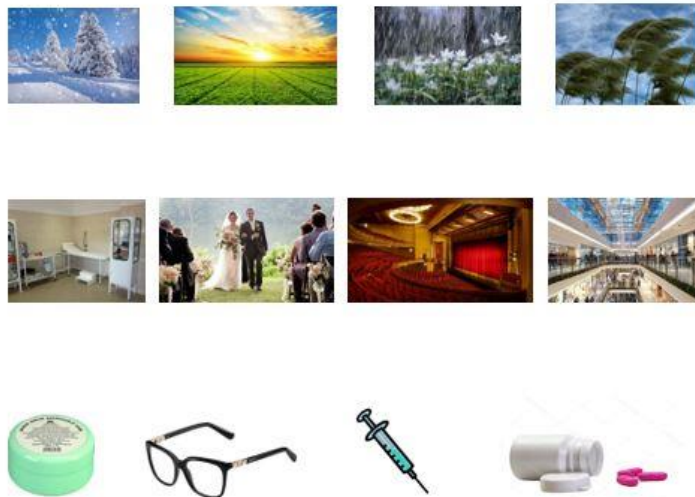
A *könnyen érthető kommunikáció betű-háttér szabályának vizsgálóeszköze* (KÉK-BH vizsgálólapok) esetében is két részből álló feladatsort állítottam össze. Az első részben témájában azonos öt mondat szerepelt fekete betűvel fehér alpra, illetve fehér betűvel fekete alpra írva, amelyek a könnyen érthető kommunikáció előzőekben tárgyalt 2/1 szintjéhez tartoznak, és követik a tartalmi és további formai szabályokat. A mondatok az első feladathoz hasonlóan időjárásról és egy rövid összefüggő történetről szóltak orvos látogatás témában.

fekete alak- fehér háttér	<p>Süt a nap.</p> <p>Elmentem az orvoshoz.</p> <p>Az orvos megvizsgálta a szemem.</p> <p>Az orvos felírt szemüveget.</p> <p>2 könyvet olvastam szemüveggel.</p>
fehér alak- fekete háttér	<p>Esik az eső.</p> <p>Elmentem az orvoshoz.</p> <p>Az orvos megvizsgálta a torkomat.</p> <p>Az orvos gyógyszert írt fel.</p> <p>3 tablettát eszek minden nap.</p>

3. táblázat: A könnyen érthető kommunikáció alak-háttérrel kapcsolatos szabályának vizsgálati anyaga, KÉK-BH (Farkasné Gönczi, Sugatagi & Szilágyi 2019, 323)

A feladat második részében a két szöveg ellenőrzését szolgáló témaképek szerepeltek oda nem illő képpel egy sorban, a 2. ábrában látható formában. Az egy csoportba tartozó mondatok esetén a 3. és 5. mondathoz nem tartozik értelmező kép.

Válaszd ki az olvasott szövegre igaz képet!

Helyes válaszok száma: ____ darab

2. ábra: A könnyen érthető kommunikáció alak-háttérre vonatkozó mondatainak megértését ellenőrző képsorokat tartalmazó feladatlap, KÉK-BH (szerző saját alkotása)

Az előzőekben bemutatott két feladat esetén mértük a vizsgált személyek olvasási sebességét (sec.) és a kontroll kérdéseket tartalmazó képsoros válaszokkal ellenőriztük a szövegértést. 44 fővel végeztük el a vizsgálatot a fent bemutatott KÉK-BM és KÉK-BH vizsgálati eszközökkel. A vizsgálatba önkényes mintavétellel 4 megyéből kerültek be a résztvevők, akik eltérő és kombinált szakértői diagnózissal (pl. BNO F70, F71, F72, F84) rendelkeztek.

Település	Létszám (fő)	Fiú	Lány
Budapest	2	1	1
Győr	6	2	4
Komárom	3	2	1
Kömlőd	15	7	8
Miskolc	6	1	5
Tata	12	6	6
Összesen (N)	44	19	25

5. táblázat: A könnyen érthető kommunikáció 2 szabályának vizsgálatában részt vevő személyek település szerinti és nemi megoszlása (Farkasné Gönczi, Sugatagi & Szilágyi, 2019, 322)

A résztvevők széles korcsoporti övezetből kerültek be a vizsgálatba, amely a kis elemszám alapján nem reprezentatív.

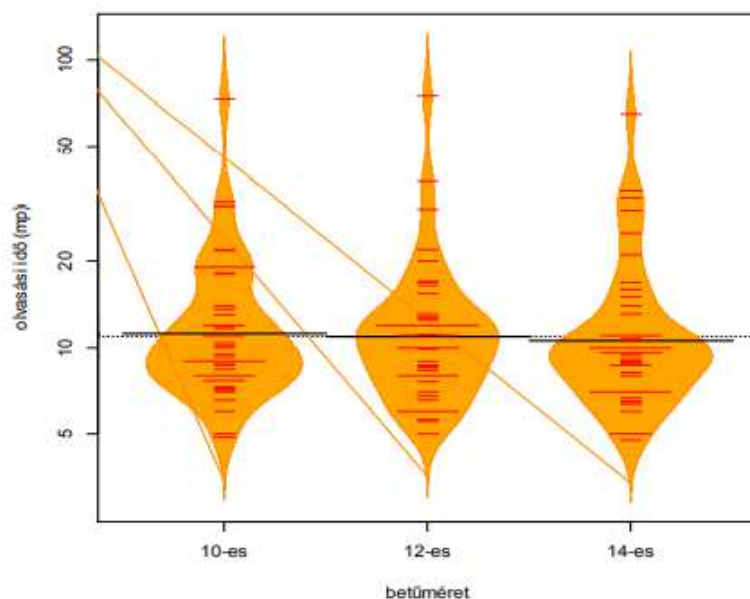
Az 5. táblázatban bemutatott 44 résztvevő számára a KÉK-BM és a KÉK-BH vizsgálólapok nyomtatott A/4-es formátumban kerültek bemutatásra, eltérő sorrendben, a rátanulás kiküszöbölése érdekében. A résztvevők sikeres vizsgálati együttműködését a velük dolgozó szakemberek segítették. A vizsgálatok felvételében közreműködött Kavaleczné Kovács Orsolya a Szimbiózis Alapítványtól, Tóth Jánosné elnök és Éri Klaudia az ÉSSE szervezettől, Banai Éva Szidónia, Mógor Márta, Csics Buga Mariann, Szilágyi Lajosné, Ungi Ilona a Komárom-Esztergom Megyei Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Kollégium tagintézményei részéről és a szerző. A vizsgálat során az értelmezést felmérő képsoros eredményeit jegyezték fel és az olvasás idejét rögzítették a vizsgálati felvételben résztvevő szakemberek Excel adattáblában, mely alapján a statisztikai elemzést Sugatagi Gábor végezte.

A kutatási eredmények értelmezése

Több módszerrel is vizsgáltuk az egyes betűméretek és a betű-háttér olvasási sebessége és megértése közötti különbséget, első között *ismételt mintás szóráselmzéssel*.

A betűméret és a betű-háttér esetében sem az olvasási sebességben (szign. 0,745), sem a helyesen megértett szövegek számában (szign. 0,200) nincs szignifikáns eltérés az egyes betűméreteknel. A betű-háttérnél tapasztalt olvasási sebességben (szign. 0,049) a statisztikai értelemben a szokásos 5%-os szignifikanciaszintet az összehasonlítás éppen alulmúlja, tehát szignifikánsan gyorsabban olvashatónak tekinthető a nem megszokott, sötét háttérű szöveg. A megértett szövegek számának (szign. 0,676) átlagaiban szignifikáns különbség nem volt tapasztalható. Az objektív vizsgálati tevékenység mellett felmértük a kutatásban részt vevő személyek szubjektív vélekedését, mely például a betűméret tekintetében teljesen eltért az objektív eredménytől. A válaszok alapján (betűméret választások: 10-es 9 fő; 12-es 5 fő; 14-es 14 fő és mindegy 9 fő) a 12-es betűméret volt a legnehezebben olvasható. Az objektív vizsgálat alapján nem szignifikáns a betűméret alkalmazása sem az olvasási tempó, sem a mondatok megértése kapcsán, mégis a szubjektív vélekedés alapján a 14-es betűméret a legjobban olvasható. Amennyiben nagyobb elemszámú vizsgálat esetén is hasonló eredményre jutnánk, úgy érdemes lehet majd ennek eredményeit visszavezetni az olvasás elsajátítás módszerébe. A betű-háttér tekintetében a vizsgálatban résztvevők szubjektív vélekedése (preferált: világos háttér-sötét betű: 16 fő; sötét háttér-világos betű: 16 fő és mindegy: 5 fő) alapján nincs eltérés a alkalmazott megoldási változatok között.

Az összehasonlítást kevésbé elterjedt módszerekkel is elvégtünk, mint például a Shapiro-Wilks-próba, mely szerint az olvasási idő egyik betűméretnél sem követ normáleloszlást az alapsokaságban ($W=0,577$, $p<0,001$). Az 1. diagramról leolvasható, hogy a narancssárga orsók alakja jelentősen eltér a normál alaktól, vagyis extrém lassú olvasási tempókkal számoltunk, így az olvasási képességek eloszlása nem tekinthető lognormálisnak, vagyis az ANOVA-elemzés feltétele a skálatranszformáció alkalmazásával nem biztosítható.

1. diagram: az olvasási idő eloszlása az egyes betűméreteknél (Farkasné Gönczi, Sugatagi & Szilágyi, 2019, 326)

Alternatív elemzési eszközként elvégeztük a Page-próbát, amely az eddigi eredményeket igazolva a 4 vizsgált témában sehol nem mutatott szignifikáns különbséget (betűméret/olvasási idő kísérlet: $L = 539$, $p = 0,123$). Az alak-háttér esetén a Page-próba megegyezett az egyoldali előjelpróbával, mivel csak két alternatíva adott.

Végül elvégeztük az Agresti-Pendergast-próbát (ld. Wilcox 2011:407) is. A rangszámok átlaga az olvasási időben: 10-esnél 69, a 12-esnél 68, a 14-esnél 63. A próbához tartozó szignifikanciaszint 0,298, vagyis a három eredmény között nincsen szignifikáns különbség. A másik három lehetséges összehasonlításra, azaz az egyes betűméretek értése, és az alak/háttér kísérlet olvasási ideje és értése esetében is azonos következtetésre jutottunk.

A könnyen érthető kommunikáció eddigi szakmai tapasztalatai és a nyelvi rendszer felosztása alapján történő részletesebb szintezése lehetővé tette, hogy a kutatási szöveg pontosan beazonosítható legyen. Ennek mentén a 2/1 szinten egyszerű mondatokat tartalmaz a KÉK-BM és a KÉK-BH vizsgálati eszköz.

Kutatási kérdések és válaszok

A kutatási kérdésekre a kismintás vizsgálat eredményei az alábbi válaszokat adják:

1. kérdés: A nagyobb betűméret valóban támogatja az értő olvasást?

A kismintás vizsgálat eredményei alapján a résztvevők olvasási sebességét és szövegértését szignifikánsan nem befolyásolta a három különböző betűméret.

2. kérdés: A betűméret tekintetében melyik méretet részesítik előnyben?

A résztvevők többsége a 14-es betűméretet érezte a legjobban olvashatónak. A válaszadók kis számban a mindegy választ adták, vagyis nem éreztek különbséget a betűméret olvasást módosító hatásában, illetve a 10-es betűméretet is ennyien preferálták. A válaszok kis létszámú eredménye nem reprezentatív, viszont további kutatási alapot adhat.

3. kérdés: Az alak-háttér szabály a világos háttér, sötét betű változatban valóban támogatja az értő olvasást?

A kismintás vizsgálat alapján a résztvevők körében objektíven nem volt különbség az eltérő alak-háttér helyzetben. Emellett érdekes lehet a további kutatás szempontjából, hogy a sötét háttér- világos betű esetén az 5%-os szignifikanciaszintet az összehasonlítás éppen alulmúlja. Ezt a területet érdemes nagyobb elemszámú kutatásban tovább vizsgálni.

4. kérdés: Melyik alak-háttér formát érzik támogató jellegűnek?

A válaszadó személyek azonos számban preferálták a világos háttér- sötét betű és a sötét betű- világos háttér összeállítást. Természetesen figyelembe kell venni, hogy a válaszok a KÉK-BH vizsgálóeszköz szín összeállítására vonatkoznak (fehér- fekete), így más színekombinációkra nem relevánsak a válaszok.

Az előzőekben bemutatott nem reprezentatív kismintás kutatás eredményei alapján látható, hogy a könnyen érthető kommunikációban alkalmazott szabályokat felmérések, kutatások alapján célszerű kialakítani a jógyakorlatok mentén. Mindemellett újabb szakmai kérdést vet fel, hogy az objektív és szubjektív vizsgálatok eltérő eredménye milyen súllyal és hogyan alkalmazhatók az eddigi tartalmi és formai szabályok esetén. A könnyen érthető kommunikáció két formai szabályának alkalmazhatóságát vizsgáló jelen kutatás csak tendenciát mutathat és alapjául szolgálhat a későbbi kutatások számára, melyek folyamatosan bővülnek a terület ismertebbé válása révén.

Összegzés

A jelen tanulmányban körbejárt témák alapján szükségessé vált, hogy a további szakmai munkába bevonjuk az érintett határtudományokat. Ennek alapján a könnyen érthető kommunikáció szakmaelmélete és gyakorlata az interdiszciplináris tudományok közé lép, így közös platformra hívva a gyógypedagógia mellett a nyelvtudományt, fordítástudományt. A jelen elméleti és gyakorlati eredmények alapján feltárt összefüggések további elemzése érdekében újabb szakmai kutatások szükségesek. Az eddigi eredmények kommunikálására mind a megszokott személyes, mind online formában lehetőség adódik. A különböző generációkat a saját otthonos közegükben, eszköztárukkal érdemes megszólítani a könnyen érthető kommunikációval kapcsolatos ismeretnyújtó és képességfejlesztő tartalmakkal.

Felhasznált irodalom

- Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, Netzwerk Leichte Sprache (2014). *Leichte Sprache. Ein Ratgeber*, Bonn, URL: https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/Publikationen/a752-ratgeber-leichte-sprache.pdf;jsessionid=623956A6AD9B724C66E3BD6292680425.delivery1-replication?_blob=publicationFile&v=3, letöltés: 2021.12.31.
- Farkasné Gönczi R. (2018). A könnyen érthető kommunikáció fogalma és szabályrendszere nemzetközi és hazai példák, illetve magyar tapasztalati szakértők javaslatai alapján. *Gyógypedagógiai Szemle*, 46.(2), 64-76.
- Farkasné dr. Gönczi R. (2021/a). Könnyen érthető kommunikáció fogalma, nyelvi szintjei és alkalmazhatósága a látássérülés kontextusában. In Farkasné dr. Gönczi R. (szerk.) *Dimenzióváltások a látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja mátrixában. Nemzetközi konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar szervezésében*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.
- Farkasné Gönczi, R. (2021/b). Researching 2 formal forms of easy-to-understand communication in Hungary. URL: <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/2021/12/03/rita-farkasne-gonczi-researching-2-formal-forms-of-easy-to-understand-communication-in-hungary/>, letöltés: 2021.12.04.

- Farkasné Gönczi Rita. és Graf-Jaksa Éva. (2009). Könnyen érthető kommunikáció. In Pandula András, Szatmári Péter, Vincze Tamás, Farkasné Gönczi Rita és Gráf-Jaksa Éva, *Kommunikációs és információs technológiák és fogyatékoságügy.* (pp. 80-100). ELTE BGGYK, Budapest.
- Farkasné Gönczi Rita, Sugatagi Gábor, Szilágyi Lajosné (2019). A könnyen érthető kommunikáció 2 formai szabályának kismintás vizsgálati eredménye. In: Farkasné Dr. Gönczi Rita, Dr. Gereben Ferencné, Dr. Lénárt Zoltán (szerk.) *Rehabilitáció-életkorok, intézmények, szükségletek és lehetőségek a szolgáltatások hazai rendszerében. Tanulmánykötet a 47. Országos Szakmai Konferenciáról.* Magyar Gyógyneveléstudományok Egyesülete, Gárdony. URL: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/46035>, letöltés: 2021.03.16.
- Hansen-Schirra, Silvia, Maaß, Christiane (2020). Easy Language, Plain Language, Easy Language Plus: Perspectives on Comprehensibility and Stigmatisation. In Hansen-Schirra, Silvia, Maaß, Christiane (szerk) *Easy Language Research: Text and User Perspectives. Text and User Perspectives.* Berlin, Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 17-38.
- Inclusion Europe (2020): *Európa nekünk.* URL: https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2021/01/europa_nekunk_204.pdf, letöltés: 2021.03.25.
- Inclusion Europe - ÉFOÉSZ (2009). *Információ mindenkinek - A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei.* Inclusion Europe – ÉFOÉSZ, Brüsszel – Budapest. URL: https://efoesz.hu/wp-content/uploads/2015/10/binder-information_for_all.pdf, letöltés: 2021.03.25.
- Klaudy Kinga (2013). *Bevezetés a fordítás elméletébe.* Scholastica, Budapest
- Lebenshilfe für Menschen mit geistiger Behinderung (2013). *Die Regeln für Leichte Sprache,* Bremen. URL: https://www.leichte-sprache.org/wp-content/uploads/2017/11/Regeln_Leichte_Sprache.pdf, letöltés: 2021.03.25.
- Maaß, Christiane. (2015). *Leichte Sprache, das Regelbuch.* Forschungsstelle Leichte Sprache Universität, Hildesheim.
- North, Brian (2005). *Nyelvvizsgák szintillesztése a közös európai referenciakerethez.* Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület PH Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ, Budapest, URL: <https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/Nyelvvizsg%C3%A1k%20KER%202006.pdf>, letöltés: 2021.08.07.

Könnyen érthető kommunikáció az önálló döntésekért

Bercse László Balázs - Czakó Tibor Zoltán - Sallai Ilona Éva

Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ)

www.efoesz.hu

Kulcsszavak: cselekvőképesség, könnyen érthető kommunikáció, önálló életvitel, önérvényesítés, választójog

A könnyen érthető kommunikáció olyan módszer, amelynek alkalmazásával könnyen érthetővé tehetünk információt azon személyek számára, akik hagyományos módon nem, vagy csak nehezen értik meg azt. A módszer elsődleges felhasználóiként legtöbbször az értelmi fogyatékosággal élő emberekre szokás gondolni, fontos azonban megjegyezni, hogy másoknak is nagy segítséget jelenthet a megértés támogatásában. Hasznos lehet például a hallássérült személyek; szociálisan hátrányos helyzetű emberek; alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők; gyermekek; valamint idős személyek számára. A megértés pedig elengedhetetlen ahhoz, hogy tájékozott és megalapozott döntéseket tudjunk hozni. A könnyen érthető kommunikáció - hazánkban is leginkább használt - európai alapelveit az Inclusion Europe nemzetközi érdekvédő szervezet dolgozta ki, több, különböző országokban tevékenykedő tagszervezetük bevonásával. A munka során a Magyarországon élő érintett személyeket és szakembereket az ÉFOÉSZ képviselte (ÉFOÉSZ & Inclusion Europe, 2009).

Jelen tanulmányban röviden bemutatjuk a könnyen érthető kommunikáció szerepét az önérvényesítés, valamint a döntéshozatal és önálló életvitel támogatásában, illetve a politikai életben való részvétel erősítésében. Ezek után beszámolunk tapasztalatainkról a módszer - inkluzív módon történő - oktatásáról.

A szerzők közül ketten önérvényesítő személyek. Az önérvényesítők értelmi fogyatékosággal élő emberek, akik felszólalnak a saját és társaik érdekeiért. Az önérvényesítésnek kulcsszerepe van az érintett célcsoport életében a döntések meghozatalát, azok kifejezését és érvényre juttatását tekintve. A saját érdekek érvényesítése megjelenhet egyéni szinten a mindennapok során, valamint a közös érdekképviselet szintjén, akár nemzetközi mozgalomként is. Így az

önérvényesítés egyénenként nagyon eltérő jelentést hordozhat. Van, akinek az önálló élethez szükséges napi döntéseket jelenti, például, hogy milyen ruhát vegyen fel, mit egyen, vagy mivel töltse a szabadidejét (Bercse, Czakó, Horváth & Sallai, 2018). Mások folyamatként értelmezik, amely során megtanulják jogaikat, majd tudásukat és tapasztalataikat átadják társaiknak. Nemzetközi eseményeken vesznek részt, eszmét cserélnek más országok önérvényesítőivel, illetve döntéshozók felé tolmácsolják közösségük nehézségeit és igényeit (Bercse & Czakó, 2019). Fontos azonban megjegyezni, hogy az önérvényesítés különböző szintjei egymásra épülnek. Világszerte egyre több önérvényesítő hangsúlyozza a közösségi érdekképviselet fontosságát, amelyen keresztül változásokat érhetnek el, és amelynek célja a társadalmi befogadás. A folyamat azonban az egyéni készségek és lehetőségek megszerzésével kezdődik. A közös érdekekért történő fellépés akkor lehetséges, ha az érintett személyek először tudomást szereznek arról, hogy joguk van dönteni és elkezdik maguk irányítani az életüket (Inclusion International, 2019). Bármelyik értelmezésről is legyen szó, a könnyen érthető kommunikáció nagyban megkönnyíti az önérvényesítést, hiszen hatalmat ad az érintett személyek kezébe. Ha megkapják és megértik a fontos információkat, képessé válnak, hogy megismerjék jogaikat és ebben segítsék társaikat is; döntéseket hozzanak; és a társadalom másokkal egyenrangú tagjai legyenek (Horváth, 2017a).

Az értelmi fogyatékosággal élő emberek esetében több tényező is akadályozhatja az önálló döntéshozatalt. Szem előtt tartva a fogyatékoság társadalmi és emberi jogi megközelítéseit, valamint azt, hogy az értelmi fogyatékosággal élő személyek tapasztalatai és képességei egyénenként rendkívül eltérőek lehetnek, nem az érintettek nehézségeire helyezük a hangsúlyt. Ehelyett azt a két akadályt mutatjuk be, amelyek kívülről hatnak rájuk, gátolva a társadalomban való teljes és hatékony részvételüket. Ezek közül az egyik, hogy nagyon sokan közülük a cselekvőképességet teljes vagy részleges mértékben korlátozó gondnokság alatt állnak. A másik pedig az, hogy Magyarországon kevés olyan könnyen érthető információ áll az érintettek rendelkezésére, amely megkönnyítené számukra az önálló döntéshozatalt. Ez a két akadály pedig szorosan összefügg egymással. A gondnokság egyik következménye ugyanis, hogy a gondnokság alatt álló személy helyett a gondnok ír alá szerződéseket vagy dönt a pénzügyeiről. Érdeemes belegondolni, hogy ha a szerződések és egyéb bonyolult jogi dokumentumok elérhetőek lennének könnyen érthető nyelven, akkor az értelmi fogyatékosággal élő személyek jobban értenék ezeket, így pedig teljesen másképp

gondolkodhatnánk a cselekvőképesség megítéléséről és a helyettes döntéshozatalról is (Horváth, 2017a). „Nem az értelmi sérült emberek képtelenek hát az őket körülvevő világ értelmezésére, hanem nekünk van dolgunk az információk könnyen értelmezhetővé tételével.” (Horváth, 2017a. 10. o.).

A könnyen érthető módszer fontosságát az önálló életvitel, illetve a saját döntések támogatásában több helyen megerősítik az ÉFOÉSZ 2021-ben megjelent, Önálló élet című kötetének szerzői is. A könyvben önérvényesítők írtak arról, mit jelent számukra az önálló életvitel és milyen támogatásra van ehhez szükségük. „A jó segítő a háttérbe vonul és hagyja, hogy hibázzak. Segít megérteni a bonyolult dolgokat. Segít a fejlődésben.” – találjuk a jó segítőről és jó támogatásról szóló fejezetben (BacsKay, Lee-Harmath & Molnár, 2021, 39. o.). A könnyen érthető kommunikáció szerepéről pedig ezt olvashatjuk: „Ha könnyen érthetően beszélnek hozzánk, akkor mindent megértünk. Ha könnyen érthető tájékoztatást kapunk, akkor könnyebben tudunk eligazodni a világban, önállóan élni, véleményt alkotni és döntéseket hozni.” (Futár & Sallai, 2021, 31. o.).

Felmerülhet a kérdés, hogy pontosan miben tudja segíteni a könnyen érthető kommunikáció az értelmi fogyatékossgal élő embereket. A válasz pedig az, hogy a módszer a legváltozatosabb területeken használható az érintett személyek önálló életvitelének támogatása során. Éppen ezért, az ÉFOÉSZ is rendszeresen készít könnyen érthető kiadványokat különböző témákban. Érdemes például kiemelni a pénzkezelést², amely a célcsoport jelentős részének okoz nehézséget; vagy a rendszeres nőgyógyászati vizsgálatokat³, amelyekről sok értelmi fogyatékossgal élő nő nem kap tájékoztatást a megfelelő formában. Sok egyéb mellett ezek a témák is ugyanúgy érintik az értelmi fogyatékossgal élő embereket, mint bárki más. Nagy különbség viszont, hogy számukra nehezebb lehet hozzáférni a megfelelő információhoz. Úgy gondoljuk, hogy a megoldás itt is ugyanaz, mint amelyet a cselekvőképesség kapcsán felvetettünk: ahelyett, hogy kétségbe vonjuk az érintettek képességeit vagy olyan tudást kérünk rajtuk számon, amelyet soha nem volt lehetőségük a megfelelő formában megszerezni, nyújtunk számukra könnyen érthető tájékoztatást!

Az értelmi fogyatékossgal élő személyek nem csak magánéletükben, hanem helyi közösségeikben, illetve országos szinten is akadályokba ütközhetnek, amikor szeretnék

² https://efoesz.hu/portfolio_page/az-uj-polgari-torvenykonv-3/

³ https://efoesz.hu/portfolio_page/tudom-mit-akarok-2-2/

kifejezni véleményüket és beleszólni a közös döntésekbe. Ahogy a döntéshozatalnál, az akadályok itt is többfélék lehetnek. Az egyik ilyen akadály a választójogból történő kizárás, amely az Országos Bírósági Hivatal (2018) tájékoztatása szerint Magyarországon, 2018-ban az összes gondnokolt személy 89%-át érintette. A másik akadályt az jelentheti, ha a választás céljáról és menetéről szóló tájékoztatás a célcsoport számára nem megfelelő. Éppen ezért az ENSZ Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezménye (2007. évi XCII. törvény) nem csupán kimondja, hogy a fogyatékosággal élő személyeknek joguk van részt venni a politikai életben és közéletben, de ennek érdekében fel is szólítja a részes államokat, hogy a szavazási eljárásokat és anyagokat könnyen érthető formában biztosítsák (Horváth, 2017b). Ezzel összhangban mi is fontosnak tartjuk, hogy minden értelmi fogyatékosággal élő ember rendelkezzen választójoggal, cselekvőképességre való tekintet nélkül. Úgy gondoljuk, hogy kizárás helyett biztosítani kell a megfelelő támogatást számukra, hogy élni tudjanak ezzel a joggal. A célcsoporttal kapcsolatos gyakori sztereotípa ugyanis az, hogy nem értik a politikai döntéshozatal és a választási folyamatok működését. Ez a feltételezés nem merülhet fel, ha minden ide kapcsolódó információ elérhető lenne könnyen érthető formában. Így támogatni tudnánk az érintetteket abban, hogy a közügyekkel kapcsolatban véleményt formáljanak, és azt szabadon ki is tudják nyilvánítani (Bercse és mtsai, 2018). Fontos megemlíteni azonban azt is, hogy a választójog gyakorlásához szükséges képesség meglétét kizárólag a gondnokság alá kerülő, fogyatékosággal élő emberek esetében vizsgálják. Más választópolgároknak nem kell bizonyítaniuk, hogy tisztában vannak a választási rendszer működésével, valamint a szavazatuk következményeivel. Ez alapján megállapítható, hogy a valóságban nem létezik olyan sztenderd, aminek meg kellene vagy lehetne felelni és az említett képesség objektív módon nem mérhető.

Arra, hogy a politikai és egyéb hírek könnyen érthető formában történő közlése hogyan segítheti elő az értelmi fogyatékosággal élő emberek részvételét a politikai életben és a közéletben, számos külföldi példát is találunk. Jelen tanulmányban két országot említünk meg: Ausztriát, ahol a módszer elterjedésében nagy szerepet játszott az ezt segítő jogszabályi környezet, valamint azok az online újságok, amelyek könnyen érthető formában írnak a politika, a sport és kultúra történéseiről is; illetve Németországot, ahol a könnyen érthető információk elterjedése az erős önérvényesítő mozgalomnak is köszönhető (Horváth, 2017b). Utóbbi ország esetében jól látható, hogy a politikai pártok is szeretnék minél több emberhez

eljuttatni üzeneteiket a megfelelő formában. Ezt mutatja például, hogy a 2017-es választások során a hat jelentősebb párt közül öt könnyen érthető formában is közzétette választási programját (Einfach Heidelberg, 2017).

Bár hazánkban a választójog nem illeti meg az összes fogyatékossgal élő állampolgárt, - az egyezményből adódó kötelezettségekhez igazodva- az állam tesz lépéseket azért, hogy a választójoggal rendelkező érintettek tudjanak élni ezen jogukkal. A Nemzeti Választási Iroda honlapján megjelentek könnyen érthető tájékoztatók a 2018-as országgyűlési⁴, a 2019-es európai parlamenti⁵, valamint az ugyanebben az évben rendezett önkormányzati választásokról⁶. Emellett a fogyatékossgal élő választópolgárok - online, postai úton, vagy személyes ügyintézés keretében - kérhetik is, hogy választójoguk gyakorlásának segítésére, a szavazással kapcsolatos tudnivalókról könnyen érthető tájékoztatót kapjanak (1/2018. (I. 3.) IM rendelet).

Ahogy azt már fentebb említettük, az ÉFOÉSZ számos könnyen érthető kiadványt készít különböző témákban. Ide tartozik a politikai életben és a közéletben való részvétel, ezen belül az éppen aktuális választások témaköre is. A 2019-es év kiemelten fontos volt számunkra ebből a szempontból, hiszen tavasszal európai parlamenti, ősszel pedig önkormányzati választások voltak. Előbbiről kiadványt készítettünk (Báthory, Czakó, Sallai 2018), utóbbiról pedig az Index.hu hírportálon jelentettünk meg tájékoztatást⁷, majd tudósítottunk a szavazás napjának legfontosabb eseményeiről⁸, mindezt könnyen érthető formában. Ezek a tevékenységek hozzájárultak, hogy erősíteni tudjuk az értelmi fogyatékossgal élő emberek részvételét a politikai - és közéletben, valamint ahhoz is, hogy felhívjuk a többségi társadalom figyelmét az érintett célcsoport jogsérelmére, illetve a könnyen érthető kommunikáció fontosságára.

A könnyen érthető módszer minél szélesebb körű elterjesztésének érdekében az ÉFOÉSZ képzési portfóliójának is fontos részét képezi a könnyen érthető kommunikáció témaköre. A módszerről szerzett tudást és tapasztalatot szociális szakembereknek, valamint más célcsoportoknak, akik munkájuk során találkozhatnak értelmi fogyatékossgal vagy más

⁴ <https://cutt.ly/nmavcEV>

⁵ <https://cutt.ly/Dmavh67>

⁶ https://www.valasztas.hu/konnyen-ertheto-tajekoztato_onk2019

⁷ https://index.hu/belfold/2019/10/11/konnyen_ertheto_tajekoztato_efoesz/

⁸ https://index.hu/belfold/2019/10/13/konnyen_ertheto_valasztasi_kozvetites/

megértési nehézségekkel élő személyekkel, is továbbadjuk (Farkasné Gönczi & Gráf-Jaksa, 2009). Ezen kívül részt veszünk a könnyen érthető kommunikáció oktatásában a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán, valamint az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán is. Ennek köszönhetően leendő-, alapszakos-, illetve már gyakorló-, mesterképzésben részt vevő- gyógypedagógusokhoz is el tudjuk juttatni a könnyen érthető kommunikációt, mint szemléletet, és mint a hozzáférhető kommunikáció egyik eszközét. Így a kollégák ezek birtokában gyakorolhatják hivatásukat. A résztvevő hallgatók egyre szívesebben használják a könnyen érthető kommunikáció módszerét a kurzusok teljesítéséhez szükséges projektmunkák során, és készítenek olyan könnyen érthető szövegeket, amelyek gyakorlati segítséget jelentenek az érintett személyek önálló életvitelének, valamint döntéshozatalának erősítésében. Az inkluzív módon - vagyis önérvényesítő részvételével – történő oktatás pedig hozzájárulhat, hogy egyre többen partnerként tekintsenek az értelmi fogyatékosággal élő szakértőkre. A hallgatók megtapasztalhatják, hogy az érintettek rendkívül fontos tapasztalatokkal rendelkeznek, így ők tudják pontosan, milyen támogatásra van szükségük, ezért részvételük elengedhetetlen a róluk szóló, értük végzett szakmai munkában. Bízunk abban, hogy ez egy olyan szemléletváltó folyamat részét jelenti, amely hosszútávon számos érintett ember életére lesz pozitív hatással (Horváth, Sallai, Bercse & Czakó 2019).

Felhasznált irodalom

- Bacskey A., Lee-Harmath K., Molnár É. (2021). „Sokáig nem érdekelt senkit, hogy mit szeretnék.” Tapasztalatok döntésekről, jó és rossz segítségről. In Czakó T. & Kovács M. (szerk.). *Önálló élet - Önérvényesítő tapasztalatai az önálló életvitelről* (pp. 34-41). Budapest: ÉFOÉSZ.
- Báthory N., Czakó T., Sallai I. (2018). *Választójogot mindenkinek! Európai Parlamenti Választások 2019*. Budapest: ÉFOÉSZ.
- Bercse L. B., Czakó T. Z., Horváth P. L. & Sallai I. É. (2018). Önrendelkezés és könnyen érthető kommunikáció. In Sándor A., Cserti-Szauer Cs., Katona V. (szerk.), *Sokféleség, mint társadalmi érték? Hatodik Fogyatékoságtudományi Konferencia. Konferenciakötet* (pp. 28-33). Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.

- Bercse L. B., Czakó T. Z. (2019). Halljátok meg a hangunk! Az Európai Önértékesítő Platform (EPSA) működése és céljai. *Fogyatékoság és Társadalom*, 2019(2), 70-75.
- Einfach Heidelberg (2017). *Wahlprogramme in Leichter Sprache*. Wahlprogramme in Leichter Sprache – Einfach Heidelberg (einfach-heidelberg.de) (Utolsó hozzáférés: 2021.06.29.)
- ÉFOÉSZ, Inclusion Europe (2009). *Információ mindenkinek - A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei*. Budapest, Brüsszel: ÉFOÉSZ & Inclusion Europe.
- Farkasné Gönczi R., Gráf-Jaksa É. (2009). Könnyen érthető kommunikáció. In Pandula A., Szatmári P., Vincze T., Farkasné Gönczi R., Gráf-Jaksa É., *Kommunikációs és információs technológiák és fogyatékoságügy* (pp. 80-100). Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Futár A., Sallai I. (2021). Könnyen érthető kommunikáció. In Czakó T., Kovács M. (szerk.). *Önálló élet - Önértékesítők tapasztalatai az önálló életvitelről* (pp. 30-33). Budapest: ÉFOÉSZ.
- Horváth P., Sallai I., Bercse L., Czakó Tibor (2019). A könnyen érthető kommunikáció inkluzív oktatása, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán. In Katona V., Cserti-Szauer Cs., Sándor A. (szerk.), *Együtt oktatunk és kutatunk! Inkluzív megközelítés a felsőoktatásban* (pp. 156-166). Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Horváth P. L. (2017a). Érthető számodra a világ? Ha nem, tedd érthetőbbé! *Carissimi*, 8(5), 8-10.
- Horváth P. L. (2017b). Adalékok a könnyen érthető kommunikáció nemzetközi történetéhez. *Gyógypedagógiai Szemle* 45(3), 159-174. Budapest: Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete.
- Inclusion International (2019). *Önértékesítés a befogadásért: Globális jelentés*. Budapest: ÉFOÉSZ.
- Országos Bírósági Hivatal (2018). Csökken a gondnokság alá helyezetttek száma. URL: <https://birosag.hu/hirek/kategoria/ugyfeleknek/csokken-gondnoksag-ala-helyezetttek-szama>, letöltés: 2021.06.29.

Hivatkozott jogi források

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

1/2018. (I. 3.) IM rendelet az országgyűlési képviselők választásán a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtásának részletes szabályairól, a választási eredmény országosan összesített adatai körének megállapításáról, valamint a választási eljárásban használandó nyomtatványokról, valamint egyes választási tárgyú rendeletek módosításáról

Az egyenlő esélyű hozzáférés irányelvei és gyakorlatai a Piarista Kilátó Központban

Török Réka - Buzgó Éva - Elter András - Katona Miklós - Obreczány Éva

Piarista Kilátó Központ

Kulcsszavak: egyenlő esélyű hozzáférés, könnyen érthető kommunikáció,

Bevezetés

A Piarista Kilátó Központban egyszerre találkozik egymással egy háromszáz éves kolostorban a régmúlt értéke és a modernitás. Egy olyan helyet hoztunk létre, amely a hivatáskeresésben, a hivatás találásban, az életpálya-tervezésben ad lehetőséget arra, hogy gondolkodjunk, tervezzünk, együtt legyünk ezen a nagyszerű helyszínen. Amikor ez a hely létrejött a fiatalok számára, törekedtünk arra, hogy a teljes egyenlő esélyű hozzáférés megvalósulhasson.

Az alkotóműhely az egyik legkülönlegesebb része a központunknak. Ebben a teremben 3D nyomtatók, robotok és különböző eszközök vannak ahhoz, hogy a fiatalok speciális módon tudjanak gondolkodni az életpálya-tervezésükről. Magyarországon először mi kötöttük össze a tervezői gondolkodást, a programozást és az életpálya-tervezést. Ezen a helyszínen a fiatalok együtt alkotnak, terveznek, hoznak létre olyan különleges dolgokat, amelyekkel megjelenítik azt a szakmát, hivatást, amit szeretnének az életükben megvalósítani.

Központunkban arra törekszünk, hogy mindenkinek egyéni visszajelzést adjunk arra, hogy milyen szakma, hivatás lehet számára megfelelő. Ezért olyan munkaképesség-vizsgáló helyszíneket alakítottunk ki, ahol különböző eszközök segítségével tudjuk mérni, hogy milyen képességeik vannak. A munkavégzési kompetenciák felmérése során a fiatalok általános vagy speciális szakmai munkaképességről, adott szakmák kompetenciáihoz szükséges rész-képességeik szintjéről kaphatnak visszajelzést. A különböző munkapszichológiai képességvizsgáló eszközök a finommotorika, szenzomotoros teljesítmény objektív mérésére, valamint számos kognitív, személyes és néhány társas kompetencia megítélésére is

használhatóak. A munkaszimulátoros felmérés pedig konkrét munkavégzési szituációkban elért teljesítményekhez kapcsolódó paramétereket mér.

A szolgáltatási környezethez való egyenlő esélyű hozzáférés fontossága

Az egyetemes tervezés a termékek és környezetek olyan tervezését jelenti, „amely az egyének lehető legnagyobb köre számára használható anélkül, hogy alkalmazkodásra vagy speciális tervezésre lenne szükség” (CUD, 2008, 1. old.). Ronald Lawrence Mace, az UD (universal design= egyetemes tervezés) koncepciójának kifejlesztője szerint „az egyetemes tervezés szándéka az, hogy mindenki számára megkönnyítse az életet, azáltal, hogy a termékeket, a kommunikációt és az épített környezetet, amennyire csak lehetséges, hozzáférhetőbbé teszi minél több ember számára, amennyire csak lehetséges, kis vagy semmilyen többletköltség nélkül” (CUD, 2008, 1. old.).

Az egyetemes tervezés hét alapelve a használati tárgyak, információk és fizikai környezet kialakítása szempontjából (Szabó, 2018 alapján):

- egyenlő használat: a különböző képességű felhasználók azonosan vagy közel egyenértékűen használni tudják a megoldást,
- rugalmasság: az egyéni képességek és igények széles skálájának megfelel, választási lehetőséget biztosít az eltérő használati módok között (pl. jobb és balkezes használat), alkalmazkodik a felhasználó sebességéhez;
- egyszerű működtetés: könnyen megfejtethető és könnyen tanulható a használati mód, amely nem igényel a felhasználótól korábbi tapasztalatot, ismereteket;
- könnyen érzékelhető információ: könnyen megérthető, észlelhető, a környezeti viszonyok és a felhasználó érzékszervi képességeire való tekintet nélkül (pl. látható, hallható és tapintható, egyszerűen megérthető információk és instrukciók, feliratok, táblák, térképek);
- a tévedés minimalizálása: minimális a véletlen, nem szándékos és téves kezelés kockázata és ennek kedvezőtlen következménye;
- minimális szükséges erőfeszítés: természetes testhelyzetek figyelembevétele a tervezéskor, minimális legyen az ismétlődő mozdulatok száma, a váz- és izomrendszeri megterhelés;

- megfelelő hely és méret: a különböző segítő technológiákat és segédeszközöket használó személyek (pl. kerekesszékes vagy protézist viselő emberek) számára is elérhető, kezelhető, megközelíthető legyen a megoldás.

A szolgáltatási környezet kialakítása az egyetemes tervezés irányelvei szerint a Piarista Kilátó Központban

Míg az egyetemes tervezés eszméjének adaptációja az oktatás, felsőoktatás, e-learning vonatkozásában kellőképpen kidolgozott, addig a tanácsadási szolgáltatások kapcsán leginkább csak az infokommunikációs és webes vonatkozásokkal találkozunk (Abonyi-Tóth, 2014). A szolgáltatási környezet egyenlő esélyű hozzáférése magában foglalja az épület megközelíthetőségét és az épületen belüli tájékozódást, valamint a szolgáltatások igénybevételéhez kapcsolódó infokommunikációs hozzáférést, legyen szó a célcsoporttal kötött szerződésekről vagy a diagnosztikai eszközkészlet akadálymentességéről.

1. A Kilátó Piarista Pályaorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő, Módszertani Központ épületének jellegzetességei

Az épített környezet formálása során olyan műszaki megoldások élveznek előnyt, melyek a lehető legtöbb felhasználónak alkalmasak, és lehetőleg egy termékkel vagy megoldással szolgálják ki a használók különböző, időben és helyzetekben felmerülő igényeit, szükségleteit. Az egyetemes tervezés elvének alkalmazása mellett is szükséges lehet helyenként speciálisabb eszköz vagy műszaki megoldás alkalmazása.

A Piarista Kilátó Központban az akadálymentes elérést támogató eszközök mind a szolgáltatások, mind az épület tekintetében is alapvetőek. Az Egyetemes Tervezés Információs és Kutatóközpont (2019) négy szempont mentén tárgyalja az épület akadálymentességének teljesített kritériumait a Központban:

- a) külső környezet, megközelítés, parkosítás;
- b) bejáratok;
- c) belső terek (fizikai kialakítás és infokommunikáció);
- d) beépített bútorok, mobiliák.

A javaslatok alapján a Központ körültekintően járt el az épület egyenlő esélyű megközelítésének, az épületen belüli közlekedésnek és tájékozódásnak a kialakításában:

- ✓ A Központba érkezők akadálymentes rámpán keresztül is megközelíthetik a bejáratot;
- ✓ A mozgásérzékelős ajtóknak köszönhetően szabadon elérhető a fogadótér;
- ✓ Az irányítótáblák tervezése a KÉK irányelveinek megfelelően történt;
- ✓ A feliratok mellett ábrák, illetve hangos térkép is segíti a tájékozódást;
- ✓ A folyosókon kiépített vezetősáv támogatja a biztonságos közlekedést;
- ✓ Az információs táblák Braille-felirattal ellátottak;
- ✓ A Központ minden emelete megközelíthető lifttel;
- ✓ Az épületben gombnyomásra, hang-, és fényjelzés kíséretében nyíló és záródó ajtók működnek.

2. Az életpálya-kompetenciákat mérő kérdőívek könnyen érthető kommunikációs verziói

Az életpálya-kompetenciák az életvitelhez, tanuláshoz, képzéshez és foglalkoztatáshoz kapcsolódó készségek, amelyek révén az emberek hatékonyan tudják fejleszteni és menedzselni életpályájukat (Jackson, 2010). A felmérés során kiderülnek azok a szükségletek és igények, amelyekre érdemes építeni a pályatanácsadás során. Fontos kitérnünk a különböző egészségügyi vagy pszichés állapotokra, a személyiségre, a képességekre, amelyek mind meghatározóak lehetnek az adott pályadöntési ponton. A felmérések eredményeként körvonalazódnak a pályatanácsadás célkitűzései, az együttműködések feltételei. Az egyéni felmérési módszerek között szerepelnek az önbevalláson alapuló kérdőívek, amelyek előre meghatározott problémakörben tájékozódnak a tanácskérő önmagáról történő gondolkodásáról, és segítik őt a hiányok, pozitívumok és a számára fontos egyéb észrevételek megfogalmazásában. A kérdőíveknek az az előnye, hogy objektív pontszámok alapján összegeznek.

Többek között olyan nemzetközi diagnosztikai eszközökből indultunk ki a kérdőívek készítésénél, mint az Átvezetési Diagnózis és Célgenerátor (Transition Assessment and Goal Generator, TAGG, Martin és mtsai, 2015), a Diagnosztikus Füzet (Quickbook of Assessment, Cline, Halverson, Petersen és Rohrbach (2005), valamint Minnesota Középfokú Átvezetési Illeszkedést Mérő Diagnosztikai Csomag (2009-2010, idézi Orosz, 2018).

Összesen 15 területet mér a kérdőív, 64 skálát tartalmaz és 160 kérdésből áll. Felméri az erősségeket és nehézségeket, társas énhatékonyságot, a kitartást, a társas támogatást, az életvezetést, célállítást, tanulási motivációt és tanulási amotivációt, kompetenciákat, pályadöntési énhatékonyságot, munka motivációt és munka amotivációt, érdeklődési irányokat, munkamódot és pályaelköteleződést.

A Piarista Kilátó Központ kérdőív-csomagja a különböző SNI csoportoknál is jól alkalmazható, de nem SNI-specifikus, azaz nem dolgoztunk ki minden egyes akadályozottsági típusra külön kérdőíveket, hanem egységes kérdőívet szerkesztettünk, amelyek elérhetőek könnyen érthető kommunikációs verziókban azok számára, akik olvasási képességgel rendelkeznek, de nehezebben boldogulnak az információk megértésével. Elsődleges célcsoportja az értelmi fogyatékos személyek, a diszlexiás személyek, valamint a gyenge nyelvi képességekkel rendelkező személyek. Elkülönítettük az általános iskolás, a középiskolás és fiatal felnőtt verziókat, valamint ezeknek a szülői verzióit. A kérdőívek online és papír-ceruza módon is hozzáférhetőek (Orosz, 2018).

A kérdőívek KÉK verzióinál könnyen olvasható betűtípust alkalmaztunk, kerültük a dőlt betű, az árnyékolt vagy körvonalas betű használatát; a betűméret 14-es vagy annál nagyobb; teljes szavak nincsenek a szövegben nagybetűkkel; egyféle betűtípust alkalmaztunk. További jellemzőik a tömondatok alkalmazása, egy mondatban egy információ szerepel, a bonyolult szavak kerülése, a tagadás kerülése, helyette pozitív mondatszerkezet alkalmazása, valamint a lényegre törő fogalmazás.

3. A szolgáltatási dokumentációk könnyen érthető kommunikációs változatai

A Kilátó Központ az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar szakembereinek a közreműködésével 2020/21 fordulóján elkészítette a Központ szolgáltatási dokumentációjának könnyen érthető változatait. Mivel a kiindulási alapul szolgáló szövegek mindössze néhány hónappal korábban kerültek átdolgozásra szervezeti, szakmai, jogi szempontból, a KÉK változatok kialakítása szervesen illeszkedett a dokumentáció fejlesztésének folyamatába. A fejlesztés során kiemelt figyelmet fordítottunk a heterogén célcsoporttal való kommunikáció szempontjaira, az eltérő kliensutak kialakításának

fontosságára, valamint az adatokra mint a klienssel kapcsolatos információ alapegységének szakszerű kezelésére vagy a kutatás-fejlesztési tevékenységre.

A dokumentációk között a szolgáltatási szerződés és öt melléklete jelöli ki a kliensekkel való együttműködés kereteit, és igyekszik minden lehetséges körülményt, elágazást és helyzetet egységesen szabályozni. Az átdolgozás egyik jellemzője, hogy a szövegek többsége tömörebb lett, a hosszabb jogi szövegek (szerződés, adatvédelmi tájékoztató) rövidültek. A kliensek számára a különösen fontos szövegrészek esetén a KÉK változat példákkal, körülírással, elemekre bontással is törekszik támogatni a jobb megértést.

A könnyen érthető szerződésszövegek jogilag nem tekinthetők egyenértékűnek az általános változattal, azonban várhatóan fontos szerepük lesz a kliensek érdemi informálásában és felelős részvételében.

Felhasznált irodalom

Abonyi-Tóth, A. (2014). *Esélyegyenlőségi technológiák – irányelvek, módszerek és szoftverek*.

URL:

http://abonyita.inf.elte.hu/letoltes/tempus20140408/abonyita_akadalymentestanulas_20140408.pdf, letöltés ideje: 2021.06.14.

Center for Universal Design (CUD) (1997). *The principles of Universal Design. (Version 2.0)*.

Raleigh: North Carolina State University. URL:

https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/udprinciplestext.htm, letöltés ideje: 2021.06.14.

Egyetememes Tervezés Információs és Kutatóközpont (2019). VÁCI MUNKAERŐ-PIACI ELHELYEZKEDÉST SEGÍTŐ SPECIÁLIS FEJLESZTŐ KÖZPONT MUNKAKÖZI REKONSTRUKCIÓS TERVEINEK ÉSZREVÉTELEZÉSE, AKADÁLYMENTESSÉGI ÉS EGYETEMES TERVEZÉS SZERINTI VÉLEMÉNYEZÉSE. Tanulmány a Kilátó Piarista Pályaorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő, Módszertani Központ számára

Jackson C. (szerk.) (2013). ELGPN Glossary, *Pályaorientációs Szakszótár*. Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat, magyar szakfordítás, URL: <http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/hungarian/az-europai->

[palyaorientacios-szakpolitikai-halozat-elgpn-szakszotara-elgpn-glossary/](#), letöltés ideje: 2021.06.14.

Orosz G. (2018). *A sajátos nevelési igényű fiatalok pályorientációs felmérésére szolgáló mérőeszközök fejlesztésének eredményei*. Tanulmány a Kilátó Piarista Pályorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő, Módszertani Központ számára, Budapest

Szabó H. (2018). *Egyetemes tervezés. Jó példák tára*. Egyetemes Tervezés Információs és Kutatóközpont, Budapest. URL: http://www.etikk.hu/wp-content/uploads/2018/06/Egyetemes-tervez%C3%A9s-J%C3%B3-p%C3%A9ld%C3%A1k-t%C3%A1ra-03-86_web.pdf, letöltés ideje: 2021.06.14.

KÉK a meNŐ – önálló életvitel és nőiség értelmi fogyatékossgal élő nők életében

Kármán Bianka

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

Kulcsszavak: nőiség, szexualitás, értelmi fogyatékossg, empowerment, szexuális edukáció

Jelen tanulmány a 2021. június 4-én megszervezésre került, online konferencián elhangzott előadásom tartalmának leirata. Az előadás az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és a Könnyen érthető kommunikáció – Könnyen érthető élet honlap közösségének szervezésében létrejött, Könnyen érthető kommunikáció, egyenlő esélyű hozzáférés című, nemzetközi szakmai konferencián hangzott el. Az előadás a címben megjelenő projekt bemutatására és jelentőségére helyezte a hangsúlyt.

Előadásom során szó volt a projekt és résztvevői bemutatásáról, majd a megvalósításhoz kapcsolódó kiinduló attitűdöt, gondolati keretet vázoltam fel. Szó volt még a projekt jelentőségéről - miért is olyan fontos ez a téma - és hogy magában a projekt megvalósításában milyen fókuszpontokat jelöltünk ki.

A projektre a támogatást az ÉFOÉSZ KMRE (Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Közép-magyarországi Regionális Közhasznú Egyesület) pályázta és nyerte meg a FOF2020 pályázat keretében, amely kifejezetten fogyatékossgal élő embereket segítő szervezetek számára került kiírásra. A keletkező igényhez jól megfogalmazott célokkal elnyerték a pályázatot, melybe szakmai partnerként az ELTE BGGYK-t keresték meg, innen pedig dr. Szabó Ákosné, aki több évtizedes tudással és kutatói tapasztalattal rendelkezik a témában, és én kapcsolódtunk be a munkába. Az ÉFOÉSZ részéről projektmenedzser és koordinátor, valamint tapasztalati szakértő kolléga is segíti a munkát.

Így állt össze a csapat egy olyan vállalásra, amely hat egymásra épülő, egyenként 2-3 órás workshop keretében dolgozza fel a nőiség témakörét. A workshopokhoz készül egy könnyen

érthető füzet is, amelynek felépítése végigkíséri a workshop témáit. Célunk, hogy a workshop országsszerte megtartható legyen, ezért az ÉFOÉSZ kérésére a workshopokhoz „órávázlatok” is készülnek. Az anyag elejére terveztünk egy tudományosan megalapozott, egyben jól érthető elméleti bevezetőt, *hogy az adott szakember alkotó gondolkodását, felkészülését segítse. A kézikönyvben számos elméleti és módszertani tanács, illetve a különböző feldolgozandó témákhoz kapcsolódó feladatok, gyakorlatok, aktivitások lesznek.*

A gondolati keret, amiből kiindultunk, hangsúlyosan az emberi jogi alapú megközelítés volt, ami szerint mindenkinek joga van a lehető legönállóbb és az általa legjobbnak vélt élethez. Ehhez pedig, az értelmi fogyatékosággal élő embereknek ugyanúgy joguk van, mint a nem-fogyatékos társaiknak. Az önálló élethez önálló döntések - akár tévedések, útkeresés, barátságok, szerelmek, kötelezettségek - is tartoznak. Az elmúlt években nemzetközi egyezmények nyomán (United Nations, 2006; WHO, 2010) megerősödni látszik az a hozzáállás, miszerint az értelmi fogyatékosággal élő embereket támogatnunk és hatalommal, tudással kell felruháznunk ahhoz, hogy jogaikkal megfelelően élhessenek. Ebbe a keretbe jól illeszkedik ez a projekt, mivel az emberjogi szemléletnek egy nagyon fontos aspektusában próbál az érintett személyek számára támogatást nyújtani.

A másik fontos alapelv a könnyen érthető fogalmazás volt. A füzet, amely az értelmi fogyatékos csoporttagok számára készült, természetesen könnyen érthető. Igyekeztünk a témakör komplexitása ellenére konkrétan, érthetően, rövid mondatokban fogalmazni. Amennyiben idegen vagy nehezebben érthető szót használtunk, azt megmagyaráztuk, és a szöveg megértését folyamatosan képek támogatják (Inclusion Europe, 2009).

Fontos alapgondolat, alapismeret volt még, hogy tudjuk: a szexuális nevelés a szociális kompetenciák körébe tartozik, és mint ilyen, fejleszthető. Projektünkben azonban inkább szexuális edukációról és megvitatásról beszélhetünk. A szexuális edukáció sokkal tágabb jelentéstartomány a szexualitásnál, az aktus témájánál, bár ezekről is szót ejtünk. Fontos része saját magunk és testünk ismerete, hogy azonosítani és kommunikálni tudjuk érzelmeinket, képesek legyünk kapcsolatot teremteni és fenntartani, esetleg családot alapítani. Kutatások bizonyítják, hogy a magasabb szintű szociális kompetenciák - beleértve a szexuális viselkedést – magasabb szintű társadalmi integrációt tesznek lehetővé (McDonald & Machalicek, 2013; Ganz, Heath. Lund, Camargo, Rispoli, Boles, Plaisance, 2012).

Projektünk egyik jelentősége az egyenlő esélyek és jogok biztosítása felé tett lépés, amely – számos kutatásból tudjuk - az életminőséget is növeli. Bár a szexualitás és a családalapítás egyre kevésbé tabusított téma a fogyatékos emberek és segítők körében, mind a mai napig a nem fogyatékos személyek nagy része szexuális vágyak nélküli, aszexuális embereknek tekinti a fogyatékos, kiemelten az értelmi fogyatékos embereket. Amennyiben pedig szexuális érdeklődésük megnyilvánul, gyakran hiperszexuálisnak vagy szexuálisan bizarrnak bélyegzik őket (Gill, 2015; Katz & Lazcano-Ponce, 2008; Sala, Hooley, Atwood, Mesibow, Stokes, 2019; Schaafsma, Kok, Stoffelen, Curfs, 2014). Egy ilyen, komplexen a nőiséggel, nemiséggel, kapcsolatokkal foglalkozó projekt pusztán létrejötté is rombolni kezdi a sztereotípiákat.

További fontos információ lehet, hogy bár az empowerment (hatalommal történő felruházás) és önérvényesítés a mozgalom által egyre nagyobb teret hódít, a változás a szexualitással kapcsolatos témákban sokkal kevésbé érzékelhető (Simplican, 2015). Az önérvényesítő mozgalmak ellenére még mindig gyakran paternalisztikus, óvó-védő (és ezáltal elnyomó) hozzáállást tanúsítunk az értelmi fogyatékosokkal élő emberek irányába, különösen intim kapcsolataik területén. Még mindig gyakran engedélyt kell kérniük az együttlétre, illetve sokszor a fogamzásgátlásról, annak módjáról, vagy éppen sterilizációjukról a fejük felett döntenek (Foley, 2017; Lumley & Scotti, 2001; McDaniels & Flaming, 2016). Az ilyen irányú kutatások gyakran arra a következtetésre jutnak, hogy az értelmi fogyatékos embereknek valóban kevesebb tudásuk van a szexualitás, családalapítás témakörében, de a jelenség inkább arra vezethető vissza, hogy mindig helyettük hoztak döntéseket, és nem kaptak elegendő és megfelelő információt. Mindezekből fakadhatnak azok a szomorú statisztikák is, miszerint az értelmi fogyatékosokkal élő embereket négyszer gyakrabban éri szexuális bántalmazás, mint nem fogyatékos társaikat (Steptoe, Lidsey, Forrest, Power, 2006; Schaafsma, Kok, Stoffelen, Curfs, 2014, Speirs, 2015).

Amennyiben tehát valóban óvni és védeni szeretnénk értelmi fogyatékos társainkat, segítsünk nekik, hogy megfelelő ismeretekkel és stratégiákkal rendelkezzenek a saját életükben történő döntések meghozatalához. Egy speciális területen szeretne kiindulópontot nyújtani a meNŐ projekt is.

A workshopok és egyben a füzet fókuszpontjai a következők: (1) Az együttlét a téma bevezetésével, ismerkedéssel és a csoportszabályok kialakításával kezdődik. Fontos ezekre a tartalmakra időt szánni, mivel belső, intim dolgok is szóba kerülnek. (2) Majd az

önérvényesítéssel kapcsolatos ismeretek, gyakorlatok következnek, melyek szellemisége átszövi az egész témát, illetve sok résztvevő számára ez a témakör már ismerős lehet. (3) A továbbiakban a témák az önismeretből, saját magunk külső és belső megismeréséből indulnak ki, melyeket (4) átvezetünk a kapcsolatokra, sokszínűségekre. (5) A következő fejezet a párkapcsolat lehetőségeiről, szexualitásról, családalapításról szól, melynek része az abúzus témájának feldolgozása is. A beleegyezés fogalma, a konszenzusos tevékenységek átszövik a füzet tartalmait. (6) A workshop zárásaként megbeszéljük a tanulságokat és a felmerült egyéb kérdéseket is legalább a „kihez fordulhatsz” típusú útmutatással abszolváljuk.

Az egész anyag és tevékenység befogadó, sokszínűséget ünneplő, lehetőségeket nyújtó szemlélettel készül. Természetesen (a mainstream megismerése mellett) szó esik benne melegségről, transznemű emberekről vagy éppen arról, hogy vannak nők, akik nem akarnak gyereket és még számos további izgalmas témáról.

Azt gondolom, ez a kezdeményezés úttörő fontosságú és örülök, hogy részese lehetek.

Felhasznált irodalom

Foley, S. (2017). *Intellectual Disability and the Right to A Sexual Life: A Continuation of the Autonomy/ Paternalism Debate*. Abingdon: Routledge.

Ganz, J. B., Heath, A. K., Lund, E. M., Camargo, S. P., Rispoli, M. J., Boles, M., & Plaisance, L. Effects of peer-mediated implementation of visual scripts in middle school. *Behavior Modification*, 36(3), 378–398.

Gill, M. (2015). *Already Doing It: Intellectual Disability and Sexual Agency*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Inclusion Europe (2009). *Information for all. European standards for making information easy to read and understand*. Inclusion Europe, Brussels. URL: <https://inclusionireland.ie/wp-content/uploads/2020/11/european-easy-read-standards.pdf>, letöltés: 2021.10.01.

Katz G., MDI, Lazcano-Ponce E., MD, ScD., *Salud Publica Mex*, 2008. Sexuality in subjects with intellectual disability: an educational intervention proposal for parents and counselors in developing countries. *Salud publica de Mexico*, 50(2), 239-254.

- Lumley A. V., Scotti R. J. (2001). Supporting the Sexuality of Adults with Mental Retardation: Current Status and Future Directions. *Journal of Positive Behaviour Interventions* 3, 109–19.
- McDaniels B., Fleming A., (2016). Sexuality Education and Intellectual Disability: Time to Address the Challenge. *Sexuality and Disability*, 34(2), 215–225.
- McDonald, T. A., & Machalicek, W., (2013). Systematic review of intervention research with adolescents with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7(11), 1439–1460.
- Sala, G., Hooley, M. Attwood, T. et al. (2019). Autism and Intellectual Disability: A Systematic Review of Sexuality and Relationship Education. *Sexuality and Disability* 37(1), 353–382.
- Schaafsma D., Kok G., Stoffelen M. T. J., (2014): Identifying Effective Methods for Teaching Sex Education to Individuals With Intellectual Disabilities: A Systematic Review. *JOURNAL OF SEX RESEARCH*, 0(0), 1–21.
- Simplican, S. C. (2015). *The Capacity Contract: Intellectual Disability and the Question of Citizenship*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Speirs F. (2015). *Szexualitás & Párkapcsolatok*. Budapest, FSZK
- Stephoe L, Lindsay WR, Forrest D, Power M. (2006). Quality of life and relationships in sex offenders with intellectual disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 31(1):13-19.
- United Nations. (2006). <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html> Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), 2020(October 11).
- WHO Európai Regionális Irodája és BZgA (2010). *Az európai szexuális nevelés irányelvei: Vázlat a politikusok, nevelési és egészségügyi intézmények és szakemberek részére* (fordította Szilágyi Vilmos)

Könnyen érthető kommunikáció, inkluzív szolgáltatások

Gruiz Katalin

Down Alapítvány

www.downalapitvany.hu

Kulcsszavak: értelmi fogyatékoság, inkluzív élet, egyetemes tervezés, használható szolgáltatások, személyközpontú, partneri viszony, attitűd, könnyen érthető kommunikáció

Könnyen érthető kommunikáció, inkluzív szolgáltatások

Az értelmi fogyatékosággal élő személyek mindenki máséhoz hasonló (Nirje, 1970; 1985), autonóm életvitelének támogatása (Nirje,1999; Flynn & Lemay, 1999) támogató szolgáltatások formájában történik. Az életvitelt támogató szolgáltatások nyújtása során kialakult eszköztár és jó gyakorlatok növelik az értelmi fogyatékos személyek kompetenciáit és hatékonyan hozzájárulnak társadalmi elfogadásukhoz és értékelésük átalakításához (Osburn, 2006). A kívánatos társadalmi értékelés a korábbi lekicsinylő minősítés helyett a fogyatékosággal élő egyénhez a társadalom teljes jogú tagjaként viszonyul, elismeri jogait és biztosítja számára a környezet és szolgáltatások használatát (Wolfensberger & Thomas, 2005). A WHO-ICF (2001) modellje szerint, melyre a CRPD (2006) is alapul – egy fogyatékos személy nem kizárólag fogyatékosága vagy egészségi állapota miatt kerül hátrányos helyzetbe, hanem a nehézségek komplex és interaktív egymásra hatása vezet ahhoz, hogy korlátozott a részvétele és kiszorul és a társadalomból. A CRPD hivatalos magyar fordítása így fogalmaz: "...a fogyatékoság a fogyatékosággal élő személyek és az attitűdbeli, illetve a környezeti akadályok kölcsönhatásának következménye, amely gátolja őket a társadalomban való teljes és hatékony, másokkal azonos alapon történő részvételben" (XCII, 2007). A külső okokon, vagyis a környezetnek és a szolgáltatásoknak a fogyatékos személyek számára hátrányos szerveződésén lehet(ne) a legkönnyebben változtatni, vagyis használható környezetet, könnyen elérhető és jól használható szolgáltatásokat létrehozni. A nehezebben megvalósítható feltétel a helyes szolgáltatói attitűd valamint a pozitív közösségi és ösztársadalmi attitűd kialakítása. A Down Alapítványban 2006 óta fejlesztett '*mentális akadálymentesítés*' az ügyintézők és szolgáltatók gondolkodásába beépített korlátok,

előítéletek megszüntetését a tudatosság és az értelmileg akadályozott személyek célirányos, hatékony és megbízható kiszolgálására alkalmas eszköztár tudatosításával éri el (Gruiz, 2009). Ennek az eszköztárnak kétségtelenül fontos feltétele a könnyen érhető kommunikáció, de a KÉK önmagában, – odafigyelő, segítőkész, partneri attitűd és hatékony szolgáltatás nélkül – a szolgáltatásokban nem vezet eredményre. A helyes attitűd tanulható, a kritériumok lefektethetőek, így van esély arra, hogy mindenki egyformán – a fogyatékossgal élő emberek nagy része is – élvezhesse a szolgáltatásokat, a részvételt a különféle tevékenységekben és a közösségi életben.

Az értelmi fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének terjedésével a szociális szolgáltatásokban elkerülhetetlenné vált az akadálymentes támogató szolgáltatások szabályainak és eszköztárának létrehozása, hiszen az életvitel támogatása nem más, mint az értelmileg akadályozott ügyfél igényeihez igazított szolgáltatások összessége, melyeket a szociális munka etikája és szabályai szerint, személyre szabottan, partneri viszonyban kell nyújtani (Gruiz, 2000; Gruiz, 2012; Gruiz, 2015). A szociális / támogató szolgáltatások területén kezdetben spontán kialakult, később egyre tudatosabban fejlesztett eszköztár ma már alapul vehető a szolgáltatások legszélesebb köre számára és alkalmas kiindulás az egyetemes és inkluzív szolgáltatások alapelveinek és gyakorlatának lefektetésére (Gruiz, 2009; Gruiz, 2017; Gruiz, 2020).

Az egyetemes szolgáltatások könnyen használhatóak, mindenki számára hozzáférhetőek, ezáltal inkluzívak (Gruiz, 2020). Ahhoz, hogy az értelmi fogyatékos személyeknek teljes értékű hozzáférése legyen, a jelenlegi, a többség számára kialakított környezetet és a szolgáltatásokat akadálymentesíteni szükséges (Gruiz, 2009).

A CRPD aláírásával a nemzetek, köztük Magyarország megteremtették a fogyatékos személyek inkluzív életének jogi alapjait, ratifikálásával pedig vállalták a CRPD követeléséinek saját nemzeti jogrendszerükbe történő beépítését. A CRPD az értelmi fogyatékos személyek számára az inkluzív életvitel lehetőségét, ugyanakkor a részes államok számára kötelezettséget jelent a feltételek megteremtésére (CRPD, 2006). Számtalan egyéb feltétel mellett a hivatalos ügyintézés, valamint a köz- és személyes szolgáltatások használhatósága, akadálymentes igénybe vehetősége.

Egyetemes tervezés, inkluzív szolgáltatások

Az, hogy a nyilvános helyek, a közintézmények nyitottak a nyilvánosság előtt és a közszolgáltatások mindenkinek szólnak, nem jelenti azt, hogy mindenki igénybe tudja venni ezeket, hogy képes használni, és szívesen használja. Nem jelenti azt, hogy ha besétál egy értelmileg akadályozott személy a hivatalba, akkor az ügyét elintézik, és ő elégedetten távozik.

Az egyetemes tervezés olyan környezet, termék és szolgáltatás tervezése és létrehozása, amely korától, méretétől, képességeitől vagy fogyatékoságától függetlenül minden ember számára a lehető legnagyobb mértékben elérhető, érthető és használható. Minden olyan ember igényeinek megfelel, aki használni kívánja. Ez nem valami külön, speciális követelmény, a lakosság egy kisebbségének (pl. a fogyatékos személyek) érdekében, hanem 'a követelmény', a hozzáférhető, használható, kényelmes és szerethető, mindenki számára előnyös környezet és szolgáltatások feltétele (Universaldesign, 2005). Az egyetemes szolgáltatások létrehozása a szolgáltató azon akaratát tükrözi, hogy mindenkit a lehető legjobban szeretne kiszolgálni.

Inkluzív az a környezet, illetve szolgáltatás, mely könnyen hozzáférhető, egyszerűen használható, melyet mindenki képes használni és szívesen használja.

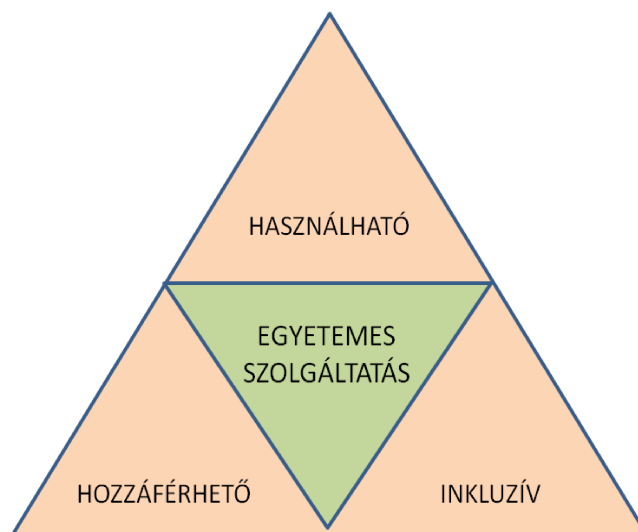
A kerekesszékes budapestiek el sem indulnak, mert kicsi az esélyük az eredménytelenül kritizált liftek, elzárt liftkulcsok, alkalmatlan tömegközlekedés elleni harcban. Az értelmi fogyatékos ember elakad az első elterelésnél, pótlóbusznál. A legtöbb ügyintézés kiismerhetetlenül bonyolult, így nem intéz ügyet. Helyette intézik, jól-rosszul, miközben a személyes érdeke elsikkad és tovább nő a kiszolgáltatottsága.

Hogyan definiáljuk a **tényleges használhatóságot**? Ha van lift, de nincs hozzá kulcs, ha van könnyen érthető leírás, de az ügyintéző elutasító, akkor nincs valós hozzáférés. Tehát a lift és a könnyen érthető leírás alapfeltétel, de nem elegendő feltétele a használhatóságnak. Akkor mi az, amin múlik a környezet használhatósága, az ügyintézés sikere, a szolgáltatás minősége? Elsősorban a hivatalok és szolgáltatók munkatársainak **attitűdjén**, és az ebből következő részleteken, így a hivatalban vagy a szolgáltatónál bevezetett folyamaton, az ügyintéző viselkedésén, a helyi munkaközösség hangulatán, a rendezettségén, a biztonságon, a testreszabott kiszolgáláson, az érthető, kétoldalú kommunikáción. Tehát az egyetemes tervezés részét kell képeznie az ügyfél–ügyintéző interakció tervezésének, a szabályok lefektetésének is. (Moggridge, 2007).

Ez sokkal több, mint egyszerű kommunikáció, – bár kétségtelen, hogy a **könnyen érthető kommunikáció** fontos szerepet játszik a szolgáltatások egyetemes használhatóságában és inkluzivitásában.

Az egyetemes szolgáltatást nyújtó szolgáltató jellemzői

- Az **egyetemes** szolgáltatás mindenkinek szól, megkülönböztetés nélkül, tehát inkluzív;
- Akadálymentes és jól használható (1. ábra).
- Az akadálymentesítés fizikai, infokommunikációs és 'mentális'.
- A szolgáltató szolgálatkész, célja, hogy mindenkinek elintézzze az ügyét, mindenkit kiszolgáljon.
- Az ügyfél biztonságban érezheti magát.
- A szolgáltató helyszín berendezkedése és az információs anyagok azt tükrözik, hogy első az ügyfél, minden ügyfél egyenlő, és minden ügyfélnek egyenlő és teljes hozzáférése van.

1. ábra: Az egyetemes szolgáltatás hozzáférhető, jól használható és inkluzív

2.

- Az egyetemes szolgáltatás személyközpontú, az egyéni igényeket maximálisan figyelembe vevő *szolgálat*.
- Az inkluzív szolgáltatás nem lehet egy 'másik', a 'normál' szolgáltatástól eltérő 'speciális' szolgáltatás! A speciális megoldás a szegregált rendszerek terméke, pótmegoldás arra az átmenetileg fellépő igényre, mely a piaci szolgáltatások igénybevételében korlátozott (pl. nulla anyagi önállóság mellett, izolált intézetekben élő) személyek számára biztosít

valami hasonlót, mint a piaci szolgáltatás. De az értelmi fogyatékos személyek támogatott életvitelének általánossá válásával, az egyetemesség és inkluzivitás terjedésével párhuzamosan ezek a *speciálisként* emlegetett megoldások remélhetőleg kihálnak, nem pedig a szegregációt konzerválják. Mert fogyatékos embernek nem speciális szolgáltatás kell, hanem olyan szolgáltatás kell mindenkinek, amit a fogyatékos emberek is igénybe tudnak venni. Ha lenne a kormányablak vagy a bank ügyfélhívóján egy olyan gomb, hogy '*könnyen érthető ügyintézés*' vagy '*ügyünket segítőkészen (=jól), intéző munkatárs*', valószínűleg mindenki ezt a gombot nyomná. Ebből a példából talán egyértelmű, hogy legjobb lenne, ha minden munkatárs könnyen érthetően és segítőkész attitűddel szolgálná ki az ügyfeleket. Tehát minden szolgáltatásnak és ügyintézésnek olyannak kéne lennie, mely az ügyfelek igényéhez széles körben igazítható, partneri, előítélettől és megkülönböztetéstől mentes, megfelel akár az értelmi fogyatékos személyek igényének is.

- Az egyetemes / inkluzív ügyintézésben és szolgáltatásokban központi szerepe van az aktív interakciónak és a kommunikációnak. De a kommunikáció önmagában nem elegendő, hiszen a két fél közötti interakció sokkal több, mint kommunikáció. Sokkal inkább egy attitűdről van szó, melyben fontos szerepe van a szolgáltató munkatárs tudatosságának és személyiségének.
- Az attitűd definíciója sem egyszerű, hiszen egy szubjektív állapotról van szó, egy bizonyos aktivitással, feladattal kapcsolatos mentális beállítódásról, melytől függ az ügyintéző / szolgáltató feladatra való készsége, hajlandósága, alkalmassága. Alapvetően egy mentális állapot, mely meghatározza az egyén azonnali reagálását. Ez az azonnali, szinte ösztönös reakció az egyén értékrendjén, a kapcsolatok és a kommunikáció általános kultúráján alapul: ha ez a kultúra, az oktatás, a szokások előítéletet és korlátokat épített a szolgáltató személy gondolkodásába, akkor spontán nem tud eleget tenni az egyetemes szolgáltatás követelményrendszerének.
- Az inkluzív szolgáltatónak a munkatársak attitűdjét képzéssel, készségfejlesztéssel és tudatosítás útján úgy kell formálni, hogy az megfeleljen az egyetemesség feltételeinek.
- Az ügyfél személyes igényéhez igazodást a szolgáltató munkatárs készségei és attitűdje biztosítja. Erre kéne alkalmassá válnia minden szolgáltatónak. Aki erre nem képes, az nem lesz megfelelő szolgáltató, nem képes eleget tenni az egyetemesség elvárásainak, az ügyfél igényeit nem tudja jól szolgálni.

- Az inkluzív szolgáltatások a gyakorlatban folyamatos kommunikációt igényelnek az ügyfelek és a szolgáltatók között, valamint az elégedettség mérését. Az a jó szolgáltatás, amivel az ügyfél is elégedett, amit ő is akadálytalanak, könnyen érthetőnek, könnyen használhatónak ítél.

Az ügyfél és a szolgáltató munkatárs közötti interakció és kommunikáció szabályai

- A kívánatos attitűd partneri, segítőkész, udvarias, türelmes;
- Az ügyfelet tisztelet övezi;
- A hangnem, a testbeszéd, a proaktív attitűd elkötelezettséget, szolgálatkészséget és együttműködést tükröz.
- Az ügyintéző/szolgáltató nem döntheti el egyoldalúan, hogy mi jó az ügyfélnek! Az ügyintézőnek odafigyeléssel, viselkedése adaptálásával kell reagálnia az ügyfél megnyilvánulásaira, hogy kialakulhasson az a bizalmi viszony, ami a jó minőségű szolgáltatás és kommunikáció jellemzője.
- A személyes interakció során alkalmazott szóbeli kommunikáció legyen könnyen érthető, a KÉK szövegek készítésénél alkalmazott elvek és szabályok alkalmazásával. Egyszerű, rövid mondatok, lényegre törő fogalmazás, idegen szavak és bonyolult fogalmak kiiktatása, a lényeges tartalom megtartása, szakszerű leegyszerűsítése.
- Az interakció lényege az ügyfél reakciójának éber figyelése, visszajelzés adás és kérés.
- A személyes interakción kívül a passzív és virtuális interakció termékeinek is tükrözniük kell az inkluzivitást, a partneri attitűdöt. Ilyenek a feliratok, az FB és weboldalak, a szolgáltató, az ügyintézés és a szolgáltatások ismertetőinek szövege, a szórólapok stílusa, olvashatósága, hangneme és persze a tartalma.

A szociális / támogató szolgáltatások, mint gyakorlati minta

A szociális szolgáltatók – bár úttörők a partneri attitűd és a célcsoporthoz igazított szolgáltatások kialakításában, – mindezt nem tesztelhetik a többségi ügyfélkörön, hiszen szolgáltatásaik tulajdonképpen szegregáltak, olyan értelemben, hogy főként a célcsoport tagjainak szolgálnak. De mivel a célcsoporton belül nagy a variabilitás, hiszen mindenki egyedileg különleges, a számukra kialakított megoldások, – az átlagostól eltérően

funkcionáló ügyfeleknél alkalmazott attitűd, az ügyfélhez igazodás, a személyre szabás – metodikailag példaként szolgálhatnak, hasznosítható tudást adhatnak bármelyik szolgáltató számára. Elsődleges a segítőkész, türelmes viselkedés, a partneri attitűd és a megkülönböztetés nélküli szolgálatkész hozzáállás. Fontos még az általa végzett ügyintézés / szolgáltatás alapos ismerete, a szaktudás biztos kezelése és a képesség ennek a tudásnak a leegyszerűsítésére, hiszen az ügyfél röviden, érthetően, célirányosan szeretné megkapni az információt, az instrukciót.

Az egyetemes szolgáltatások általában holisztikus jellegűek, a konkrét szolgáltatáshoz közelálló, ahhoz kapcsolódó minden ügy egységes intézése. Például:

- bankszámlanyitáshoz kapcsolódó összes egyéb szolgáltatás egyszerre intézése, így a bankkártya, biztosítás, értesítések, hozzáférések, vagy a konditeremben az edzéseken kívül elérhető szolgáltatások (masszázs, terápiák, étrend-kiegészítők stb.);
- Az önálló életvitelt segítő szociális szolgáltatások eleget tesznek az egyetemes szolgáltatások követelményeinek, minden szempontból akadálymentesek és mindenféle nehezen funkcionáló ügyfél kiszolgálását lehetővé teszik. Holisztikusak, mert átfogják az egészségügyi, oktatási-fejlesztési, lakhatási, foglalkoztatási és munkatanácsadási, szabadidős szolgáltatásokat, a társas kapcsolatok, a szociális háló kialakításának támogatását. Bár a támogató szolgáltatások egyértelműen személyes szolgáltatások, így a szolgáltató kapcsolat mélységét és részleteit tekintve nem hasonlíthatók egy egyszeri rutin ügyintézéshez vagy egy banki, postai, kereskedelmi szolgáltatáshoz, ennek ellenére a főbb jellegzetességek és a folyamat lépései azonosak, a legtöbb megoldás adaptálható.

A könnyen érthető kommunikációról

Az egyetemes szolgáltatások eszköztárának fontos eleme a **kommunikáció**. A könnyen érthető kommunikáció a személyes interakciók során lehetővé teszi az ügyfél és ügyintéző, illetve szolgáltató közötti dinamikus kapcsolódást és együttműködést. Feltéve, ha mindehhez olyan attitűd is járul, mely biztosítja a sikert: a fogyatékos ügyfél részéről az együttműködő hozzáállás és a bizalom (ez általában megvan), az ügyintéző részéről pedig a szolgálatkész, türelmes, elfogadó attitűd.

Tehát **az attitűd a kulcs** az egyetemes szolgáltatások és a hatékony kommunikáció megvalósításakor. Hogyan definiáljuk az attitűdöt? Az attitűd egy szubjektív állapot, egy bizonyos feladattal kapcsolatos mentális **beállítódás, amely** megalapozza az ügyintéző / szolgáltató feladatra való készségét, hajlandóságát, alkalmasságát. Alapvetően egy mentális állapot, amely meghatározza az egyén azonnali reagálását. Ez az azonnali, szinte ösztönös reakció az egyén értékrendjén, a kapcsolatok és a kommunikáció általános kultúráján alapul: ha ez a kultúra, az oktatás és a szokások előítéletet és korlátokat építettek a szolgáltató személy gondolkodásába, akkor spontán nem tud eleget tenni az egyetemes szolgáltatás követelményrendszerének.

Az inkluzív szolgáltatóknak a munkatársak attitűdjét képzéssel, készségfejlesztéssel és tudatosítás útján úgy kell formálni, hogy az megfeleljen az egyetemesség feltételeinek.

Az IT eszközök is támogatják az egyetemes ügyintézés és szolgáltatásokat, hiszen az adatok szakszerű kezelése a háttérben, valóban egy gombnyomásra egyszerűsíthetné az állampolgárok hivatali ügyeinek intézését és megkönnyíthetné a legtöbb szolgáltatás minőségi nyújtását és igénybe vételét, könnyen kiegészíthető tanító, ill. segítő funkciókkal.

Az épített környezet egyetemes tervezésével kapcsolatban lefektetett elveket a szolgáltatásokra is vetíthetjük, hogy azok mindenki számára könnyen hozzáférhetőek, könnyen érthetőek, egyszerűen igénybe vehetőek és szerethetőek legyenek. A szolgáltatások terén talán még szélesebb kört érintenének a jól megtervezett és létrehozott egyetemes szolgáltatások, mint a fizikai környezet esetén. Ha van lépcső is és rámpa is, a legtöbben továbbra is a lépcsőt használnák. De ki ne szeretne közülünk akadálymentes ügyintézés és könnyen érthető kiszolgálást, ha ez megjelenne a választékban?

Az egyetemes szolgáltatások további lehetőségei, hogy kizárhatnák a helyettes ügyintézés, csökkenthetnék az értelmi fogyatékos ember kiszolgáltatottságát, és lehetővé tehetnék a szociális kapcsolatokból szinte teljesen kizárt embertömegek megjelenését, mozgását a hivatalok és szolgáltatók körében. Az egyetemes ügyintézés és a szociális szolgáltatások hangsúlyosan hozzájárulhatnak az inklúzió feltételeinek létrehozásához és általános elterjedéséhez, jó példát mutathatnának a többi területen szolgáltatóknak és megteremthetik az inkluzív foglalkoztatás és munkahelyek alapjait is.

Az értelmi fogyatékos személyek önálló ügyintézését és a szolgáltatások igénybevételét a nem megfelelő szolgáltatói attitűd (az elfogadás és segítőkészség hiánya) valamint a kommunikációs korlátok gátolják. Az átlagembert az ismeretlentől való félelem tartja vissza attól, hogy az értelmi fogyatékos személlyel kapcsolatba kerüljön. Nem ismerik fel az értelmi fogyatékos személyt, nem tudják, hogyan viselkedjenek. Nem jól értelmezik az értelmi fogyatékos ember viselkedését. Nincsenek tisztában azzal, hogy az értelmi sérült személy segítségre szorulhat, és azt sem tudják, hogyan segíthetnének neki. A legjobb szándékú ember sem biztos saját viselkedésében, kommunikációjában, annak ellenére, hogy az értelmileg akadályozott ember többnyire kedvesen, bizalommal fordul a világ felé. Nincsenek hagyományai, nincs kultúrája az értelmi fogyatékos emberekkel való együttélésnek – ez az inklúzió legnagyobb ellensége, a legnagyobb legyőzendő akadály. A hivatali ügyintézők és az alapszolgáltatásokat nyújtó szakemberek nem tagadhatják meg az értelmi fogyatékos személyek kiszolgálását, tehát sürgető a szolgáltatók képzése, képessé tételük, tudatosságuk növelése.

Kommunikáció és viselkedés értelmi fogyatékos ügyféllel

Az egyetemes / inkluzív ügyintézésben és szolgáltatásokban központi szerepe van az aktív interakciónak és a kommunikációnak. A szolgáltatók viselkedésének és hatékony kommunikációjának támogatására összegyűjtött szabályok és tanácsok online formában elérhetőek a Down Alapítvány tudástárában (Gruiz, 2021a,b,c). A szabályok és tanácsok gyűjteményét a Down Alapítvány munkatársai – 30 éves szociális szolgáltatói tapasztalat alapján állították össze.

Végszó

Egy befogadóbb világban sok minden „magától” megoldódik majd....

Embereket, akik szemmel láthatóan tanácstalanok a hivatalban, vagy az utcán, megszólít majd valaki: „Segíthetek?” A hivatalok és a szolgáltatók mindenkit kiszolgálnak. Az értelmi fogyatékos személyt mindenki ismeri gyerekkori tapasztalataiból, az (inkluzív) óvodából és iskolából.

Ez nem fog varázsütésre bekövetkezni! Dolgozni kell rajta!

1. Tudatosan nevelni a fogyatékos emberek új nemzedékét, akik kiállnak magukért, képesek élni a jogaikkal és segítséget kérni, ha kell.
2. Tudatosan fejleszteni a támogatás módszereit, az egyetemes szolgáltatások szakszerű megoldásait!
3. Oktatni a szakembereket, az ügyintézőket és a szolgáltatókat.
4. Együttműködni az egyetemes szolgáltatások nyújtására nyitott hivatalokkal, szolgáltatókkal!
5. Remélni, hogy sokak munkája révén eljön majd az a jobb világ, ahol az ENSZ Egyezmény aláírásával a fogyatékos embereknek tett ígéretet be is tartják!

Felhasznált irodalom

- Ajánlott kifejezések (2014). URL: <https://www.downalapitvany.hu/node/538>, letöltve 2021.07.08.
- CRPD (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities – „A Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény” és a 2007. évi XCII. törvény. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv>, letöltve: 2021.07.05.
- Flynn, R.J. and Lemay R.A. (Eds.) (1999). *A quarter century in normalization and social role valorization: evolution and impact*. University of Ottawa Press, Ottawa
- Gruiz K. (2000). Alternatív intézményhálózat értelmi fogyatékosok segített önálló életéhez; *Szociális Munka* XII.(4), 246–259.
- Gruiz K. (2009). *Mentális Akadálymentesítés – Elvek, Etika, Gyakorlat*. Down Alapítvány Kiadó, Budapest
- Gruiz, K. (2012). *Értelmi fogyatékos személyek önálló életvitelét támogató szolgáltatások*, I–IV. Akkreditált felnőttképzési tananyag.
- Gruiz K. (2015). Innovative methods and tools for professionals working in supported living services for intellectually disabled persons; In: Sík-Lányi, C., Hoogerwerf, E-J., Miesenberger, K., and Cudd, P. (Eds.) *Assistive Technologies – Building bridges*. IOS Press VB, Amsterdam. pp.40–47.
- Gruiz K. (2017). Mentális akadálymentesítés – Tananyag a *Támogató technológiák* c. kurzushoz a BME Foglalkozási rehabilitációs humán és műszaki szaktanácsadó szakirányú képzéséhez.

- Gruiz, K. (2021). *Akadálymentes szolgáltatások* – Tananyag a Magyar Posta Zrt. képzéséhez.
- Gruiz, K. (2021a) *Inkluzív szolgáltatások*. URL: <https://www.downalapitvany.hu/node/2088>, letöltve 2021.09.10.
- Gruiz K. (2021b). *Könnyen érthető kommunikáció szabályai*, URL: <https://www.downalapitvany.hu/node/2091>, letöltve 2021.09.10.
- Gruiz, K. (2021c) *Kommunikáció és viselkedés értelmi fogyatékos ügyféllel* URL: <https://www.downalapitvany.hu/node/2089>, letöltve 2021.09.10.
- KÉK EU (2020). URL: <http://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2020/06/Easy-to-read-checklist-Inclusion-Europe.pdf>, letöltve: 2021.07.08.
- Könnyen érthető szöveg készítése (2014). URL: <https://www.downalapitvany.hu/node/676>, letöltve 2021.07.08.
- Moggridge, B. (2007). *Designing Interactions*, MIT Press, Cambridge.
- Nirje, B. (1970). I – the normalization principle – implications and comments, *The Journal of Mental Subnormality*, 16(31), 62–70, DOI: [10.1179/bjms.1970.013](https://doi.org/10.1179/bjms.1970.013)
- Nirje, B. (1985). The basis and logic of the normalization principle. *Australia & New Zealand Journal of Developmental Disabilities*, 11(2), 65–68, DOI: [10.3109/13668258509008747](https://doi.org/10.3109/13668258509008747)
- Nirje, B. (1999). Historical evolution of normalization and social role valorization theory. In: Flynn, R.J. and Lemay R.A. (Eds) *A quarter century in normalization and social role valorization: evolution and impact*. University of Ottawa Press, Ottawa
- Osburn, J. (2006). An overview of Social Role Valorization theory. *The SRV Journal*, 1(1), 4–13.
- Universaldesign (2005). URL: <http://universaldesign.ie/What-is-Universal-Design>, letöltve 2021.07.08.
- WHO-ICF (2001). *International Classification of Functioning, Disability and Health – A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozása (FNO)*, WH. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42407/9632428382-hun-LR.pdf?sequence=124&isAllowed=y>, leöltve 2021.07.06.
- Wolfensberger, W. and Thomas, S. (2005). *Introductory Social Role Valorization workshop training package*. Syracuse. NY: Training Institute for Human Service Planning, Leadership and Change Agency, Syracuse University.
2007. évi XCII. törvény, Preambulum e) pont a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv>", letöltve 2021. 09.10.

Információt mindenkinek!

A Kézenfogva Alapítvány tapasztalatai a könnyen érthető kommunikáció (KÉK) terjesztésben

Sebestyén Gabriella, Pordán Ákos

Kézenfogva Alapítvány

www.kezenfogva.hu

Kulcsszavak: könnyen érthető kommunikáció, képzés

A Kézenfogva Alapítvány 1993-ban azért jött létre, hogy az értelmi fogyatékos emberek és a családjaik, valamint a velük foglalkozó szakemberek számára fejlesszen és nyújtson olyan szolgáltatásokat, amelyek hiánypótlóak. Az alapítók mottója az volt, hogy „mi azoknak segítünk, akik még kérni sem tudnak”. Sokatmondó ez a mottó. Mert valóban akkor is voltak és ma is vannak olyan személyek, akik nem tudnak kérni. Egészen biztosan kevesebben vannak ma már a könnyen érthető kommunikáció megjelenése és terjedése eredményeképpen.

A Kézenfogva Alapítvány célcsoportja az évek során kibővült. A fogyatékos embereket nevelő családok otthoni időszakos felügyeletét biztosító Fecske szolgáltatás, vagy a nyílt munkaerőpiaci szolgáltatásunk már nem csak az értelmi fogyatékos embereket érte el, hanem minden célcsoportot. Így bővült ki az alapítvány támogatottjainak köre. Ennek ellenére a könnyen érthető kommunikáció mindig is az alapítvány látókörében maradt, így más szociális szolgáltatásra történő felkészítés esetén is az ismeretnyújtás része volt a könnyen érthető kommunikáció megismertetése. A családok számára nyújtott FECSKE szolgáltatásra történő felkészítő tanfolyami munkafüzetben például megjelenik a könnyen érthető kommunikációval történő szövegalakítás feladata (Lányiné dr. Engelmayer et al, 2008, 20). A KÉK terjesztési folyamatot segítette az a számos külföldi látogatás, amelyet - alapítása óta - a Kézenfogva Alapítvány munkatársai tettek. 2000 óta vagyunk tagja a Fogyatékos Embereknek Szolgáltatók Európai Szövetségének (EASPD-European Association of Service Providers for Persons with Disabilities www.easpd.eu), 2004 óta az elnökségben is képviseltetjük magunkat. Láthattuk,

hogy a könnyen érthető kommunikáció milyen formában segíti a kommunikációs problémákkal élők életét. Láthattuk, hogy ezek a megoldások más társadalmi csoportok számára is megkönnyítik az életet. A szolgáltatók egyre kifinomultabb eljárásokkal, technikákkal reagáltak a felmerült igényekre. Érdekérvényesítő munkájuk eredményeképpen számos hivatal és cég figyelt fel a lehetőségre és adott megrendeléseket. A könnyen érthető kommunikációval foglalkozó szolgáltatók a KÉK definiálása, szabályrendszerének finomítása mellett az érintettek bevonásával fordító és író tevékenységekre is vállalkoztak.

A Kézenfogva Alapítvány 2008 és 2012 között a Közép-magyarországi (Budapest és Pest megye) és Észak-alföldi régióban a szociális szolgáltatások módszertani fejlesztéséért felelős konzorcium tagjaként a fogyatékos emberekkel kapcsolatos segítség és támogatás fejlesztésére a minisztériumtól módszertani kijelölést kapott. A munka során szorosán együttműködtünk a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft.-vel, amely szervezet számos európai uniós finanszírozású programba vágott bele a 2007-2013-as programozási periódusban. Többek között elindították a TÁMOP 5.4.5/07/01 programot, amelynek célja az egyenlő esélyű hozzáféréshez és teljes akadálymentes környezet létrehozásához eredményes és hatékony ismereteket biztosító tudásbázis létrehozása és terjesztésének megalapozása volt. A tudás létrehozása a felsőoktatási tananyagfejlesztésben, valamint a képzési programok kidolgozásában valósult meg. Minden olyan szakember (szakterület) részére specifikusan kialakított tananyagok készültek, amelyek érintettek az akadálymentes környezet kialakításával, megfelelő alkalmazásával, a követelmények betartásával kapcsolatosan.

Tekintettel arra, hogy a szociális területen- az akkori szabályozás szerint - csak a módszertani kijelöléssel rendelkező szervezetek akkreditálhattak képzéseket, a Kézenfogva Alapítványt kérték fel együttműködő partnernek a projekt eredményeinek disszeminációjában. A közös munka eredményeként hat különböző témájú, közöttük a könnyen érthető kommunikációt érintő képzést akkreditáltattunk a szociális területen, fogyatékos emberekkel dolgozó szakemberek részére. A Kézenfogva Alapítvány 2011 óta tart a témában képzéseket és készít könnyen érthető tartalmakat. (pl. AJuPID – Cselekvőképességgel és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatos ígéretes gyakorlatok útmutatója, AJuPID projekt, 2015.)

Miről is szól a könnyen érthető kommunikációs képzés?

Akkreditált képzésünk hatékony támogatást kínál a Könnyen Érthető Kommunikáció (KÉK) technikájának elsajátításához. A módszer segítségével az értelmileg sérült, az olvasási nehézségekkel küzdő, valamint a nyelvi zavart mutató emberek számára is könnyebben adhatók át a szükséges információk, így hozzáférhetőbbek és jobb minőségűek lehetnek a szociális szolgáltatások. (Képzési program engedélyszáma: T-05-002/2019)

A KÉK célcsoportjába nem csak a fogyatékos emberek tartoznak, hanem - többek között - a gyerekek, idősek vagy a nem magyar anyanyelvűek is nagy hasznát veszik.

A továbbképzés 4 napos, 30 órás időtartamú. A képzés tananyagát az FSZK szakértői, oktatói dolgozták ki, az általuk felkészített oktatókat kértük fel a képzések megtartására. A képzések során négy oktatóval dolgoztunk együtt: Farkasné dr. Gönczi Rita, Koncz Nikoletta, Monostori Katalin, Móricz Rita. Jellemzően két oktató tartotta a 4 napos képzéseket, 2-2 napos bontásban. (A képzések a 4. napon vizsgával zárultak.)

Az első próbaképzést Budapesten tartottuk a TÁMOP 5.4.5 keretében 2011.11.09-11.21. között. Ezen a képzésen 13 fő vett részt. A résztvevők először megismerték a KÉK szabályrendszerét, találkoztak a már elkészült anyagokkal. (Hallgatói szöveggyűjtemény – Könnyen Érthető Kommunikáció témaköréhez – FSZK, 2009, szerk: Kovács Zsuzsanna, Simonics Benjámín) Megbeszélték azok pozitívumait és feltárták a hibákat. A résztvevők élvezték a játékos gyakorlati feladatokat, az anyagok átültetését KÉK-re. Később ez a képzés az intézményi férőhelykiváltási programban elindult első hat szervezet szakemberei számára az egyik kötelező képzés lett.

Így sorban megtartottuk a képzéseket a hat intézmény dolgozói számára:

	Helyszín	Dátum	Résztvevők száma
1.	Berzence	2013.10.03-10.11.	16 fő
2.	Szentés	2013.10.11-10.18.	16 fő
3.	Szakoly	2014.02.06-02.21.	16 fő
4.	Bélapátfalva	2014.02.14-03.05.	16 fő
5.	Kalocsa	2014.04.01-04.09.	16 fő
6.	Mérek	2014.04.17-05.06.	16 fő

A képzést közben újra beadtuk minősítésre, és 3 évenként hasonlóan jártunk el.

Ezután – rövid keresleti szünetet követően - egyre nagyobb igény mutatkozott a Könnyen Érthető Kommunikáció elsajátítására. Következő képzésünket Miskolcon tartottuk az Önálló Másság Életminőség Fejlesztő Alapítvány megkeresésére. A képzést 2017.05.11. és 05.23. között tartottuk, négy helyi szervezet 24 munkatársa részvételével, (ÖMÉFA, Szimbiózis Alapítvány, Szeretet Alapítvány "Csilla bárónő" Szeretetotthon, Dél-Borsodi Integrált Szociális Intézmény Miskolci Gondozóháza).

A KÉK eljutott a határon túlra is. Egy nemzetközi projekt keretében az Alpha Transilvană Alapítvány 7 munkatársa vett részt a tanfolyamon 2018.06.11. és 2018.06.15. között.

A módszertant más szociális célcsoporttal foglalkozó intézmények is érdeklődéssel fogadták. 2019-ben az elsősorban hajléktalan emberek ellátásával foglalkozó Budapesti Módszertani Központ keresett meg minket, KÉK alapozó képzésért. Számukra 2 napos, 16 órás rövidített műhelymunkát tartottunk 2019.06.18-19-én 17 fő részvételével. Az előadó feladata volt, hogy kiemelje a nagyobb képzésből a legfontosabb részeket és tömörítve adja át a tudást a hajléktalan ellátásban dolgozó szakembereknek.

2020-ban a járványhelyzet miatt nem tudtuk megtartani a tervezett kontakt képzést. A Kézenfogva Alapítvány a megváltozott helyzetre való tekintettel megkezdte képzéseinek online megvalósítható műhelymunkává, alakítását. Az alkalmakat a Kézenfogva Alapítvány által előfizetett ZOOM felületen tartottuk, regisztrációhoz kötött formában, a biztonságos feltételek kialakítása érdekében. Farkasné dr. Gönczi Ritát sikerült megnyernünk arra a feladatra, hogy készítsen egy három alkalmas tematikát az online munkához, betekintést kínálva a Könnyen Érthető Kommunikáció szabályrendszerébe. Ritával az első KÉK-Alapozás online kurzust 2020. június 3-17. között tartottuk, 21 fő részvételével. Mivel a KÉK a gyakorlatra épít, az online térben is ezt a szemléletet képviseltük. Az oktatóval együttműködve olyan feladatsorokat állítottunk össze, melyek megfeleltek a résztvevők technikai felkészültségének és a témával kapcsolatos ismereteik, képességeik fejlesztését szolgálták.

2020-ban érkezett egy érdekes megkeresés az Informatika a Látássérültekért Alapítványtól: egy online műhelymunkát rendeltek. A felkészülés során a teljes képzési tartalmat és módszertant a látássérült személyek egyenlő esélyű hozzáférése tekintetében kellett újragondolni. Rita segítségével összeállítottunk egy tematikát, amely alapján sikerült a

speciális igényekre szabott 16 órás online kurzust megtartanunk. Az általános KÉK szabályokon túl hangsúlyt kapott a látássérült személyek által alkalmazott technikai eszközök információközvetítő formája, a KÉK auditív formában történő fókuszáltabb alkalmazása. A képzés során hangsúlyt kapott a formai szabályok alkalmazásának relevanciája gyengénlátó, aliglátó és vak személyek esetében. A formai szabályok újragondolását például a felolvasószoftver jelentősen módosítja. A szöveg érthetőségének biztosítása szempontjából nem jelentős a betű mérete, formája és a sortávolság sem. A betűforma kiválasztása csakis a felolvasószoftver karakterfelismerése szempontjából szükséges (Farkasné Gönczi, 2021, 79). A négy alkalmas tréning 2020. október 5-15. között történt az Informatika a Látássérültekért Alapítvány öt munkatársa számára.

2021-ben továbbra sem tudtunk kontakt képzést indítani, így ismét a három alkalmas online műhelymunkát hirdettük meg. A program 2021.04.13. és 27. között tartott, 20 résztvevővel.

Következő tervünk a KÉK-Alapozás tudásanyagára épülő, gyakorlatias „haladó” workshop a már alapismeretekkel rendelkező korábbi résztvevőink számára.

A könnyen érthető kommunikáció széles körű alkalmazásához a digitalizáció kínál különösen nagy lehetőséget. A technológia fejlődése segítheti a szemlélet és módszertan terjesztését. Szeretnénk, ha ebben a folyamatban az emberi tényező mellett a Kézenfogva Alapítvány is szerepet kaphatna.

Felhasznált irodalom

AJuPID (2015). *Cselekvőképességgel és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatos ígéretes gyakorlatok útmutatója*, Könnyen érthető összefoglalókat tartalmazó összefoglaló AJuPID projekt.

Farkasné dr. Gönczi R. (2021). Könnyen érthető kommunikáció fogalma, nyelvi szintjei és alkalmazhatósága a látássérülés kontextusában. In (szerk. Farkasné dr. Gönczi) *Dimenzióváltások a látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja mátrixában*. ELTE BGGYK, Budapest, 75-79, URL: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/54713>, letöltés: 2021.09.11.

Csató Zs., Farkas M., Graf-Jaksa É., Monostori K., Móricz R. (2009). *Hallgatói szöveggyűjtemény – Könnyen Érthető Kommunikáció témaköréhez.* (szerk.) Kovács Zs., Simonics B., FSZK, Budapest

Kézenfogva Alapítvány (2019). *Könnyen érthető kommunikáció című képzési program dokumentációja.* Engedélyszáma: T-05-002/2019

Lányiné dr. Engelmayer Á., Farkasné Gönczi R., Havasi Á., Murányi B., Petus M., Takács A. (2008). *Oktatási segédanyag a FECSKE Szolgálat Kézikönyvéhez.* Kézenfogva Alapítvány

Easy Language in Germany – Development and research perspective

Sergio Hernández Garrido - Christiane Maaß

1. Introduction

Comprehensibility enhanced German Language varieties are a relatively new phenomenon that has experienced rapid growth in recent years (see Maaß, 2020; Maaß/Rink/Hansen-Schirra, 2021). The Easy Language text practice has its origins in inclusive efforts to promote social participation of vulnerable groups. Easy Language was first promoted, in Germany, in the late 1990s (see Bredel & Maaß, 2016a). These efforts led to changes in the legal system that have since boosted the Easy Language text practice, primarily in scenarios of administrative, legal and organizational communication, but also in medical and cultural settings (see Kröger, 2020; Lang, 2019, in print; Maaß,Rink & Hansen-Schirra, 2021; Mälzer & Wünsche, 2019). Easy Language has increasingly become a research topic in Germany (see Bredel & Maaß, 2016a-c; Maaß, 2020; Rink, 2020; Hansen-Schirra & Maaß, 2020; Gros et al., 2021) and beyond (see Perego, 2020; Lindholm & Vanhatalo, 2021). Approaches from linguistics, translation studies, cognitive sciences and comprehensibility research have given new insights into the field and have resulted in numerous research publications and scientifically-based rulebooks (see Bredel & Maaß, 2016a, b; Maaß, 2015). Today Easy Language is one of the central accessibility tools, and plays a major role in the field of accessible communication research.

This paper looks into the development of Easy Language in Germany from a research perspective. It departs presenting different types of communication barriers (see Rink, 2019, 2020) and the properties of accessible communication (see Maaß, 2020; Maaß & Rink, 2019b). Then, it looks into the concepts of comprehensibility enhanced German language varieties: Easy Language, Plain Language and Easy Language Plus (see Bredel & Maaß, 2016a; Maaß, 2020; Hansen Schirra & Maaß, 2020b). It continues with an insight into the development of research on these language varieties.

2. Communication barriers and properties of accessible content

The starting point of accessible communication research (see Maaß & Rink, 2019a) is the assumption that specific target groups may face communication barriers if the content is not adapted to their communicative needs (Rink, 2020, Maaß, 2020, Hernández Garrido, et al. in preparation). These barriers obstruct the steps towards accessibility.

2.1 Communication barriers

The target groups of accessible communication are those who face different types of communication barriers when dealing with any kind of communication offer that does not correspond to their needs. According to Schubert (2016), Rink (2019, 2020), and Lang (in print), the different types of communication barriers are the following (for the English terminology see Maaß, 2020, pp. 23):

- A text may represent a **sensory barrier** if it has to be perceived through a sensory channel the users do not dispose of. For instance, if the information is only presented visually in written form and the recipients cannot see.
- A text may represent a **cognitive barrier** if the information is too abstract for the users to process.
- A text may represent a **motor barrier** if the users cannot access or use the text because of its physical presentation. For instance, if a web page can only be navigated via computer mouse and users with a motor disability cannot operate this device.
- A text may represent a **language barrier** if the target group does not know the language in which the text is written.
- A text may represent an **expert knowledge barrier** if, in order to be understood, it requires specific knowledge that the users do not possess. Texts can also represent an **expert language barrier** if the language variety used is too domain specific for the users to comprehend.
- Texts may represent a **cultural barrier** if knowledge about a specific culture is presupposed to understand them.

- A text may represent a **media barrier** if its channels of distribution and media presentation are not adapted to the users' media preferences. For instance, if a specific target group does not prefer written information and the content is only offered in printed form. Studies have also shown that among senior citizens and people with cognitive impairments, the number of active internet users is below the overall average (Bosse & Hasebrink, 2016). To make information accessible exclusively online will therefore exclude a considerable number of people from these target groups.
- A text can also represent a **motivational barrier** if the text does not appear useful or interesting to the target groups or will require a disproportionately large effort.
- Finally, a text may represent an **emotional barrier** if the users are confronted with strong emotions due to the situation they are currently in or the text topic. Such strong emotions may consume part of the users' situational comprehension resources and therefore impede comprehension.

Communication barriers are mostly situated in the text or in the communicative situation. This means that the users face communication barriers because the texts are not adapted to their communicative needs. To create accessible content, therefore, requires experts who know the target groups or are part of the target groups.

2.2 Properties of accessible content

According to Maaß (2020) and Maaß & Rink (2019), accessible and action-enabling content must have the following features:

- **Retrievability:** Accessible content should be retrievable for the target groups. They should be able to find the information offered using the means at their disposal. Their preferences on media presentation, distribution and location are key to increase retrievability.
- **Perceptibility:** Accessible texts should be perceptible. Target groups should be able to perceive the content with their sensory channels.
- **Comprehensibility:** Accessible content should be comprehensible for the target groups.

- **Linkability:** Target groups should be able to link texts to their previous knowledge in order to recall the information.
- **Acceptability:** Accessible texts should have a form of presentation that is acceptable for the target groups.
- **Action-orientation:** Accessible information should be presented in a way that is action-enabling for the target groups. They should be able to act on the basis of an information offer.

There are two perspectives on each of these qualities: a text and a user perspective. That is, communication offers have certain textual features that correspond to user activities:

- They have to be retrievable, so the target groups can retrieve them;
- They have to be perceptible, so the target groups can perceive them;
- They have to be comprehensible, so the target groups can comprehend them;
- They have to be linkable, so the target groups can recall their content;
- They have to be acceptable, so the target groups can accept them
- They have to be action-oriented, so the target groups can act on their basis.

These properties are built on each other and can be considered as steps towards accessibility:

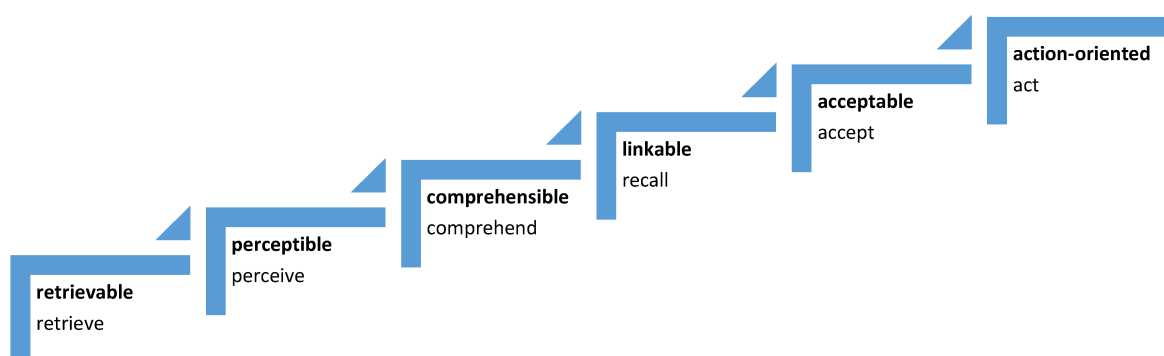

Figure 1. Steps towards accessibility (Hildesheim model according to Maaß, 2020, Maaß & Rink, 2019, figure in Hernández Garrido et al., in print, text perspective in bold type).

First of all, accessible content has to be retrievable; the target groups have to be able to find the communication offers. If this is not the case, they will not be able to judge the perceptibility or comprehensibility of the material. The same applies for the other accessibility features of the model: Only texts that are perceived can be comprehended, texts should ideally be comprehended in order to recall them, the information they offer has to be understood in order to be accepted and implemented into text-based action.

Communication barriers can obstruct text-based action on each steps of the way:

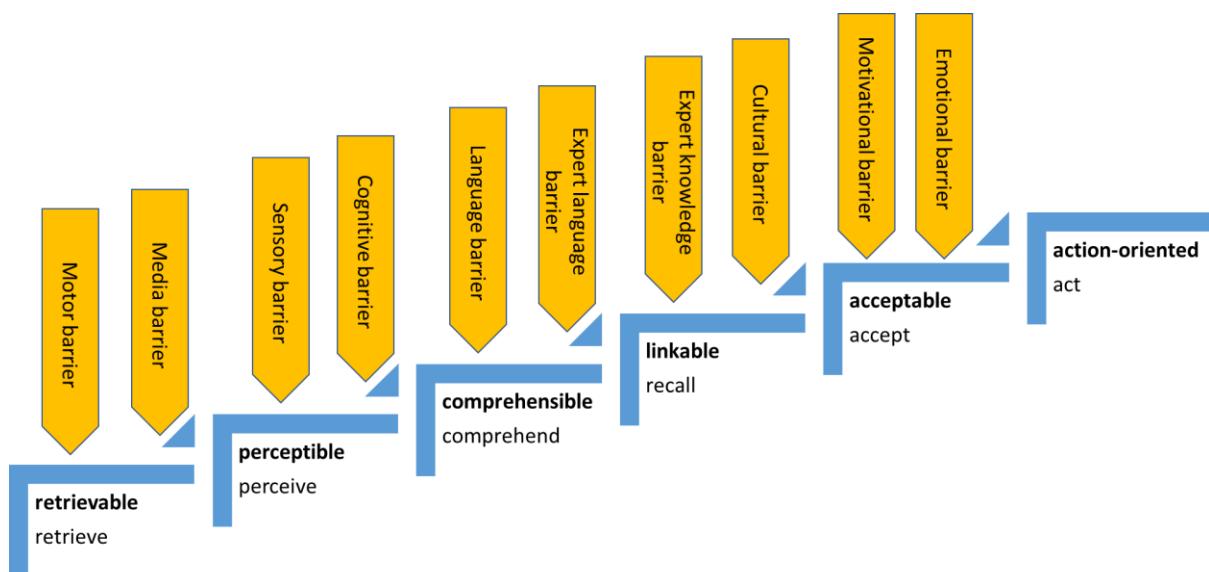

Figure 2. Communication barriers and accessibility features (Hildesheim model according to Maaß, 2020, Maaß & Rink, 2019, figure in Hernández Garrido et al., in preparation, text perspective in bold type).

In Figure 2, the communication barriers introduced in the previous chapter are linked to the steps towards accessibility. If one or more of the steps are being obstructed by the barriers, the content will not be accessible to the target groups.

Accessible communication research looks into different ways to overcome communication barriers and comply with the accessibility features described in this chapter. Language varieties for comprehensibility enhancement play a major role in this context.

3. Comprehensibility enhanced Language varieties in Germany

Comprehensibility enhanced Language varieties, as well as the research around them, have developed differently in every country and language (for an overview see Lindholm & Vanhatalo, 2021). In this section, we focus on the situation in Germany only.

Language varieties can be situated on a continuum (see Hansen-Schirra & Maaß, 2020b; Maaß, 2020):

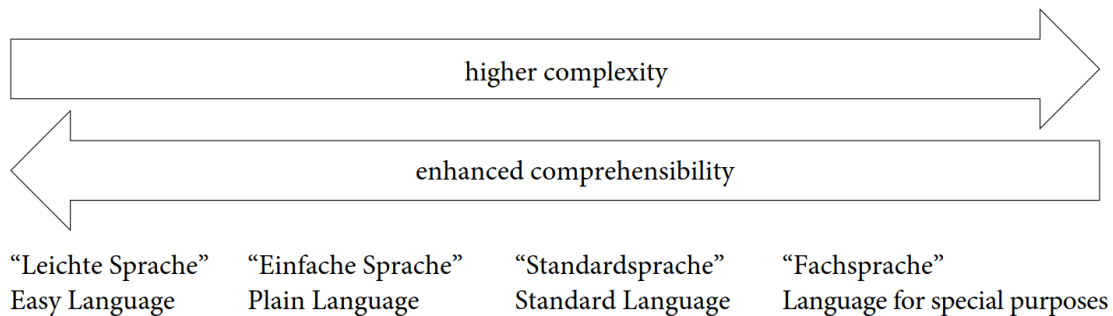

Figure 3: Continuum of comprehensibility enhancement (Hansen-Schirra & Maaß, 2020b, 18).

In this continuum, *Leichte Sprache* (Easy Language), being the language variety that is maximally comprehensible, is located on the left pole. *Einfache Sprache* (Plain Language) lies next to Easy Language and represents a language variety that is comprehensibility enhanced to a lesser extent. Farther to the right are varieties with reduced comprehensibility that are more complex in their conceptualization and linguistic form (standard language and language for special purposes).

In this section we look into the language varieties with enhanced comprehensibility: Easy and Plain Language. We also cover Easy Language Plus, a variety located between Easy and Plain Language.

3.1 Easy Language

Easy Language (see Bredel & Maaß, 2016a, b; Hansen-Schirra & Maaß, 2020a; Maaß, 2020; Maaß, Rink & Hansen-Schirra, 2021) has the highest level of comprehensibility enhancement. It is strictly normed. It allows only basic vocabulary and simple sentence structures. Unknown terms and abstract concepts are explained; presupposed knowledge is made explicit. Its visual

presentation is perceptibility-enhanced. This means that texts in Easy Language are optimized for perceptibility with regard to their layout features: large font size, each sentence on a new line, a severely limited number of sentences per page, color coding, etc.

Easy Language addresses primarily persons with cognitive impairments. According to the German legal situation, this target group, as well as users with other forms of communication disabilities, have the right to receive comprehensibility-enhanced information from the state and its institutions (see Lang, 2019, in print; Maaß, 2020; Maaß/Rink/Hansen-Schirra, 2021). Easy Language is the preferred language variety for the group of people with cognitive impairments, but also people with other forms of impairment will profit from Easy Language texts, among them people with dementia-type illnesses, aphasia and other forms of disabilities that affect communication, but also users with communication difficulties that do not originate in a form of disability, such as senior citizens or language learners.

Traditionally, Easy Language has been implemented in written communication, in printed as well as in digital format. As reading is not the preferred means of information retrieval for many users from the primary target groups, the need for other accessible media realization has become manifest. Easy Language has gradually been implemented in audiovisual formats (see Maaß & Hernández Garrido, 2020; Marmit. 2021), and in scenarios of spoken communication, such as Easy Language interpreting (Degenhardt, 2021; Schulz et al., 2020). These new developments are a response to increased digitalization and new developments in the field of accessible communication on the one side and the needs and preferences of the users on the other.

Easy Language may be highly comprehensible and perceptible, but it has an acceptability issue: because of its visual features, Easy Language texts stand out from the normal text expectations. They are visually divergent from the standard texts and may stigmatize their users as they presuppose poor comprehension and text skills. Other comprehensibility enhanced varieties do not have this problematic quality.

3.2 Plain Language

Plain Language is another concept that has been put forward to enhance the comprehensibility of information. It is not as comprehensible and not as strictly normed as

Easy Language. The level of comprehensibility enhancement in Plain Language texts can be adapted to the user needs and adapted to different situations in which the texts will be used. From a research standpoint, creating content in this language variety would be a movement to the right within the continuum of comprehensibility enhancement, departing from Easy Language (see figure 3, see Bredel & Maaß, 2016a; Maaß 2020). Plain Language is created by permitting more complexity on the lexical and syntactic as well as the conceptual level.

Plain Language is related more closely to standard text expectations with regard to layout. This means, Plain Language text offers are not as perceptibility enhanced as Easy Language material, they do not stand out visually. Therefore, this language variety is more acceptable to large parts of users and does not entail the danger to stigmatize the primary target groups. On the down side, Plain Language text offers are often not comprehensible and perceptible enough for many users. Plain Language is mainly used in experts-laypeople communication. It may not be perceptible and comprehensible enough for target groups with more pronounced communicative needs.

3.3 Easy Language Plus

In the effort to find a balance between comprehensibility and acceptability, recent research in Germany has introduced another comprehensibility enhanced language variety: Easy Language Plus (see Hansen-Schirra & Maaß, 2020b; Maaß, 2020). EL+ is an intermediary variety between Easy and Plain Language. It is intended to tackle the acceptability issues of Easy Language while keeping the comprehensibility higher than for the average Plain Language text. For instance, it allows for some more linguistic diversity (a broader range of vocabulary, simple compound sentences, etc.) and sticks closer to the standard text layout, while keeping most of the Easy Language rules in place.

4. Research on comprehensibility enhanced language varieties in Germany

Education and training of Easy Language text experts has shown a considerable development over the past decade. There are multiple inclusive training offers by the Netzwerk Leichte Sprache; in the field of technical translation into Easy Language, The Association of

Interpreters and Translators (BDÜ in German) and the Associated Interpreters and Translators of Northern Germany (ADÜ in German) offer certification workshops for Easy Language translation in co-operation with the University of Hildesheim. In 2018, the University of Hildesheim started the first so far only MA program in accessible communication⁹. Easy Language and comprehensibility enhanced varieties are a central pillar of its curriculum. The University of Mainz/Germersheim also offers courses on Easy Language in its BA program.

Scientific research on comprehensibility enhanced Language varieties, specifically Easy Language, started around 2010 (see Maaß, Rink, & Hansen-Schirra, 2021), with a rich set of publications available as of now. Easy Language research departed from the perspective of linguistics, translation studies, cognitive sciences and comprehensibility research. This resulted in scientifically based rulebooks that evaluated Easy Language rules with special consideration of the target groups' communicative needs (see Bredel & Maaß, 2016a-c; Maaß, 2015). These rulebooks set the ground for further research projects and are subject of examinations with user-oriented approaches (see Deilen 2020, in print; Deilen & Schiffli, 2020; Gutermuth 2020; Hansen-Schirra et al., 2020; Schiffli, 2020; Sommer, 2020).

A major contributor to Easy Language research in Germany has been the Research Centre for Easy Language in the University of Hildesheim¹⁰. Since its foundation in January 2014, the Research Centre has carried out several research projects on Easy Language and accessible communication with partners from different fields: public administration, law, education, health, culture, etc. It also offers professional as well as academic training. The University of Mainz/Germersheim has also been playing a major role in Easy Language research with its interdisciplinary and multimodal approach¹¹. 2014 was also the starting year of LeiSa, the first research project with federal funding that ended in 2018 (Schuppener & Bock, 2019; Bock, 2019; Goldbach & Bergelt, 2019).

The implementation of comprehensibility-enhanced language varieties in audiovisual formats and audiovisual translation has also been subject of research and has opened new horizons for projects and interdisciplinary cooperation (see Maaß & Hernández Garrido, 2020; Perego, 2020, Marmit, 2021). Easy Language in live events and spoken communication scenarios, such

⁹ For an outline: <https://www.uni-hildesheim.de/leichtesprache/ma-barrierefreie-kommunikation/>.

¹⁰ For an outlook on its activities: <https://www.uni-hildesheim.de/leichtesprache/>.

¹¹ For an outlook on their activities: <https://www.blogs.uni-mainz.de/fb05leichtesprache-eng/>.

as oral and speech-to-text interpreting, are also thriving in this context (see Degenhardt, 2021; Schulz et al., 2020). There is also a focus on comprehensibility-enhanced content in scenarios where they were not traditionally implemented, for instance in medical communication (see Ahrens et al. 2021, in preparation).

German research on Easy Language is currently out for internationalization. Easy Language has developed differently in every country and language with regard to rulesets and fields of implementation (see Lindholm & Vanhatalo, 2021). But in recent years it has become increasingly clear that there is a huge common ground in research that allows for and promotes international cooperation. This has resulted in new insights and impulses in the field for new projects and publications.

Literature

Ahrens, S. / Hernández Garrido, S. / Keller, L. / Kröger, J. / Rink, I. / Schulz, R. (2021). "Medical communication in Easy and Plain Language: On understanding, retaining and accepting specialised medical communication in comprehensibility enhanced formats". In Jekat, S. / Puhl, S. / Carrer, L. / Lintner, A. (eds.) *Proceedings of the 3rd Swiss Conference on Barrier-free Communication (BfC 2020)*. Winterthur: ZHAW digitalcollection. DOI: 10.21256/zhaw-3001.

Ahrens, S. / Hernández Garrido, S. / Keller, L. / Kröger, J. / Rink, I. / Schulz, R (eds.) (in preparation). *Accessibility – Health Literacy – Health information. Interdisciplinary Approaches to an Emerging Field of Communication*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible).

Bock, B. (2019). *"Leichte Sprache". Kein Regelwerk*. Berlin: Frank & Timme.

Bosse, U. / Hasebrink, I. (2016). *Mediennutzung von Menschen mit Behinderungen*. Aktion Mensch. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/publikationen/weitere-veroeffentlichungen/artikel/mediennutzung-von-menschen-mit-behinderungen>.

Bredel, U. / Maaß, C. (2016a). *Leichte Sprache. Theoretische Grundlagen. Orientierung für die Praxis*. Berlin: Duden.

- Bredel, U. / Maaß, C. (2016b). *Ratgeber Leichte Sprache. Die wichtigsten Regeln und Empfehlungen für die Praxis*. Berlin: Duden.
- Bredel, U. / Maaß, C. (2016c.). *Arbeitsbuch Leichte Sprache. Übungen für die Praxis mit Lösungen*. Berlin: Duden.
- Degenhardt, J. (2021). "Konsektivdolmetschen in Leichte Sprache". In Gros, A.-K. / Gutermuth, S. / Oster, K. (eds.) *Leichte Sprache – Empirische und multimodale Perspektiven*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 6), 121-136.
- Deilen, S. (2020). "Visual Segmentation of Compounds in Easy Language: Eye Movement Studies on the Effects of Visual, Morphological and Semantic Factor on the Processing of German Noun-Noun Compounds". In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 241-256.
- Deilen, S. (in print). *Optische Gliederung von Komposita in Leichter Sprache: Blickbewegungsstudien zum Einfluss visueller, morphologischer und semantischer Faktoren auf die Verarbeitung deutscher Substantivkomposita*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible).
- Deilen, S. / Schiffli, L. (2020). "Using Eye-Tracking to Evaluate Language Processing in the Easy Language Target Group". In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 273-281.
- Goldbach, A. / Bergelt, D. (2019). *Leichte Sprache am Arbeitsplatz. Sozialwissenschaftliche Ergebnisse und Praxisempfehlungen aus dem LeiSA-Projekt*. Berlin: Frank & Timme.
- Gros, A.-K. / Gutermuth, S. / Oster, K. (eds.) (2021). *Leichte Sprache – Empirische und multimodale Perspektiven*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 6).
- Gutermuth, S. (2020). *Leichte Sprache für alle? Eine zielgruppenorientierte Rezeptionsstudie zu Leichter und Einfacher Sprache*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 5).
- Hansen-Schirra, S. / Bisang, W. / Nagels, A. / Gutermuth, S. / Fuchs, J. / Borghardt, L. / Deilen, S. / Gros, A.-K. / Schiffli, L. / Sommer, J. (2020). "Intralingual Translation into Easy Language – Or how to Reduce Cognitive Processing Costs". In Hansen-Schirra, S. / Maaß,

- C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 197-225.
- Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) (2020a). *Easy Language Research: Text and User Perspectives. Text and User Perspectives*. Berlin, Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2). URL: https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Easy_Language_Research_Text_and_User_Perspectives.pdf.
- Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (2020b). “Easy Language, Plain Language, Easy Language Plus: Perspectives on Comprehensibility and Stigmatisation”. In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research: Text and User Perspectives. Text and User Perspectives*. Berlin, Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 17-38.
- Hernández Garrido, S. / Maaß, C. / Becker, L. / Pedraza Pedraza M.B. (in preparation). “Multimodal health communication towards vulnerable groups in Colombia in the context of the COVID-19 crisis”. Article manuscript.
- Kröger, J. (2020). “Communication Barriers and Cultural Participation: A Visit to a Wildlife Park as a Multicodal Accessible Text”. In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 179-193.
- Lang, K. (2019). “Die rechtliche Lage zu Barrierefreier Kommunikation in Deutschland”. In Maaß, C. / Rink, I. (eds.) *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 3), pp. 67-93.
- Lang, K. (in print). *Auffindbarkeit, Wahrnehmbarkeit, Akzeptabilität. Eine korpusbasierte Analyse behördlicher Webseiten in Leichter Sprache vor dem Hintergrund der rechtlichen Lage*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible).
- Lindholm, C. / Vanhatalo, U. (eds.) (2021). *Handbook of Easy Languages in Europe*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 8).
- Maaß, C. (2015). *Leichte Sprache. Das Regelbuch*. Münster: LIT.
- Maaß, C. (2020). *Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus. Balancing Comprehensibility and Acceptability*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible,

3). URL: [https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Easy_Language – Plain Language – Easy Language Plus.pdf](https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Easy_Language_-_Plain_Language_-_Easy_Language_Plus.pdf).

Maaß, C. / Hernández Garrido, S. (2020). “Easy and Plain Language in Audiovisual Translation”. In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 131-161.

Maaß, C. / Rink, I. (eds.) (2019a). *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 3). URL: [https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Handbuch Barrierefreie Kommunikation OA.pdf](https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Handbuch_Barrierefreie_Kommunikation_OA.pdf).

Maaß, C. / Rink, I. (2019b). “Über das Handbuch Barrierefreie Kommunikation”. In Maaß, C. / Rink, I. (eds.) *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 3), pp. 17-25.

Maaß, C. / Rink, I. / Hansen-Schirra, S. (2021). “Easy Language in Germany”. In Lindholm, C. / Vanhatalo, U. (eds.) *Handbook of Easy Languages in Europe*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 8), pp. 191-219.

Mälzer, N. / Wünsche, M. (2019). “Barrierefreiheit und Inklusion am Theater: Das Projekt Inklusives Theater an der Uni Hildesheim”. In Maaß, C. / Rink, I. (eds.) *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 3), pp. 599-614.

Marmit, L. (2021). “Integrierte Titel in Leichter Sprache für prälingual Gehörlose”. In Gros, A.-K. / Gutermuth, S. / Oster, K. (eds.) *Leichte Sprache – Empirische und multimodale Perspektiven*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 6), 87-104.

Perego, E. (2020). *Accessible communication. A cross-country journey*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 4).

Rink, I. (2019). “Kommunikationsbarrieren”. In Maaß, C. / Rink, I. (eds.) *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 3), pp. 29-65.

Rink, I. (2020). *Rechtskommunikation und Barrierefreiheit. Zur Übersetzung juristischer Informations- und Interaktionstexte in Leichter Sprache*. Berlin: Frank & Timme (Easy –

Plain – Accessible, 1). URL: [https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Rink Rechtskommunikation und Barrierefreiheit OA.pdf](https://www.frank-timme.de/fileadmin/docs/Rink_Rechtskommunikation_und_Barrierefreiheit_OA.pdf).

- Schiffel, L. (2020). "Hierarchies in Lexical Complexity: Do Effects of Word Frequency, Word Length and Repetition Exist for the Visual Word Processing of People with Cognitive Impairments?". In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 227-239.
- Schubert, K. (2016). "Barriereabbau durch optimierte Kommunikationsmittel: Versuch einer Systematisierung". In Mälzer, N. (ed.) *Barrierefreie Kommunikation – Perspektiven aus Theorie und Praxis*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 2), pp. 15-33).
- Schulz, R. / Degenhardt, J. / Czerner-Nicolas, K. (2020). "Easy Language Interpreting". In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 163-178.
- Schuppener, S. / Bock, B. (2019). "Geistige Behinderung und barrierefreie Kommunikation". In Maaß, C. / Rink, I. (eds.) *Handbuch Barrierefreie Kommunikation*. Berlin: Frank & Timme (Kommunikation – Partizipation – Inklusion, 3), pp. 221-247.
- Sommer, J. (2020). "A Study of Negation in German Easy Language – Does Typographic Marking of Negation Words Cause Differences in Processing Negation?" In Hansen-Schirra, S. / Maaß, C. (eds.) *Easy Language Research. Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme (Easy – Plain – Accessible, 2), pp. 257-272.

Easy Language Interaction in theory and practice

Leealaura Leskelä

Introduction

In recent years, Easy Language (EL) has developed rapidly in many European countries. Gradually, it seems to gain widespread use as a mean of accessible communication for people experiencing language barriers for various reasons (e.g. Lindholm & Vanhatalo 2021). However, both research and the practice of working with EL have mainly focused on written language. What is EL in spoken contexts? Can we apply what we know about the written EL to the spoken EL? These are the key issues of this article and also relevant themes in my dissertation research concerning conversations between persons with intellectual disabilities and professionals working with them.

Finland has a long practical tradition with EL. Materials in Easy Finnish and Easy Swedish¹² have been published for four decades, after the concept of Easy Language was adopted from Sweden in the early 1980's (e.g. Leskelä 2021a). In Finland, EL is considered to benefit individuals of three groups: persons who need EL for congenital neuro-biological reasons (e.g. people with learning disabilities); persons whose language skills have deteriorated during their lifetime (e.g. people with memory-related illnesses); and persons who may need EL temporarily and possess another means of communication (e.g. persons who are learning Finnish as a second language) (Leskelä & Lindholm 2012). Since the early days, tools and guidelines for Easy Finnish have been developed in order to support the producers of EL materials (e.g. Leskelä 2021a). However, EL in spoken contexts has much shorter history than it has in written contexts. In 2012, the first guidelines for Easy Language in Interaction (ELI guidelines) were published (Leskelä 2012). Despite of its relatively short history, the spoken EL has now aroused a great deal of interest from both research and practical work perspectives.

¹² Finland has two official languages, Finnish (4,8 Million speakers) and Swedish (290 000 speakers).

Linguistic asymmetry as the basic context of spoken Easy Language

At the general level, we can define linguistic asymmetry as the basic context for the use of spoken EL. One speaker, *the more competent participant*, has the language skills of a normal native language user, while the other, *the less competent participant*, has specific linguistic challenges that require the use of EL at the moment of speaking.¹³ (Leskelä & Lindholm 2012; Leskelä 2012). However, a closer look reveals a number of different sub-contexts, all of which involve not only linguistic but also other kinds of asymmetries that affect the situation and the participants' ability to be involved.

Basically, we can distinguish between contexts, where the focus is on either transmitting information or on collaboration between the participants. Good examples of the first are situations, where information needs to be transmitted from one person to another, for example, at a court hearing or at a doctor's office, where persons with language barriers participate. In these contexts the aim is to adjust the information delivered from the more competent to the less competent participant linguistically in the simplest possible form. The asymmetry between the speakers, for instance between a doctor and a patient or a lawyer and a lay-person, is not just linguistic but also institutional (Drew & Heritage 1992). In these situations, a support person or an interpreter may be needed to adjust the information and language on the level needed.

Another example of such a context, where transmitting information plays a crucial role, concerns EL materials that utilize speech, but are based on written language, such as EL online news or EL e-publications with voice support. For instance, the Finnish Broadcasting Company YLE broadcasts daily news in Easy Finnish in internet, on radio and television, all of which utilize the principles of spoken EL, but are based on written EL (e.g. Leskelä 2021a; Seppä 2006). In these contexts the communication is one-way: the listener cannot influence the language of the news broadcast or give immediate feedback, as is possible in a two-way interaction situation, like in conversation.

The other context relevant to spoken EL is the context of collaboration between speakers in linguistically asymmetric conversations. This is the context of spoken EL to which my own

¹³ These terms refer only to the *linguistic* competencies of the participants, ignoring all other competencies the participant may possess.

research relates. When it comes to the use of EL in conversations, it is not just a matter of one-way communication or transmitting information in the simplest possible form, but also and above all, about collaboration and negotiating about meanings between two interactants who do not share the same linguistic resources.

In my research, I have focused on conversations between adult persons with intellectual disabilities and professionals working with them. This context is asymmetric in many ways. In addition to linguistic asymmetry, the situation may also show signs of institutional asymmetry: a professional is, for example, a mentor, support person, or researcher, who is involved in the situation because of their work. A person with intellectual disabilities, on the other hand, is an employee or interviewee who, often, has less institutional prestige or power.

As a method, I'm using Conversation Analysis (CA) (e.g. Sidnell & Stivers 2013). It is an ideal tool for a linguist who wants to go into details of spoken language. CA's exact methodology can be used to monitor the means of spoken language on a turn-by-turn basis thus illuminating the varying orientations of the speakers in the course of the talk. As the method does not utilize pre-defined categories, it brings to the spotlight the actual and authentic use of language in interaction, free from the researcher's possible presuppositions or idealizations.

Switching the focus from written to spoken language

In Finland, applying EL to spoken language began with the idea that spoken language can be as challenging for persons with language barriers as written language. In Finnish, as in many languages, written and spoken languages differ from each other considerably. The first question was thus, whether what we already knew about EL in written Finnish could be applied to spoken EL. For instance, could we advise the speakers of EL to use short, frequent everyday words and simple, commonly used language structures, to avoid abstract terms, to favor active voice, as we advise the writers of EL texts to do? In practice it was soon noticed that there are a few quite significant differences between spoken and written language that need to be taken into account, when applying EL to spoken contexts.

First of all, the writers have a lot of time to make carefully planned linguistic choices. In Finnish and Hungarian it means, for example, that the writers may choose easy morphological and syntactic inflection elements when they write a text in Easy Finnish or in Easy Hungarian. The

speakers, instead, are usually unable to do such careful linguistic choices, because spoken language is processed in fractions of seconds. The speakers simply do not have enough time to consider their output as carefully as writers. And in case they manage to do so, the end result is often undesirably that they freeze or are no longer able to be in contact with the person they are talking with, because they are simply monitoring their own speech (Leskelä 2012; Leskelä & Lindholm 2012).

However, the speakers, when compared to writers of EL texts, have the advantage that they may constantly get feedback from the person they are having a conversation with. The less competent participant may say or show when the language used by the more competent is too complicated, which makes it possible, at least principally, to adjust their speech to a level most suitable for the participant. It is, however, worth noticing that this kind of adjusting is quite challenging and usually requires long practice.

The Finnish Easy Language in Interaction guidelines

The Finnish Easy Language Interaction (ELI) guidelines include 45 recommendations on how to speak Easy Finnish in linguistically asymmetric conversations. These guidelines, of which the first version was published in 2012, are divided into five sections: 1) Orientation and context of the speech, 2) Taking the co-participant into consideration, 3) Reciprocity and turn-taking, 4) Verbal means of speech, and 5) Checking and repairing. Each section contains several recommendations, which aim to provide support for the challenges of linguistically asymmetric interaction, including, for instance, the followings:

- Pay attention to the context of the conversation (e.g. whether it is an everyday conversation, instructional moment, interview, public performance etc.).
- Take care that your co-participant has, according to her/his capabilities, a chance to be responsible for progressing of the interaction.
- Ask questions, but avoid examining tone. Take into account that your co-participant may have difficulties to answer. (Leskelä 2012).

As these recommendations are rather new, they are still under construction, as new research is underway. For instance, in my research I am reviewing a few of these guidelines in order to find out if and how they work and whether they should be changed or refined. The data I'm

working with consists of approximately 4 hours of authentic conversations where persons with intellectual disabilities are discussing with their job coaches and interviewers in different conversational settings (Leskelä 2021b.)

Preliminary results

In general, as a positive preliminary result, can be noted that the ELI guidelines have turned out to be quite versatile and flexible. They seem to be quite easily applicable to different speech situations, e.g. to instructional encounters, interviews or free chatting moments between linguistically asymmetric participants. Because they are originally derived from observations based on authentic conversational data, the recommendations appear to be relatively easily and naturally usable in talk. It could thus be claimed that the ELI guidelines have avoided, at least to some extent, the danger of over-idealization (such as “always be a fair pal”) as well as that of unnatural way of talking (such as “always use full sentences” or “never use passive structures”). This suggests that no radical changes to ELI guidelines are needed in the future, but minor corrections, additions and refinements may be required.

One interesting observation in my research concerns the epistemic rights and responsibilities in linguistically asymmetric conversations involving persons with learning disabilities. CA research has shown that speakers in conversations are normally treated as epistemic authorities when referring to their own experiences and histories (Labov & Fanshel 1977). But persons with intellectual disabilities are not always seen as accountable for knowing the things that concern their personal life, because they may confabulate (e.g. Schneider 2008) or they may have a tendency to acquiescence (e.g. Matikka & Vesala 1997). It is quite challenging for the more competent participants to take these special features into account and still treat their interactant as epistemic authority. It seems thus obvious that the ELI guidelines should provide some guidelines on these situations, too. (Leskelä 2021b).

Another observation concerns the focus of the ELI guidelines, which is keenly on dyadic conversations. There are indications in my research that persons with intellectual disabilities may find group discussions particularly challenging (Leskelä & Lindholm, in review). Thus, we need to add recommendations that concern group discussions.

When developing spoken EL, the diversity and complexity of speech situations must be taken into account. At best, the ELI guidelines can broaden the linguistic awareness of more competent speakers by offering them new ideas and means to bridge the language gap between linguistically unequal speakers. But even then, they do not automatically make the interaction simple and equal. This has to be done by the people involved in each specific situation, and on their terms.

References

- Drew, P. & Heritage, J. (eds.) (1992). *Talk at work. Interaction in institutional settings*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Labov, W. & Fanshel, D. (1977). *Therapeutic discourse: Psychotherapy as conversation*. New York, Academic Press.
- Leskelä, L. (2021a). Easy Language in Finland. In C. Lindholm & U. Vanhatalo (eds.) *The Handbook of Easy Languages in Europe*. Berlin, Frank & Timme, p. 149–189.
- Leskelä, L. (2021b). Showing knowing. Negotiating about epistemics in interaction between persons with intellectual disabilities and professionals. Accepted to *Journal of Interactional Research of Communication Disorders*.
- Leskelä, L. (2012). Selkokielen vuorovaikutuksen ohjeet [Guidelines for the Easy Language in Interaction]. In L. Leskelä & C. Lindholm (eds.) *Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 6. Helsinki, Kehitysvammaliitto, p. 269–298.
- Leskelä, L. & Lindholm, C. (eds.) 2012. Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta [Vulnerable conversation. Conversation analytical research on linguistically asymmetric interaction]. Helsinki, Kehitysvammaliitto.
- Leskelä, L. & Lindholm, C., in review. Selkokuhe kehitysvammaisen henkilön kielellisen osallistumisen tukena [Spoken Easy Language supporting linguistic participation of persons with learning disabilities]. In review to a volume edited by M. Lindeman, M. Luodonpää-Manni, J. Paananen & C. Lindholm: *Kieli, hyvinvointi ja sosiaalinen osallisuus*.

- Lindholm, C. & Vanhatalo, U. (eds.) 2021. *The Handbook of Easy Languages in Europe*. Berlin, Frank & Timme.
- Matikka, L. & Vesala, H. 1997. Acquiescence in quality-of-life interviews with adults who have mental retardation. *Mental retardation* 35:2, 75–82.
- Schnider, A. 2008. *The Confabulating Mind: How the Brain Creates Reality?* Oxford, Oxford University Press.
- Seppä, P. 2006. YLE Radio Finlandin selkouutiset [YLE Radio Finland's news in Easy Language]. In L. Leskelä & H. Virtanen (eds.) *Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki, Opika, p. 168–187.
- Sidnell, J. & Stivers, T. (eds.) 2013. *The Handbook of Conversation Analysis*. West Sussex, Wiley-Blackwell.

Alkotás és fordítás a könnyen érthető kommunikáció alkalmazásával

Farkasné dr. Gönczi Rita

Könneny érthető kommunikáció - könnyen érthető élet honlap, tulajdonos

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

www.konnyenertheto.gonczirita.hu

Kulcsszavak: könnyen érthető kommunikáció, intralingvális fordítás

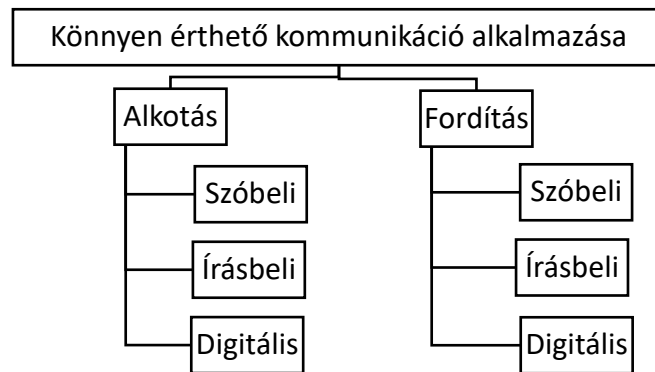
Bevezető

A könnyen érthető kommunikáció (KÉK) „a köznyelvben vagy összetettebb nyelvi szinten megjelenő információ tartalomjegységeinek megjelenítése vagy önálló információs tartalom kidolgozása egyszerű, letisztult formában, mely az információ megértését szolgálja” (Farkasné Gönczi, 2021, 75). A definíció részlete alapján kidolgozott szövegek fordítására is alkalmazható a könnyen érthető kommunikáció, amelynek során kiemelt szerep jut a KÉK alkalmazási alapelveinek, mint például tudnunk kell, kinek készítjük a könnyen érthető szöveget és milyen nyelvi jeleket alkalmazó szinten dolgozzunk (Farkasné Gönczi, 2018). Dobos 2020-ban a könnyen érthető kommunikációt, mint módszert az intralingvális fordítás egyik speciális típusába sorolta, amely speciális szövegszerkesztési és szintaktikai eljárásokat, valamint rajzokat, fényképeket és piktogramokat is alkalmaz.

Szemponok a könnyen érthető kommunikációval történő alkotáshoz és fordításhoz

A téma feldolgozása során azonnal felmerül az első kérdés, vagyis egy adott köznyelvi szöveg átalakítása könnyen érthető kommunikációval tekinthető-e fordításnak vagy közelebb áll a valósághoz az átalakítás szó. A jelen tanulmány következő egységében részletesebb magyarázat olvasható arról, hogy ebben a kérdésben miért a fordítás kifejezést használom.

A könnyen érthető kommunikáció alkalmazásának folyamata bizonyos elemeiben eltér a szóbeli és az írásbeli szövegalkotás ill. szövegfordítás esetén. Magyar nyelven még nem jelent meg olyan szakmai útmutató, amely a KÉK tartalmak kialakításának folyamatával részletesen foglalkozott volna. A szabálykönyvek többsége csak egy- egy javaslatot tartalmaz a tevékenységre.

1. ábra: A könnyen érthető kommunikáció alkalmazási fajtái (szerzői alkotás)

A következőkben a könnyen érthető kommunikációval történő szöveg alkotása és fordítása kerül górcső alá a megértést támogató képhasználat nélkül.

Fordítás könnyen érthető kommunikáció esetén

A könnyen érthető kommunikációra történő szöveg átalakítás intralingvális fordításnak tekinthető, amely során „a nyelvi jelek értelmezése ugyanazon nyelv más jeleivel történik” (Dobos, 2008, 61). Ilyenkor nem egyszerűen két nyelv közötti, hanem egy nyelven belül a nyelvi szintek közötti transzformáló tevékenységről beszélhetünk. A fordításelmélet alapján a könnyen érthető kommunikáció alkalmazását meghatározza a fordító személy célcsoportról alkotott képe (Klaudy, 2007).

A könnyen érthető kommunikációval történő fordítás során szöveget fordítunk, vagyis olyan mondatok sokaságát, amelyek között az információ elrendezése tematikus és strukturált, formai és tartalmi kapcsoló elemek kohéziót biztosítanak, vagyis nyelven belüli transzformációk sorozata. Ennek tükrében a könnyen érthető kommunikáció a funkcionális ekvivalencia mentén az értelmi megfeleltetést és a szöveg célközönségét helyezi előtérbe. Ismernünk kell a befogadó nyelvet, kultúrát és a szöveg kontextusát.

A könnyen érthető kommunikációval történő fordítás folyamata eltér a fordítás elmélete alapján meghatározott fordítás nyelvészeti modelljeitől. Nem egyszerűen a forrásnyelvről a célnyelvre történő fordítás történik, hanem a gyógypedagógia „saját” tudományának integrálása a folyamatba. Ebben az értelmezésben a könnyen érthető kommunikációval történő fordítás interdiszciplináris elméleten alapuló tevékenységsorozat. Nézzük milyen elemekre bontható a könnyen érthető kommunikációval történő fordítás.

1. A fordítói szöveg megismerése

Először a fordítandó szöveg teljes átolvasása, értelmezése történik, amely kiderül, hogy a könnyen érthető kommunikációt alkalmazó szakember valóban érti a szöveg tartalmát, információit. Ez az első állomás, hogy a fordító személy és a feladat megbízója döntést hozzon a feladat vállalására.

2. A célcsoport szövegértési szintjének és tapasztalatának feltérképezése

A következő lépésben önállóan vagy megrendelés esetén a megrendelővel egyeztetett paraméterek figyelembevételével meghatározza a célcsoport szövegértési szintjét, formáját és a kommunikációs stratégiát.

Szövegértési szint	Szövegértési szint jellemzője	Jellemző indikátorok	Nyelvi referenciaszint	Tervezhető könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintje
Szövegértés	információ keresési és megtalálási szint	scanning,	A1, A2	Egyszerű minimális mondat és/vagy egyszerű bővített mondat
Szövegértelmezés	szöveg következtetési szintje	scimming	A2, B1	Egyszerű bővített mondat
Kritikai szövegértés	szöveggel kapcsolatos véleménynyilvánítás	véleményez	A2, B1	Egyszerű bővített mondat és/vagy összetett mondat és/vagy többszörösen összetett mondat
Alkotó, kreatív szövegértés	szövegen túlmutató egyéni folytatás	szöveget alkot	B1	Egyszerű bővített mondat és/vagy összetett mondat és/vagy többszörösen összetett mondat

1. táblázat: A szövegértés szintjei a könnyen érthető kommunikáció területén (North 2005, Adamikné Jászó

2006, Hódi és mts. 2015, 115-118., Raátz 2019, Horváth 2019 alapján)

Az 1. táblázatban látható, hogy a szövegértési szintnek egybevetethők a Közös Európai Referenciakeret szintekkel és a könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjeivel. A könnyen érthető kommunikációt Horváth disszertációjában bemutatott „atempo” hálózat a Közös Európai Referenciakeret A1, A2 szintjén határozza meg. A szövegértési szint alkalmazása a könnyen érthető kommunikációban lehetővé teszi, hogy a jellemzői és indikátorai mentén támogassák a könnyen érthető kommunikációt alkalmazó megértési nehézséget mutató személyek szövegértését. Ezáltal talán pontosabban feltárhatók a célszemély szövegértését támogató, egyénre szabott könnyen érthető kommunikációs szabályok.

A szövegértési szint mellett jelentős a célszemély/ek témával kapcsolatos tapasztalatai, amely meghatározza az aktívan alkalmazható szókincs körét és az ezen túlmutató szavak magyarázatának szükségességét.

3. A KÉK célnyelvre történő fordítás szempontjai

A szövegértési szint és tapasztalatok megállapításához igazított könnyen érthető kommunikációs nyelvi szint meghatározza az alkalmazható mondat szerkezetek és szókészlet körét. A KÉK fordítói munka során folyamatosan egy célszemélynek érdemes a tartalmat készíteni abban az esetben is, ha nem tudjuk pontosan, ki vagy kik jutnak majd a szöveghez.

A forrásnyelv és a célnyelv tekintetében nem két külön nyelvről beszélünk, melyek eltérő nyelvtannal és a szavak jelentésének szintjével rendelkeznek. A nyelvtan tekintetében azonban több eltérés tapasztalható. Például kerüljük a változatos szóhasználatot, a névmások használatát. A fordítói szakterület meglévő tudására alapozva és azt tiszteletben tartva megállapítható, hogy a forrásnyelv (köznyelv) fordítása KÉK esetén a célnyelvre a magmondatokra tartalmának fordítását jelenti az adott nyelven.

A KÉK fordítói munka esetén a szövegben lineáris sorrendet kell kialakítani, vagyis sok esetben a szöveg szerkezete átrendezést tesz szükségessé. A szerkezeti átalakítás során az információk nem veszhetnek el. A szerkezeti átalakítás során kialakuló ismétléseket ritkítani érdemes, illetve a kialakult logikai ugrásokat átvezetni. A lineárisan kialakított szöveg elé bevezetés és végére lezárás készítése segíti a célszemély vagy célcsoport szöveg értelemezését. Az így kialakult szöveg a definíció alapján a tartalmi és formai szabályok betartása mellett könnyen érthető kommunikációval átalakítható.

4. Az elkészült könnyen érthető szöveg ellenőrzése

A munka során vagy az ellenőrzés fázisába mindenképpen tapasztalati szakértő bevonása szükséges. A következő táblázat a könnyen érthető kommunikációval történő szövegalkotás módszertanához nyújt adalékot a gyakorlatra épülő szempontsor kialakításával.

Szempontsor a könnyen érthető kommunikációval készülő vagy készült szövegek alkotásához és ellenőrzéséhez
<ul style="list-style-type: none">- a szöveg mondatszerkezetei és a szövegértési szintnek megfelelő,- a szöveg lineáris szerkezetű, nem tartalmaz lineáris folyamatban ugrást,- a szöveg szókézlete a szövegértési szintnek megfelelő,- az igeragozásban és így a megszólításban egységes a szöveg,- a szöveg betartja a könnyen érthető kommunikáció definíciójában hangsúlyozott releváns tartalmi és formai szabályokat.

2. táblázat: Szempontsor a könnyen érthető kommunikációval készülő vagy készült szövegek alkotásához és ellenőrzéséhez (szerzői alkotás)

A KÉK fordítói munka során fent részletezett fázisok és szempontok a következő egységben tárgyalt KÉK szövegalkotás esetén is relevánsak, illetve az eredeti szöveg információtartalmának megtartása kiemelt szempont még a fordítás során.

Szöveg alkotása könnyen érthető kommunikációval

A könnyen érthető kommunikációval történő szövegalkotás során minden téma érinthető, feldolgozható, mely tartalom kialakításának alapja, hogy a célszemélynek mire lesz szüksége az elkészült tartalomból, tudja-e majd azt hasznosítani. A könnyen érthető kommunikációval készült szövegek esetében is alapvetés a szövegekre jellemző kohézió (szövegösszetartó erő), amely biztosítja a tartalom egységét, haladását és lezártságát. A kohézió több szinten jelenik meg a KÉK tartalmakban is ugyanúgy, mint a köznyelvi szövegben. A következőkben a gyakorlati tapasztalat alapján kerül bemutatásra a KÉK szöveg kidolgozási folyamata.

1. Témaválasztás, célmeghatározás

A szövegalkotás első fázisa a szöveg témájának meghatározása, kialakítása. Például az egyik lakóotthon mellett szeletív szemétyűjtő helyet alakítottak ki. Ebben az esetben érdemes ezt a témát könnyen érthető kommunikációval feldolgozni, ha a lakók között értelmi fogyatékos vagy más szövegértési nehezítettséggel élő ember is található. Így a téma a lakók szempontjából aktuális.

Egy másik esetben megrendelés érkezik egy téma feldolgozására, amely során ugyanúgy tisztázni kell a megrendelővel a téma kibontásának mértékét és a főbb információk pontokat. Ilyen eset volt egy projekt kapcsán a résztvevőknek szóló tájékoztató és szerződés kidolgozása. A megrendelővel egyeztetni kellett

- a várható célszemélyek szövegértési és ennek mentén a könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjét,
- a tartalmak fő elemeit,
- a globális és lineáris szövegkohéziót biztosító eszközöket.

2. Szövegértési- és KÉK nyelvi szint meghatározása

A szövegértési szint meghatározása és ezzel a könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjének meghatározása a 6. táblázat alapján történik. A szint meghatározása egyben a szövegalkotási modell kiválasztását is megadja. A szövegértés meghatározásához szükséges az olvasási technika ismerete, a célszemély háttértudása a témáról, az ismeretek mozgósításának képessége, a könnyen érthető kommunikáció nyelvi rendszerének és szabályainak ismerete, a szövegértési műveletek végzésének képessége, a szöveghez kapcsolódó szociokulturális tényezők (H. Molnár, 2013).

3. Szövegalkotás

A szöveg céljának és a könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjének meghatározását követően a szöveg kialakítása következik. A témához kapcsolódó nagyobb témaegységek és az ahhoz kapcsolódó információk összegyűjtése szükséges, amely a könnyen érthető szöveg vázát alkotja majd. A szöveg váz kialakítását követően az egyes elemekhez kapcsolódó KÉK

szövegek elkészítése történik, végül az elkészült teljes írásbeli szöveg ellenőrzését vagy szóbeli szöveg felülvizsgálatát érdemes elvégezni a 7. táblázatban felsorolt szempontok szerint.

A szöveg alkotása során a KÉK nyelvi szintek megfelelő tartalmi és általános formai KÉK szabályok betartása mellett a globális és lineáris kohéziós eszközök alkalmazása jellemző.

4. Szöveg ellenőrzése

A szöveg ellenőrzése az alkotás esetén ugyanúgy történik, mint a fordítás esetén, így a 7. táblázat szerinti szempontokat mindenképpen ellenőrizni érdemes.

Összegzés

A könnyen érthető kommunikáció intralingvális fordítás esetén a magyar nyelv szintjei között segíti az átjárást módszertanával, így a könnyű magyar nyelvtől több szabály- és eszközrendszerét tekintve. A könnyen érthető kommunikáció alkalmazása a szöveg alkotás vagy intralingvális fordítás esetén interdiszciplináris terület, amely a szakterületek együttműködése során potnosítható, fejleszthető.

Felhasznált irodalom

Adamikné Jászó A. (2006). Az olvasás múltja és jelene. Trezor Kiadó, Budapest, URL: <https://mek.oszk.hu/09400/09498/09498.pdf>, letöltés: 2021.07.19.

Dobos Cs. (2020). A fordítói kompetenciaterkép jellemzői a nyelven belüli fordítás esetében. A fordítói kompetenciaterkép dinamikus megújulása a XXI. század elején című konferencia előadásai – 2020. január 27.-megjelenés előtt

Dobos Cs. (2008). A nyelven belüli fordítás különböző típusai. Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, VIII(2), pp. 61–75, URL: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/18413/11966.pdf>, letöltés: 2021.12.31.

Farkasné Gönczi R. (2018). A könnyen érthető kommunikáció fogalma és szabályrendszere nemzetközi és hazai példák, illetve magyar tapasztalati szakértők javaslatai alapján. Gyógypedagógiai Szemle, 46.(2), 64-76.

- Farkasné dr. Gönczi R. (2021). Könnyen érthető kommunikáció fogalma, nyelvi szintjei és alkalmazhatósága a látássérülés kontextusában. In Farkasné dr. Gönczi R. (szerk.) Dimenzióváltások a látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja mátrixában. Nemzetközi konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar szervezésében. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.
- H. Molnár E. (2013). A szövegfeldolgozás elmélete és gyakorlata alsó tagozaton. Szegedi Tudományegyetem JGYPK TÓKI Tanítóképző Szakcsoport, URL: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_szvegfeldolgozs_elmlete_s_gyakorlata_a_ls_tagozaton/index.html, letöltés: 2021.08.07.
- Hódi Á., Adamikné Jászó A., Józsa K., Ostorics L., Zs. Sejtes Gy. (2015). Az olvasás-szövegértés alkalmazási dimenziójának online diagnosztikus értékelése. In: Csapó B., Steklács J., Molnár Gy. (szerk.) Az olvasás-szövegértés online diagnosztikus értékelésének tartalmi keretei. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. URL: http://www.edu.u-szeged.hu/~csapo/publ/2015_Olvasas_framework.pdf, letöltés: 2021.08.06.
- Horváth P. L. (2019). A könnyen érthető kommunikációs képzési programok képzésfejlesztésének története Magyarországon a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény tükrében. Doktori értekezés. Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger.
- Klaudy K. (2007). Bevezetés a fordítás gyakorlatába. Scholastica, Budapest
- North, B. (2005). Nyelvvizsgák szintillesztése a közös európai referenciakerethez. Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület PH Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ, Budapest, URL: <https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/Nyelvvizsg%C3%A1k%20KER%202006.pdf>, letöltés: 2021.08.07.
- Raátz J. (2019). Az olvasástechnika és a szövegértés fejlesztése. In (szerk. Terbe Erika) A szövegértés mint tanulási képesség fejlesztése. ELTE, Budapest, 7-20, URL: http://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/A-sz%C3%B6veg%C3%A9rt%C3%A9s-mint-tanul%C3%A1si-k%C3%A9pess%C3%A9g-fejleszt%C3%A9s_INTERA.pdf, letöltés: 2021.07.19.

PROJEKT- BESZÁMOLÓK

**ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai
Kar
Gyógypedagógia-tanár mesterképzési
szak**

A ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógia-tanár mesterképzési szakon a könnyen érthető kommunikációval kapcsolatosan megvalósult projektek és az Egyenlő esélyű hozzáférés, akadálymentesítés című kurzus 2021. évfolyamának projekttervei olvashatók.

KÉK-en a munka világában

Projekt célja: Integrált munkavállalást támogató képzés kialakítása, amely során a képzési programban megvalósult attitűd eredményeképpen a résztvevők képessé válnak a könnyen érthető kommunikáció szóbeli alapelveinek használatára, ami lehetővé teszi a közös munkafolyamatok során a gördülékenyebb kommunikációt az értelmi sérült munkavállalókkal.

Projekt jelen terméke: 6 órás képzési program

Projekt kidolgozói: Kovács Andrea, Margl Eszter Kitti

Projekt leírása

A képzésfejlesztés során elkészült képzési programunk a Könnyen érthető kommunikáció tanegység keretén belül elkészült szemléletformáló tréningből vált 6 órás felnőttképzési programmá. A projekt egyfajta szemléletformálás alapozás, melynek során lényegében egy kommunikációs módszert adunk a résztvevők kezébe, ami megkönnyíti az együttműködést az értelmi sérült munkavállalókkal.

A képzés célcsoportjának a szemléletformálás iránt nyitott, alapfokú képzettséget szerzett munkavállaló felnőtteket jelöltük meg.

A képzés célja elsősorban a résztvevők szemléletformálása, illetve a könnyen érthető kommunikáció szóbeli alapelveinek megismerése, gyakorlása annak érdekében, hogy az értelmi sérült személyekkel könnyebben tudjanak kommunikálni.

Képzésünket tanulási eredményen alapuló tervezéssel kezdtük meg, így először a képzés célját, majd az elsajátítandó kompetenciákat, mint ismeret, képesség, attitűd, autonómia és felelősségvállalás határoztuk meg. Ezután tértünk át a tanulási eredmények értékelési rendszerének kidolgozására, majd a tanítási, tanulási és értékelési módszerek, végül az oktatást segítő anyagok kitalálására.

A képzés megvalósítása folyamán törekedtünk arra, hogy a résztvevők gyakorlati tudással rendelkezzenek a képzés végeztével, illetve legyen lehetőségük csoportos, páros, illetve egyéni munkára, valamint a könnyen érthető kommunikáció kipróbálására. Ennek érdekében

változatos módszereket igyekeztünk kitalálni és beilleszteni a képzésünkbe, többek között szerepjátékokat és szemléletformáló film vetítését is.

A tanegységeket tudatosan építettük egymásra a képzési cél elérésére fókuszálva.

A projekt végére egy három egységből álló 6X45 perces képzés minősítési dokumentációjának kidolgozása történt meg a felnőttképzés rendszerébe illesztve.

„Te döntesz!” - Támogatott döntéshozatal könnyen érthető kommunikációval

Projekt célja: Felhívni a célcsoportot támogató szakemberek figyelmét a támogatott döntéshozatal (TD) és a könnyen érthető kommunikáció (KÉK) fontosságára. Bemutatni a KÉK alkalmazását a TD területén.

Projekt terméke: „KÉK” kiadvány

Projekt megvalósítói: Borosné Rimaszombati Dóra, Jánosi Eszter, Jeneiné Fehér Csilla Melinda, Németh Ildikó

Projekt rövid leírása: Projektünk keretében az önrendelkezés gyakorlásával és a minél önállóbb életvezetés támogatásával szeretnénk hozzájárulni az értelmi fogyatékos személyek hatékonyabb társadalmi szerepvállalásához.

Projektünk 3 részből áll: „KÉK” kiadvány; Útmutató a kiadvány használatához szakemberek számára; Egynapos interaktív foglalkozás szakemberek számára.

A „KÉK” kiadványunkkal támogatni, fejleszteni szeretnénk az intellektuális képességzavart mutató szakiskolás tanulókat, illetve más fiatalokat és felnőtteket azon képességeit, készségeit, amelyek birtokában önállóan vagy segítővel képesek lehetnek az önrendelkező életvitelre. A kiadványban szereplő információk könnyen érthető kommunikációval készültek. Feladatunk továbbá a „felelősségteljes döntés”, mint képesség fejlesztése, aminek birtokában a kliens többek között eldöntheti jövőbeni munkavállalását, lakhatását, személyes kapcsolatait, társadalmi szerepvállalását.

A kiadvány 4 fejezetből áll: Civil élet, politikai döntések (választás, érdekvédelem, jogok érvényesítése); Személyes, mindennapos döntések (kapcsolatok, lakhatás, munka, személyes gondoskodás); Egészségügyi döntések (egészségügyi ellátás, kezelések, beavatkozások); Pénzügyi döntések (bank, bankkártya, készpénzfelvétel, vásárlás bankkártyával, hétköznapi pénzügyek).

Az Útmutató a kiadvány használatához szakemberek számára készül, amelyben megismertetjük a célcsoporttal foglalkozókat a támogatott döntéshozatallal, mint a gondnokság alternatívájával. A szakemberek segítségével az érintett szülők megismerhetik a támogatott döntéshozatalt, mint választási lehetőséget.

Az útmutató is témaköröket fogalmaz meg, melyek tartalmi elemei: a fejezetek céljai, jogi hivatkozásai és további kiadványok, hasznos linkek a témában.

Az egynapos interaktív foglalkozások szintén szakembereknek szólnak, 5 blokkból épülnek fel: KÉK ismeretek átadása; a TD és a gondnokság közötti különbségek megismerése, lehetőség szerint TD-ban részesülő participatív oktató bevonásával; hogyan vezethetjük rá a TD-ra a fiatalokat; a kiadvány ismertetése, fejezetek megbeszélése, véleménycsera a témákról, közös ötletelés az órák felépítéséről; közös ötletelés és gyakorlati tippek a szülők tájékoztatásáról, felkészítéséről.

A KÉK kiadvány, valamint a hozzá kapcsolódó útmutató és foglalkozás a mi megoldásunk, illetve- egy lehetséges út az érintett intellektuális képesség-zavarral élő személyeknek, a velük foglalkozó szakembereknek és a szülőknek/gondviselőknek, a támogatott döntéshozatal érvényesítésére, az egyenlő esélyek és hozzáférés elve alapján: „semmit rólunk, nélkülünk”.

KÉK a kézben című online tréning

Projekt célja: Célunk az volt, hogy minél szélesebb körben megismertessük és elterjesszük. Tervünk megvalósítása érdekében kidolgoztunk egy online tréninget

Projekt terméke: „KÉK” online tréning

Projekt megvalósítói: Kiss Sándorné, Sebestyén Éva. Serbán Mónika

Projekt rövid leírása: Elsőként egyetemi képzésünk alatt találkoztunk a Könnyen Érthető Kommunikációval. Egyértelmű volt számunkra, hogy ez a lehetőség óriási segítség bárki részére a mindennapi életben. A „KÉK A KÉZBEN” elnevezéssel, ami tematikája szerint három egységből épül fel. A tréning teljes hosszán másfél – két óra alatt lehet végig haladni.

Az első etapban szemléletformáló kisfilmeket illesztettünk be, melyek különböző fogyatékosági típusokra jellemző, köznapi kommunikációs helyzeteket mutatnak be. Szófelhő formájában tovább fokoztuk ezt a gondolatmenetet. Majd magát a kommunikációt, mint definíciót jártuk körbe. Ehhez segítségként egy ppt-t készítettünk. Végül a videókból szűrhető ismeretek összefogásaként egy online feladatot iktattunk be. A második fázisban a KÉK elméleti hátterét prezentáltuk. A ismeretanyag válogatásánál fontos szempont volt, hogy ne legyen szaknyelvi a megfogalmazás, hiszen a tréning nem csak hozzáértőknek szól. Lényeges volt, hogy a terjedelme ne legyen leterhelő. A harmadik részben az elsajátított kompetencia gyakoroltatására helyeződött a hangsúly.

A megszerzett tudás, az autodidakta módon feldolgozott elméleti alap elmélyítésére szolgál. Szórakoztató, színes, online játékok beiktatásával értük el az önellenőrzést. Legvégén a résztvevőknek „átnyújtunk” egy oklevelet, mintegy elismerésként a munkájukért. A kurzus többféle módon is felhasználható. Reagál minden típusú felkészítésre. Digitális térre állítottuk össze, azonban jelenléti oktatásban is megvalósítható. A tréning egy pilotvizsgálat alapján tesztelt termék. Szemléletformáló tréningként is alkalmazható, felkészítésre is használható és ismertetőként az egyenlő esélyű hozzáférés és akadálymentesítés megvalósításáról.

Érdeklődés esetén a következő helyen, engedélykérés ellenében tekinthető meg a felület. A képzésünk linkje: <https://classroom.google.com/r/MTk1MjQ4MDg5MDY2/sort-last-name>

„Kellemes KÉKtúrát kívánunk!”

„Segítség főzni!” KÉK receptfüzet és „Segítség egészségesen élni!” nyári tábortervezet

Projekt célja: Társadalmi szemléletformálás, illetve az egészségtudatos és környezettudatos magatartás kialakításának segítése a fogyatékos személyek körében.

Projekt jelen terméke:

- 1.) „Segítség főzni!” KÉK receptfüzet
- 2.) „Segítség egészségesen élni!” tábortervezet

Projekt kidolgozói: Dr. Molnár Erika, Palicz Judit, Pénzesné Kardos Andrea, Tihanyiné Kardos Dóra

Projekt leírása: Projektünk termékei a „Segítség főzni!” KÉK (könnyen érthető kommunikációs) receptfüzet és a „Segítség egészségesen élni!” nyári tábor tervezetének megalkotása. Első ötletünk egy olyan receptfüzet készítése volt értelmileg akadályozott személyek számára, amely könnyen érthető kommunikációval készül és egészséges ételeket tartalmaz. Az ételkészítéshez szükséges alapanyagokat, eszközöket, illetve a főzés menetét fotókkal dokumentáltuk. A könnyen érthető kommunikáció kritériumainak megfelelően számítógépes program segítségével elkészítettük a receptfüzetet, melynek lektorálására participatív szakértőt vontunk be egy értelmileg akadályozott felnőtt személyében. A receptfüzet egy átlagos nap fő étkezéseit ismerteti.

A receptfüzet és az egészségtudatos életmód továbbgondolásának eredménye egy nyári tábor ötlete lett, melyet három hónap alatt speciális szempontok alapján terveztünk meg. Participatív és más szakértőkkel való konzultációkat követően kiválasztottuk a megfelelő helyszínt, árkalkulációt végeztünk és feltérképeztük a lehetséges finanszírozási forrásokat. A tábort egy hosszú hétvégére, 3 nap/2 éjszakára terveztük 12 fő értelmileg akadályozott fiatal felnőtt vagy szakiskolás tanuló részére, fejenként 1-1 kísérő lehetőségének biztosításával. Fontos szempont volt az ételkészítési, feldolgozási feltételek megléte és az egészséggel, környezettudatossággal kapcsolatos programok feltérképezése, összegyűjtése és kidolgozása. A 3 nap programtervét részletesen elkészítettük és a tábori főételek menüsorát is összeállítottuk. További céljaink között szerepel a tábor egyes elemeinek finomítása és a tábor

megvalósítása. A receptfüzet a mindennapi életben segítheti a fogyatékos személyek önálló ételkészítését, egészséges táplálkozását, a tábor pedig segít megalapozni egy egészségesebb életszemléletet, az egészséges életre való igényt, és megmutatja az ahhoz vezető utat. Kiemelkedő nevelési feladatunk a környezettel harmonikus, egészségtudatos életvezetés képességeinek fejlesztése és a közösségi tevékenységekhez kötődő szocializáció. Célunk az ehhez szükséges nevelési és tanulásszervezési egység kialakítása, a megvalósításhoz megfelelő helyszín, kidolgozott szakmai program és infrastrukturális háttér biztosítása.

HIBRID (Hiánypótló, Innovatív, Befogadó, Rugalmas, IKT-alapú, Dialógus) - Egyetemes tervezés

Projekt célja: A projekt célja a fogyatékossgal élő személyek és számos társadalmi réteg/csoport között kialakult elszigetelődés feloldása.

Projekt kidolgozói: Bárányné Jakus Judit, Kapitány Ervin Pál, Mohay Dorottya, Oravecz Lizanka, Zwickl Annamária

Projekt leírása: Az adott társadalmi problémára válaszul (annak oldására) szemlélet- és tudásformáló médiatartalmak tervezése és készítése a projektsorozat és a kampány fő gerince, amely arra helyezi a hangsúlyt, hogy az emberek a tapasztalatszerzés - valós betekintés - élményén keresztül kerüljenek közelebb a fogyatékossgal élő személyek mindennapi életéhez.

Jelen projektben az alapkoncepciót adó rövid, tartalmas és mindenki számára elérhető üzenetek, szituációk, illetve animációk készítéshez kapcsolódó előzetes felmérések, kutatások és rövid „próbamunkák” zajlottak. A tapasztalati szakértők bevonásával egy időben zajló rövid elméleti vizsgálódás, továbbá az egyes korosztályok médiaszokásaihoz kapcsolódó felmérések eredményeképpen a projekt produktuma egy plakát és egy rövid, a kampányt bevezető kisfilm lett, mely a közismert médiamegosztókon (Instagramm, YouTube) és a Facebook közösségi oldalon is megjelent.

A projekt hosszútávú fenntartásában tervezzük a tapasztalati szakértők észrevételeinek beépítését, profi animációs szakemberek bevonását, továbbá a terveink inkubátor program keretében való további kidolgozását.

A szabadidő egyetemes tervezése a családban – képzés és kiadványok

Projekt célja: Fogyatékos gyermeket nevelő családok társadalmi részvételének elősegítése a befogadó szabadidő tervezésének támogatásával

Projekt jelen terméke: kiadványok és képzéstervezet

Projekt kidolgozói: Dér Anna Lilla, Gyurané Arnold Márta, Kubinyi Emese, Marton Ildikó Veronika, Morovik Pálma, Váróczy Viktória

Projekt leírása: Tervezésünk során olyan programokat állítottunk össze, amelyek a lehető legtöbb embernek kedvezőek korra, képességre való tekintet nélkül. Termékünkbe a segítő, alkalmazkodó technológiát építettük be úgy, hogy az érintett szervezetek, családok, személyek tapasztalatait hívtuk segítségül. Csoportunk arra gondolt, hogy az egyetemes tervezési stratégiát a fogyatékos gyermekeket nevelő családok szabadidő eltöltése, megtervezése szempontjából értelmezzük. Igyekeztünk partneri viszonyt kialakítani az egyéni szükségletek egyeztetéséhez, így ötletfüzetünk értékét az érintett személyek által ajánlott, kipróbált szabadidős lehetőségek adják. A szabadidő minőségi eltöltése hat az egyén, a család és a tágabb környezet szintjén is, csökkenti a stresszt és javítja a kapcsolatok kialakításának lehetőségét.¹⁴ Fontosnak tartjuk a támogatók támogatását egy többlépcsős programfüzet kidolgozásával, többféle programot kínálva. Digitális felületen megosztva fokozza a Facebook-hatást¹⁵, a szociális tőkét kihasználva lehetővé teszi a programkínálat további bővülését.

¹⁴ Sáringerné Sz. Zs. (2017). A testmozgás és a sportolás lehetőségei megváltozott teljesítőképességgel élő emberek számára – (Doktori (PhD) értekezés). Testnevelési Egyetem, Budapest.

¹⁵ Szociális médiás felületen a tartalom megosztva többekhez és többekhez ér el, illetve „olyanok is kerülhetnek a figyelem középpontjába, akik kevésbé képesek kommunikálni a valós életben... tehát megközelíthetőbbek, a tartalmak megoszthatók, fokozva a médiahatást.”(Váróczy V., & Tiszai L. (2021). *A média mint lehetőség a fogyatékos emberek társadalmi befogadásában*. Szeged: JGYF Kiadó. 17.

Terveztünk továbbá egy egynapos képzést fogyatékos személyt nevelő családok számára. Előadásokkal és workshopokkal szeretnénk valóban kézzel fogható, gyakorlatias ötleteket adni és segítséget nyújtani az érintett családoknak. Sor kerülne például a szabadidő eltöltésének hazai lehetőségeinek bemutatására, workshop keretein belül pedig inkluzív programok és kulturális tevékenységek megszervezésére.

Felmerült bennünk további ötletként a szervezetek, szolgáltatók számára szervezett képzés megtervezése. A képzés során ismertetnénk a szolgáltatókkal az egyetemes tervezés koncepcióját és kiépítésének lehetőségeit, remélve, hogy ezáltal több lehetőség nyílik majd meg az érintett családok számára.

ÁDI és HÉDI, a páratlan páros kalandos mindennapjai

Projekt célja: Többségi pedagógusok munkáját és az ADHD-ban érintett gyerekek integrációját segítő, életminőségét javító online mesefüzet és módszertani kisokos tervezése, minél szélesebb körhöz való eljuttatása és használata.

Projekt termék: Mesefüzet és kisokos első témakörének kidolgozása

Projekt megvalósítói: Boros Fanni Ildikó, Csapi Júlia Andrea, Kreizler Dóra, Németh József Lászlóné

Projekt rövid leírása: Egyre több gyereket diagnosztizálnak ADHD-val, ami nagy kihívást jelent mindenkinek. A pedagógusoknak kevés, vagy egyáltalán nincs információjuk, ismereteik az ADHD-ról, kevés a jó gyakorlat a tünetek kezelésére. Az iskolába bekerülő gyermek, megfelelő segítség nélkül, számos nehézséggel néz szembe.

A projekt üzenete az ADHD létezésének igazolása, az ADHD jobb megértése, az ADHD elfogadása, a befogadó szemlélet kialakítása. A nyilvánosság tájékoztatása, társadalmi köztudat formálása, mely jelentős mértékben hozzájárulhat az ADHD állapot problémákkal, nehézségekkel küzdő gyermekek esélyegyenlőségének megteremtéséhez. A projekt terméke képes betölteni azt a feladatot, hogy az ADHD-ban érintett gyerekek társadalmi beilleszkedését előmozdítsa, és hozzásegítse őket a bennük rejlő lehetőségek kibontakoztatásához, valamint a teljes, produktív élethez.

A módszertani kisokos hasznos szakmai tartalmakat, útmutatást nyújt a többségi pedagógusoknak az ADHD-s gyerekek nehézségeinek megismerésében, elfogadásában és kezelésében. Gyakorlati tanácsokkal támogatja őket, miközben a mesefüzet a meséken, rajzokon keresztül az érintett gyerekeknek adhat kapaszkodót a társas helyzetek megértéséhez, kortársaiknak pedig az ADHD állapot elfogadásához.

Ötletek ADHD-val élő kisdíákok tanításához, együttneveléséhez

Projekt célja: Projektünkkel azokhoz a tanítókhöz szólunk, akiknek szüksége van útmutatásra: hogyan tudják segíteni az osztályukba érkező ADHD diagnózisú, vagy esetleg még nem diagnosztizált, de a jellemző tüneteket mutató tanulóikat. Azoknak a pedagógusoknak ajánljuk javaslatainkat, akik fontosnak tartják, hogy az iskola azonos esélyeket nyújtson a tanulóknak a tudás és a társas kommunikációs kompetenciák elsajátításához, a felnőtt élet megkezdéséhez.

Projekt jelen terméke: Videó, kisfilm. Projekttermékünkben röviden szó lesz azokról a tünetekről, amelyeket a pedagógus tapasztalhat az osztályába járó ADHD-ban érintett tanulón, valamint a vizsgálatra küldésről, a diagnózisról és a terápiás lehetőségekről. A fókusz az iskolai, elsősorban az osztálytermi segítségadáson, akadálymentesítésen lesz, ami az ADHD esetében főként az információkezelési és kommunikációt segítő eszközök használatával, valamint a viselkedésszabályozás elemeinek alkalmazásával teremthető meg.

Projekt kidolgozó: Csányi Andrea, Nádor Erika

Projekt leírása: A kurzus nagy részét alapos tervezés, kutatómunka és rendszerezés kísérte, igen sok munkaórában. Tapasztalati szakértőkkel, érdekvédelmi szervezetek képviselőivel, a témát jól ismerő pszichológus, gyógypedagógus, tanító szakemberekkel, intézményvezetőkkel konzultáltunk.

Speciális, intézményi szinten alkalmazott módszereket kutattunk fel. Közülük kettőt ismertünk meg alaposabban, az Arisona és a Pressley Ridge módszereket. Mindkét módszer prevenció és rehabilitációs szemléletű, fontos elemeik az érzelmek azonosítása, a keretek betartása és a jutalmazás, amelyek az ADHD-ban érintett tanulók iskolai bevalását is támogatják.

Legnagyobb feladat magának a terméknek a kitalálása volt. Sokat hezitáltunk, végül mentori tanácsra alsó tagozatos ADHD-ban érintett tanulók tantermi akadálymentesítését támogató videó-forgatókönyv vázlatának elkészítését vállaltuk. Azt gondoltuk, segítjük a többségi pedagógusok munkáját és ötleteket adunk az ADHD-ban érintett tanulók osztálytermi megsegítéséhez.

A továbbiakban felmerült egy videó elkészítésének a lehetősége, ezért május 7-től új célt tűztünk ki magunk elé, egy videó elkészítését. Nem csak a bemutató ppt-t, a hiányzó videó elemeket, szövegezést, az új vázlatot, hanem a filmet is elkészítettük.

Milyen tapasztalatokat, gondolatokat viszünk tovább a félévről és a projekt-munkáról? Például azt, hogy a sokszínű tudás érték. Ezt tapasztaltuk a szakmaközi együttműködések során. A „semmit rólunk nélkülünk” elv szerint a participatív oktatók bevonása az ismeretátadásba nagy mértékben emeli a szakmaiság érvényesülését. Sokszor éreztük úgy, hogy a toleranciánkat és a kooperatív technikáinkat is fejlesztenünk kell. Projektünk legfontosabb tapasztalása, hogy a saját célok meghatározását követő, tervezett tanulási folyamattal érhetünk el valódi tanulási eredményt.

ADHD a családban- plakátkampány

Projekt célja: Szülőknek szóló plakátkampány ADHD-val kapcsolatos ismeretek bővítésére, családi környezet akadálymentesítésére

Projekt terméke: plakát

Projekt megvalósító: Sasné Szűcs Emese

Projekt rövid leírása: Az ADHD figyelemhiányos hiperaktivitás- zavar neurológiai eredetű, veleszületett vagy a fejlődés során kialakult rendellenesség, melynek vezető tünete a figyelemzavar, kísérő tünetei a hiperaktivitás és a gyenge impulzuskontroll. A tünetek eltérő mértékben keverednek egymással, különböző súlyosságú funkciókiesést okozva az élet különböző területein, élethosszig elkísérve az egyént. A családban komoly kihívást jelent a hiperaktív gyermek, sok esetben a szülők eszköztelenek a problémák kezelésében. A

projektben a szülőknek szóló plakátot terveztem az otthoni, családi környezet akadálymentesítésére, ismeretbővítésre, elsősorban figyelem felhívási célzattal.

Az első hely – “medikálisabb” megközelítésű. A szülőtréning kap hangsúlyt, ezen belül az otthon alkalmazható viselkedésrendezési elvek. Nagyon fontos az ADHD-s gyermekek pozitív jellemzőinek hangsúlyozása, mint pl. a gyors és rugalmas, divergens gondolkodás, a kreativitás kiemelése, a szülők pozitív megerősítése.

Az iskolai előterekben, akár fejlesztőházak várakozó helyiségeiben jelenhet meg a következő plakát, amely a tanórákon használható viselkedésrendezés elveit mutatja be, az iskolapszichológus és a pedagógus szerepét hangsúlyozva. Nagy jelentősége van a szülők és a pedagógusok közötti mindennapos, kétirányú kommunikációnak és információcserének, hogy az iskolai viselkedésnek otthon is meglegyen a következménye, ami csak akkor tud megvalósulni, ha a szülő informált. Fontos az egységes otthoni és iskolai elvárásrendszer kialakítása. A szülő és az iskolai szereplők együttműködésének kiemelése kap szerepet a plakáton.

A pedagógiai szakszolgálatok váróiban nagyon sok család megfordul. Az ADHD-s gyermek megsegítésére szolgáló pszichológiai és pedagógiai terápiák rövid bemutatása figyelemfelkeltő hatású lehet. Célja, hogy a szülő érdeklődését felkeltsük, és a megfelelő szakemberhez forduljon a kérdéseivel és kéréseivel. Néhány módszertani megközelítés felvillantása a plakáton is megjelenik. Az indulatkezelési-problémák terápiája pszichológiai beavatkozást igényel, a szülők számára is használható módszerek rövid összefoglalója figyelemfelhívási célzattal információt adhat, segítséget nyújthat.

A pedagógiai fejlesztések, tréningek közül a figyelem-koncentráció fejlesztésére irányuló terápiák emelhetők ki, a szülőknek szánt javaslatok a hétköznapi életben nyújthatnak segítséget.

A plakátok helyszínekre elhelyezésével, a szülők érdeklődésének felkeltésével várható, hogy nagyobb eséllyel jutnak el a szakemberekhez. Információt és lehetőségeket kapnak a megfelelő segítség megtalálása érdekében.

Szemléletformálás az óvodában

Projekt célja: Integráló óvodában dolgozó óvodapedagógusok szakmai támogatása, eszközszerük bővítése, szemléletformálás.

Projekt jelen terméke: Kiadvány, amely szemléletformáló játékokat tartalmaz óvodás gyermekek részére.

Projekt kidolgozói: Biró Andrea; Gadányiné Lutor Mónika; Nagy Enikő; Szabó Etelka Brigitta; Szalai-Demeter Réka; Vizi Viktória

Projekt leírása: Projektünk elsődleges célja a társadalmi elfogadás, befogadó szemlélet óvodás korban történő, tapasztalatszerzésen alapuló fejlesztése, korai szemléletformáláson keresztül.

Óvodás gyermekek részére készítettünk egy játékgyűjteményt, amelyet az óvodapedagógusok a mindennapi életbe, a nevelésbe építve segítségül hívhatnak egy látássérült gyermek óvodai csoportba történő érkezésekor. Fontos szempont volt, hogy konkrét, szinte kézzel fogható terméket alkossunk, és támogatni tudjuk az integráló intézményben dolgozó szakembereket.

Álláspontunk, hogy a folyamatos támogatás, megerősítés nagyon fontos tényező, legfőképpen, ha egy óvodába először érkezik látássérült kisgyermek.

A másik fontos aspektus, hogy abban az esetben is érintsük a témát, ha nincs jelen az óvodában látássérült gyermek. A korai életszakaszban a gyermekek játékos feladatokon keresztül ismerhetik meg, hogy milyen látássérüléssel élni. A későbbiekben a szerzett tapasztalatokon keresztül már egy előzetes ismereteken nyugvó szemléletmód alakulhat ki bennük, mellyel az elfogadás mértékét növelhetjük, a látásmódot alakíthatjuk. Ismereteiket bővíthetjük és gyakorlati példákon, a játékok eszközével szinte „valódi” tapasztalatokat szerezhetnek a gyermekek.

Bízunk abban, hogy gyűjteményünk hasznos és támogató eszközként szolgál az érzékenyítő óvodai nevelés során.

Olvass sötétben és láss világosan! – Könyvtárak egyenlő esélyű hozzáférhetősége látássérült személyek számára

Projekt célja: Könyvtári szolgáltatások akadálymentesítése

Projekt jelen terméke: Workshop – 2 napos program tervezete és a program népszerűsítéséhez készült PLAKÁT

Projekt kidolgozói: Családi Gréta, Lakatos Albertné, Vargáné Lenkovics Tünde, Walter Noémi

Projekt leírása: A könyvtárak szolgáltatásait kevés látássérült személy veszi igénybe. Ennek lehetséges okait igyekeztük szakmai, társadalmi és személyes oldalról megközelíteni és feltárni. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a látássérült személyek kevésbé érdeklődnek a jelenleg elérhető könyvtári programok és a könyvtárak nyújtotta lehetőségek iránt. Felmérésünk tapasztalatai azt mutatják, hogy a könyvtárak dolgozói eltérő minőségű ismeretekkel és felszereltséggel rendelkeznek a látássérült személyekkel és kiszolgálásukkal kapcsolatban. Sok helyen nem is merül fel a gondolat, hogy számukra is elérhető, akadálymentesített kínálattal készüljenek.

Készülő projektünk célja, hogy a könyvtári szolgáltatások országszerte akadálymentessé váljanak. Ennek érdekében a könyvtári dolgozók számára kétnapos workshopot szerveznénk. A változatos programok által a résztvevők megtapasztalhatnák a látássérült emberek világát a szemléletformáló játékok által. Kerekasztal beszélgetést folytathatnának látássérülésben érintett tapasztalati szakértőkkel. Az akadálymentesítésben pedig szakértő előadók adnának segítséget.

A tervezett workshop választható programokat is tartalmazna az érdeklődők számára, melyekkel kiegészíthetik a program során elsajátított ismereteiket. A workshopra történő figyelemfelhívás elsősorban online felületeken és plakát kihelyezésével történne. A plakát - projektünk termékeként - elkészült és már megtekinthető.

A program megvalósítása regisztrációhoz kötött lenne a követhetőség és a dokumentálhatóság érdekében. Tapasztalatok gyűjtése után, a későbbiekben, megfelelő számú érdeklődő esetén szélesebb körben, akár országosan is kiterjesztenénk programunkat a könyvtárak körében, hogy ezzel segíthessük a látássérült személyek könyvtárakhoz való egyenlő esélyű hozzáférését.

„Látom, értem, elfogadom!” – autista kisdíák jön az iskolába.

Projekt célja: Segítségadás többségi pedagógusoknak autizmus spektrumzavarral élő tanulók integrációjához.

Projekt jelen terméke: Intézménybemutató filmforgatókönyv-vázlat és módszertani szempontsor a film elkészítéshez.

Projekt kidolgozói: Horváth Gabriella, Lugosi Szilvia, Molnár Gabriella, Rigó Ilona, Soltészné Bencsik Ilona

Projekt leírása:

Az autizmussal élő tanulók óvodából iskolába kerülése, intézményváltása illetve intézményen belüli váltása megkönnyíthető, ha a tanulót sikerül felkészíteni arra, hogy mire számíton közösségi élete új helyszínein. Ezt az információt könnyen érthetően, vizuális támogatással, zavaró ingerektől mentesen tudjuk neki átadni egy intézménybemutató film keretében. A film egyes részei, vagy egésze bármennyiszer megnézhető, az érdekes epizódoknál megállítható, képes oldani az iskolával kapcsolatos szorongást, segíti a felkészülést a pedagógus és a diák számára egyaránt.

A projektben összeállítottuk egy lehetséges film forgatókönyvének vázlatát, illetve egy módszertani szempontsort a film elkészítéséhez. A későbbiekben szeretnénk elkészíteni a mintafilmet is.

Az anyag segítségével a többségi pedagógusok önállóan el tudják készíteni a saját iskolájuk saját filmjét, saját leendő diákjaiknak.

Projekt termékünk nem csupán szemléletformálás, hanem tudásátadás is, ami az egyetemes tervezés elveinek megfelelően az autizmuson kívüli tanulóközösség számára is felhasználható.

Bár a filmkészítési vázlat önállóan is használható, egy másik projektben kidolgoztunk egy Checklist-et, ami az intézményváltás egyéb területeit is magában foglalja. Ebbe a komplex anyagba illeszkedik szervesen ez a projekttermék.

Őszintén reméljük, hogy sok iskola sok pedagógusa tudja majd eredményesen felhasználni.

A tanulási zavarral küzdő diákok tanulási szokásai. Tananyag előkészítés diszlexiás tanulók számára c. módszertani kiadvány, füzet, kisokos integráló pedagógusok részére

Projekt célja: A projekt közvetlen célja a pedagógusok ismereteinek, módszertani eszköztárának bővítése, a pedagógusok és a tanulók együttműködésének elősegítése.

Projekt jelen terméke: Szemléletformáló kampányfilm integráló pedagógusok részére

Projekt kidolgozói: Bodó Debóra, Gánóczy Andrea, Rozinai Beatrix, Szeri- Füzi Réka, Zsosa-Bajcsai Boglárka

Projekt leírása: A projekt közvetett célja a tanulási folyamatban részt vevő diszlexiás tanuló és tágabb környezetének (tanuló, pedagógus, szülő, osztályközösség) gördülékenyebb együttműködése. Projektünk egy szakmai nap megszervezése, melynek célközönsége elsősorban a diszlexiás tanulókkal foglalkozó, integráltan oktató pedagógusok. Az elkészült projekt termékünk egy szemléletformáló kampányfilm, amely egyben felhívás a szakmai napon való részvételre is. A filmet szeretnénk minél több oktatási intézménybe eljuttatni, így népszerűsíteni a konferencián való részvételt és egyben felhívni a figyelmet az érintett tanulók nehézségeire. A projektünk része még egy módszertani füzet készítése, melyet a szakmai napon részt vevő pedagógusok kapnak meg, mint módszertani segédletet a további munkához.

Projektünket a „Semmit rólunk nélkülünk” elvet követve építettük fel, az érintettek bevonásával tervezzük a megvalósuló szakmai fórumot. Az összeállított módszertani anyaggal azt szeretnénk elérni, hogy a diszlexiás tanulók oktatása során-, a pedagógusok valódi, kézzel fogható segítséget tudjanak nyújtani a gyerekeknek.

A felnőtt logopédiai ellátás itthon és külföldön: fókuszban Svédország

Projekt célja: Témaválasztásunk egyik apropója, hogy csoportunkban ketten is a felnőtt logopédiai ellátásban dolgoznak, a másik pedig az, hogy sajnálatos módon 2021-ben megszűnt az NFSZK Montázs projektjének a felnőtt, beszéd fogyatékossgal élő személyek ellátását célzó programja, így kérdésessé vált az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása ezen populáció számára. Tapasztalataink alapján az alábbi tényezők tovább nehezítik a hazai felnőtt logopédiai ellátást: szakemberhiány, a megfelelő speciális tudás oktatásának helyzete, gazdasági tényezők (jellemzően magánellátásról beszélhetünk), valamint a földrajzi elhelyezkedés (van-e a térségben logopédus).

Projekt kidolgozói: Kiss Sebestyén, Kovács Benedek, Saufert Eszter, Szalai Flóra

Projekt és előadás bemutatása: Előadásunkban a törvényi szabályozás feltérképezésén keresztül a hazai viszonyokat és néhány környező ország protokollját mutattuk be röviden, majd Svédország logopédiai ellátását, mint követendő példát tártuk a közönség elé. Két projektermékünk közül az első egy jogszabálygyűjtemény, amely a jelenleg hatályos európai és hazai jogszabályokat, iránymutatásokat ismerteti. A második egy linkgyűjtemény, amely a környező országok felnőtt logopédiai ellátásának általunk megismert gyakorlatát mutatja be.

Magyarországon felnőtt személyek számára otthoni szakápolás keretein belül évi maximum 28 alkalom logopédiai terápia igényelhető, amit azonban a szakemberhiány miatt ritkán lehet ténylegesen igénybe venni. Sajnos jelenleg - mivel az NFSZK programja megszűnt - egyéb logopédiai szolgáltatások ennek a célcsoportnak csak a magánpraxis keretein belül érhetők el. Külföldön, például Szlovákiában a beszédzavar definíció csak a gyermekek és a tanulók viszonylatában jelenik meg. A szerbiai törvényekben - több ott élő szakemberrel egyeztetve - szintén nem találtunk felnőtt logopédiai ellátásra vonatkozó szabályozást. Németországban a hangsúly a rehabilitációs szemléletmódra helyeződik. Itt a felnőtt személyek logopédiai ellátása az egészségügy területéhez tartozik, a szakorvosok pedig "receptre" írhatnak fel logopédiai terápiát, mely az érintetteknek nézve minimális költséggel jár. Svédországban szintén az egészségügyi ellátáshoz tartozik a logopédia. A logopédusok igazolvánnyal rendelkeznek, melyet bizonyított etikai vétség esetén elvehetnek. A logopédiai

segítségnyújtás ingyenes, amennyiben a törvényben szabályozott társadalombiztosítás rendezett. A logopédiai ellátást igénylő személy szabadon választhat logopédust. Az ellátás dokumentációja törvényileg nagyon alaposan szabályozott, lehet papír alapú vagy digitális (kép- és/vagy hanganyag). A logopédus teljeskörű tájékoztatást nyújt az ellátás lehetséges módszereiről, és kötelező jelleggel ajánl fel rehabilitációs eszközöket. A páciens beleegyezési nyilatkozatot tölt ki az ellátásról. Érdekes és megfontolandó, hogy ha a pubertás korú személy érettsége, intellektusa alapján képes önálló döntést hozni, beleegyezhet az ellátásba vagy megtagadhatja azt. A logopédiai ellátásra széles körben kidolgozott klinikai irányelvekkel rendelkeznek, melyeket 3-5 évente szakmai felülvizsgálat alá vetnek.

Az összegzésünkben megállapítottuk, hogy hosszú távon nem lehet más a célunk, mint a széles körben elérhető, ingyenes és magas színvonalú felnőtt logopédiai ellátás kiépítése. Ennek eléréséhez gondolatébresztő kérdéseket fogalmaztunk meg a törvényi háttér, a megfelelő szándék, az infrastruktúra, a képzés és a minőségbiztosítás témaköreiben, majd javaslatokkal álltunk elő, hogy ezt a fontos ügyet előre mozdíthassuk közösen, az érintettek, a szakma, a civil szervezetek és a kormányzat bevonásával.

Hirdetés egy majdani beszédtechnikai felkészülésre – óvodapedagógusok saját kommunikációjára, hanghigiénére irányuló képzés

Projekt célja: Közvetlen cél: Képzés iránti érdeklődés felkeltése hirdetéssel/plakáttal és logóval.

Közvetett cél: Az óvónők kommunikációjának, beszédtechnikájának, hang higiéniájának állapotfeltárására és javítására irányuló szakmai nap kidolgozása.

Projekt terméke: Logó, hirdetés

Projekt megvalósítói: Czakóné Kállai Ildikó, Fadgyas-Székely Orsolya, Kancsóné Gyúró Edina, Leszkó Hédi, Pintér Mariann

Projekt rövid leírása:

A pedagógusok hivatásos hanghasználók, a hangjuk a munkaeszközük. Egy óvodapedagógus hangterhelése heti 32 óra (napi minimum 5-6 óra!). Sokféle attitűdöt kell, hogy kifejezzen – ehhez a hangjukat tudatosan kell használni. A hivatásos beszélők, azaz színészek, énekesek stb. rendszeresen átlépik a napi 4 óra hanghasználatot, melynek okán különféle hangképzési problémák léphetnek fel. A beszéd akkor hatásos, hiteles, ha saját hangunkon mondjuk a mondanivalónkat, ezzel szemben az előadói beszéd gyakran magasabb frekvenciájú, ami a hangjakkal terhelését okozza (Fábián, 2003). A projekt létjogosultságát a projektcsoport tagjai egy kérdőív segítségével térképezték fel. A kérdőívet 111 fő töltötte ki. A kitöltők 66,7%-a jelezte, hogy munkája során a hangszalagok fokozott terhelése tüneteket okoz. Tünetként írták le a megváltozott, fátyolos hangszínt, torokkaparást, szájszárazságot, rekedtséget, gyakori nyelési kényszert és a hanghiányt. A pedagógusok által felsorolt tünetek egyezést mutatnak a szakirodalomban Udvarhelyi (2009) által felsorolt tünetekkel. Frint (1991) szerint a tünetek elkerülésének feltétele az ép anatómiai struktúra mellett a kedvező környezeti feltétel, valamint a helyes beszédtechnika alkalmazása. A projekt megvalósítói hosszabb távon egy 15 órás képzést terveznek óvodapedagógusok számára, amelynek keretében megtörténik az érintettek logopédiai vizsgálata, erről szakvélemény is készül. A résztvevők megismerkednek a projektcsoport tagjai által összeállított beszédtechnikai gyakorlatokkal és az elkészített feladatgyűjteménnyel. A feladatgyűjtemény, mind a pedagógusoknak, mind a gyerekeknek tartalmaz gyakorlatokat.

Rövid távú célunk a képzéssel kapcsolatos logó és hirdetés létrehozása volt.

Fábián Zsuzsanna (2003): A hatásos beszéd mestersége – beszédtechnikai gyakorlat – és szöveggyűjtemény. Grafotip Kft., Eger.

Frint Tibor (1991): Foglalkozás és hangképzés – szervi ártalom. In: Beszédgyógyítás. 1991/1. pp. 1-3.

Udvarhelyi Beatrix (2009): Hangképzési problémák a tanári beszédben. In: Anyanyelv-pedagógia.

Lássunk munkához! Plakátkampány siket és súlyos fokban nagyothalló diákok pályaválasztásához.

Projekt célja: Közvetlen cél: participatív személyek bevonásával plakátkampány megvalósítása a siket és súlyos fokban nagyothalló diákok pályaválasztásának támogatása érdekében.

Közvetett cél: társadalmi szemléletformálás az esélyegyenlőség jegyében.

Projekt jelen terméke: szórólap

Projekt kidolgozói: Horváth-Szabó Anna, Ömböliné Kapitány Rita, Szollár Anita, Varga Enikő

Projekt leírása: A siket és nagyothalló személyek csoportjából különösen a siketek és a súlyos fokban nagyothalló személyek számára szűk körű és nehezített a továbbtanulás valamint a munkavállalás.

Plakátkampányunkkal szeretnénk ezeket az embereket motiválni és figyelmüket felhívni arra, hogy sokkal szélesebb a lehetőségek tárháza, mint az elsőre látszik. Ehhez hiteles, participatív személyek példáját tartjuk igazán a legnagyobb felhívó erejűnek. Kérésünk feléjük az, hogy fényképpel és néhány szóval mutassák be munkahelyüket. Ezek a képek mozaikszerűen jelennek majd meg projektünk termékén, a mozaik plakáton.

Kampányunkat kezdetben országos szinten terveztük, de azt tapasztaltuk, hogy szűkebb körben hatékonyabban tudunk támogatókat találni. Kezdő helyszínünk, a Hallássérültek Tanintézete Budapesten, amelynek ez úton is köszönjük közreműködését. Jelenleg a pályázók toborzásához szükséges szórólap tervezési folyamatán vagyunk túl.

A szórólapon megszólítjuk a már dolgozó siket és nagyothalló személyeket, hogy vegyenek részt kampányunkban. Megvalósításra vár a szórólap terjesztése, amelyhez támogató szervezeteket keresünk, pl.: SINOSZ. Közreműködésükkel kommunikációs csatornáikra támaszkodva (honlap, facebook oldal, folyosó stb.) célzottan érhetjük el a munkájukat fényképpel szívesen bemutató siket és súlyos fokban nagyothalló személyeket.

Kampányunk országos bővítését is tervezzük az EGYMI-ken keresztül, hogy egyre szélesebb körhöz jusson el motiváló mozaikplakátunk üzenete, melyet így bővítenénk: Lássunk munkához, egyenlő esélyekkel!

Köszönjük a részvételt,
találkozunk jövőre!

